

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Diplomová práce

**HISTORIE DOMAŽLIC -
REGIONÁLNÍ HISTORIE VE VYUČOVÁNÍ
VLASTIVĚDY NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ
ŠKOLY**

Ivana Vísnerová

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny citace a prameny řádně vyznačila v textu. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

Domažlice, 22. března 2012

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Za odbornou pomoc při zpracování diplomové práce bych chtěla poděkovat paní PaedDr. Heleně Východské, za její cenné rady, připomínky a příjemnou spolupráci při tvorbě mé práce. Dále, paní PhDr. Věře Závacké, kronikářce města Domažlic, za pomoc s literárními zdroji a své rodině za shovívavost.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1	Poloha města.....	11
2.2	Historický vývoj města Domažlice.....	12
2.2.1	Pravěk až do příchodu Slovanů.....	12
2.2.1.1	Doba kamenná.....	12
2.2.1.2	Doba bronzová.....	13
2.2.1.3	Doba železná.....	13
2.2.1.4	Slovanské osídlení.....	14
2.2.2	Domažlicko v 10. až 13. století.....	14
2.2.3	13. a 14. století.....	16
2.2.4	Období husitských válek.....	21
2.2.5	Město v 16. století.....	24
2.2.6	Pobělohorské období.....	26
2.2.7	18. a 19. století.....	28
2.2.8	20. století.....	31
2.2.9	Současnost.....	35
2.3	Městský znak.....	37
2.4	Historické památky.....	38
2.4.1	Městská opevnění a brány.....	38
2.4.2	Chodský hrad.....	41
2.4.3	Měšťanský pivovar a pivovarnictví.....	44
2.4.4	Děkanský kostel Narození Panny Marie.....	47
2.4.5	kostelní věž.....	50
2.4.6	radnice.....	51
2.4.7	Augustiniánský klášter a klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie.....	52
2.4.8	kaple U sv. Anny.....	55
2.4.9	kostel sv. Vavřince na Veselé hoře.....	56
2.4.10	Kaple a hřbitov sv. Jana Nepomuckého.....	57
2.4.11	Hřbitovní kostel „U Svatých“.....	59
2.4.11.1	Kostel sv. Jakuba.....	59
2.4.11.2	Kostel Zvěstování Panny Marie.....	60
2.5	Domažličtí Chodové.....	62
2.6	Chodský národopis.....	71
2.6.1	Lidový oděv.....	71
2.6.2	Zvyky.....	74
2.6.3	Lidová architektura.....	83
2.6.4	Keramika.....	85
2.6.5	Hudba.....	87
2.6.6	Lidová strava.....	89
2.6.7	Bulačina.....	92
2.7	Chodsko v literatuře.....	94
3	DIDAKTICKÁ ČÁST	100
3.1	Didaktické hry.....	104
3.2	Dramatická hra.....	136
3.2.1	Chytrá horákyňe.....	137
3.2.1.1	první část.....	138

3.2.1.2	druhá část	138
3.2.1.3	třetí část.....	138
3.2.2	Boží soud	140
3.2.2.1	Nalazení	140
3.2.2.2	Hra	141
4	ZÁVĚR.....	146
5	SUMMARY	
6	POUŽITÁ LITERATURA	
7	PŘÍLOHA	

1 ÚVOD

Pohraniční město Domažlice, pokládané za centrum Chodska, se rozkládá v oblasti Českého lesa. Kdysi královské město Domažlice, založil Přemysl Otakar II. ve 13. století. Vzniklo nedaleko původní celní osady, ležící na křižovatce dvou obchodních stezek, které spojovaly Čechy s Bavorskem. Hlavní funkcí města byla ochrana západní hranice a výběr celního poplatku, za což od panovníků získávalo mnohá privilegia. Centrum i okolí nabízí mnohé památky dokládající starobylou historii. Město, zejména pro své historické jádro, chráněné jako městská památková rezervace, přitahuje nejen turisty, ale i mnohé umělce a etnografy. Výjimečné je i svým stále živým folklórem, který je k vidění při nejrůznějších slavnostech a kulturních akcích.

K Domažlicím jsem získala vztah už v dětském věku a tento vztah se ještě prohloubil, když se staly mým bydlištěm, díky čemuž jsem měla možnost je důkladněji poznávat. Svérázný národopis, architektura, historie spojená s městem i okolím si získaly mé srdce, a proto jsem si Domažlice vybrala jako téma pro svou práci. Ale nebyl to jediný důvod.

Dalším důvodem byl fakt, že pokud budu vyučovat, stane se město, v němž já i moji budoucí žáci žijeme, pravidelnou tematikou, které se budeme věnovat. Tudíž jsem chtěla pro sebe i pro své budoucí kolegy vytvořit dílo, obsahující historické i národopisné poznatky, včetně možností jejich didaktické aplikace, které budoucí pedagogickou práci může výrazně usnadnit.

Ve své diplomové práci sleduji několik cílů. Prvním je zpřehlednění a ucelení historie Domažlic, včetně chodského národopisu. Dalším cílem je vytvoření zásobníku didaktických činností, vhodných pro vyučování, zprostředkovávající regionální tematiku poutavou a zábavnou formou, která by žáky měla zaujmout, vzbudit v nich nejen zájem o region, o historii, ale i uvědomění si národní sounáležitosti a hrdosti a který zároveň propojuje vlastivědné učivo s ostatními předměty. Zásobník her jsem se rozhodla vytvořit proto, že na vyučování působí řada faktorů: různý rozsah výuky o regionu, zda téma bude zařazeno ve čtvrté nebo páté třídě, úroveň znalostí dětí, jejich zájmy, složení žáků, atd., což zásadně ovlivňuje výběr vhodných aktivit. Díky velkému množství her a činností v nabídce může pedagog vždy připravit vyučovací hodinu či sestavit projekt přímo „na míru“,

popřípadě vytvořit modifikaci, nebo doplňkovou činnost běžného vyučování. Jednotlivé didaktické hry a dramatické zpracování pověsti a pohádky mohou sloužit jako didaktická inspirace pro ostatní kolegy.

Text své diplomové práce dělím se na dvě části, teoretickou a didaktickou. Teoretická část nejdříve geograficky vymezuje polohu Domažlic, poté mapuje historii města od pravěku až po současnost, vývoj a vzhled městského znaku, včetně historických památek nacházejících se v Domažlicích. Vzhledem k tomu, že i někteří z žáků mohou pocházet z chodských vsí a Chodsko nelze ani historicky zcela oddělit od Domažlic, rozebírá kapitola domažličtí Chodové, původ, funkci, důležitost, náuru Chodů, včetně jejich historických sporů se zástavními držiteli. Národopisná kapitola se zabývá architekturou, krojem, keramikou, hudbou, slovesností a lidovými zvyky, které jsou typické pro Domažlicko. Chodsko v literatuře přináší přehled o literatuře vzniklé v regionu, nebo díla popisující témata z Chodska. Následná didaktická část předkládá didaktické hry, sloužící jako inspirace pro vyučování regionální tematiky. Zážitekovou pedagogiku zastupuje dramatizace chodské pohádky Chytrá horákyne a pověsti Boží soud, zaznamenávající známou chodskou při mezi Lomikarem a Chody.

Ráda bych v budoucnu neustále rozšiřovala didaktickou část, protože se jako pedagog určitě budu při své budoucí praxi setkávat s novými podněty, ať už historickými, etnografickými či metodickými, které budu moci využít pro tvorbu vyučovacích aktivit, jež moji pedagogickou práci dále obohatí.

Pramennou základnou pro teoretickou část bylo několik publikací. Drobná publikace *Domažlice: Městská památková rezervace* autorů Jiřího Hilmery a Jiřího Vondry¹ vychází ze dvou základních odborných prací zabývajících se dějinami města. Jedná se o dílo Antonína Srný, *Místopis královského města Domažlic* a rozsáhlé dílo Františka Roubíka, *Dějiny Chodů u Domažlic*, která obě existují pouze ve formě strojopisů uložených v muzeu Chodska. Tuto publikaci mi doporučila domažlická kronikářka PhDr. Věra Závacká jako

---

¹ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967.

nejkvalitnější průvodce dějinami města včetně jeho pozoruhodností, který dodnes vyšel. Zde jsem získala všestranný a věcný přehled o historii města až do 19. století.

Dalším významným pramenem pro tvorbu teoretické části byla jedinečná nákladná publikace *Český les*², vytvořená renomovanými odborníky z nejrůznějších vědních odvětví (geografie, botanika, historie, atd.), mapující oblast Českého lesa. Zabývá se přírodními poměry oblasti, osídlením včetně jeho historie, dějinami Českého lesa, kulturou, zahrnující památky a výtvarné umění, literaturu, film, způsob života lidu. Další kapitoly se věnují způsobu obživy obyvatel, dopravě a turistice. Kniha nabízí poutavý text s bohatou obrazovou dokumentací. Některé údaje se v jednotlivých kapitolách opakují, což po krátkém zamyšlení hodnotím velice kladně, neboť při vyhledávání určitého tématu poskytne kapitola informace zasazené do kontextu. Díky komplexní povaze publikace jsem mohla využít informace, které poskytuje v mnoha kapitolách diplomové práce.

Protože domažlické architektonické památky jsou většinou církevního charakteru, používala jsem jako základní pramen pro zjišťování dat publikaci od autorů Ivy Klusalové a Jiřího Langer, *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*³, vzniklou pro potřeby Arciděkanského úřadu v Domažlicích. Autoři se věnují historii a popisu jednotlivých církevních objektů na území Domažlic. Záporně hodnotím její nedostatečnou obrazovou přílohu, která by čtenáři představovala popisované objekty.

Známý chodský hudebník, sběratel chodského národopisu Jindřich Jindřich vytvořil populární etnografický sborník *Chodsko*⁴, který jsem využívala pro národopisnou část práce. Autor v knize zachycuje život na Chodsku s jeho zvyklostmi, slovesností, architekturou, kroji, pohádkami a pověstmi, atd. Jednotlivá témata jsou obsáhle popsána a nezachovávají tradiční dělení jednotlivých oborů lidové kultury. Nejedná se o stroze vědeckou práci, ale spíše rozsáhlé sběratelské dílo, kterým autor zřejmě chtěl podat živý

---

² Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005.

³ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991.

⁴ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956.

obraz o minulém životě domázkických Chodů. Text je většinou psán bulačinou, čímž se stává text pro čtenáře obtížnějším.

Publikace Eduarda Maura *Kozina a Lomikar*⁵ a kniha Jany Koutné *Historie domázkických Chodů*⁶ se věnují tématu domázkických Chodů a jejich boji o práva se zástavními pány. Profesor Maur se ve svém díle více zaměřuje na osobnosti Jana Sladkého Koziny a Wolfa Maxmiliána Lamingena a na různé literární interpretace známého sporu Chodů s Lamingeny, zatímco Jana Koutná se od začátku věnuje výlučně sporům Chodů s vrchnostmi (Švamberkové, Domažlice, Lamingenové a Stadioni). Obě díla byla psána velice poutavě a vzájemně se doplňovala. V publikaci Eduarda Maura bylo pro mne velmi výhodné spojení textu s obrazovou dokumentací, kterou bohužel kniha Jany Koutné naprosto postrádá.

Nejdůležitějším zdrojem inspirace didaktické části se stala kniha Tomáše Kotena *Škola? V pohodě!*⁷, která obsahuje nepřeberné množství didaktických her, členěných dle vzdělávacích oblastí, nejrůznější metody a formy práce vhodných pro pestré vyučování, řešící vhodnou motivaci k práci ve vyučování, vzbuzení zájmu u žáků. Dále nabízí vhodné náměty na projektové vyučování. Kniha je přehledně členěná, doplněná ukázkami provedení z praxe. Pokládám tento sborník her za nejlepší, který dosud vyšel a myslím si, že se zajisté stal inspirací pro mnohé pedagogy, snažících se dětem vytvořit poutavé vyučování a tím je vytrhnout z pasivity.

Kniha od Evy Machkové, pokládanou za průkopnici dramatické výchovy v Čechách, *Úvod do studia dramatické výchovy*⁸, poskytuje základní přehled o problematice dramatické výchovy. Autorka v kostce seznamuje studenty s historií dramatu, teorií, metodikou, s dětským a studentským divadlem, s dramatickými zájmovými a školními činnostmi a

---

⁵ MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989.

⁶ KOUTNÁ, Jana. *Historie domázkických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000.

⁷ KOTEN, Tomáš. *Škola? V pohodě!: Metody, hry a formy práce pro realizaci učiva, pro dosažení očekávaných výstupů a rozvoj klíčových kompetencí*. Most: nakladatelství Hněvín, 2006.

⁸ MACHKOVÁ, Eva. *Úvod od studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS-Artama, 1998.

v poslední kapitole řeší osobnost a kvalifikaci učitele dramatické výchovy. Pro tvorbu dramatických her jsem využila zejména kapitolu o metodice. Hlavní přínos spatřuji ve čtivém, přehledném podání, jímž Eva Machková seznamuje s poměrně rozsáhlou teorií.

Hlavní cíle, kterých by měli žáci dosáhnout během vzdělávání na základní škole, stanovuje *Rámcový vzdělávací program*⁹, představující podstatu současného vzdělávání. Didaktická část práce směřuje k dosažení očekávaných výstupů a klíčových kompetencí během realizace učiva. Aby byly dosaženy požadované výsledky, musí být didaktické a dramatické hry provázeny motivací žáků, ale zároveň se mohou stát onou motivací k výuce o regionu. Během těchto her si žáci osvojí velké množství nejrůznějších činností, požadovaných v rámci základního vzdělání.

Přínos této diplomové práce spatřuji nejen v poměrně rozsáhlé nabídce didaktických činností, vhodných pro vyučování o Domažlicích, ale také v komplexnosti zpracování teoretické části.

---

⁹ METODICKÝ PORTÁL RVP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] 1. 9. 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Poloha města

Město Domažlice leží v Plzeňském kraji v jihozápadní části České republiky, v blízkosti státní hranice se Spolkovou republikou Německo. Domažlice jsou nejvýznamnějším

Pohled na město z Veselé hory. Foto autorka

centrem **Chodska**. Město Domažlice nalezneme na souřadnicích: zeměpisná šířka $49^{\circ}26'25''$ a zeměpisná délka $12^{\circ}55'48''$.¹⁰ Okolí Domažlic je z převážné části vyplněno zvlněnou pahorkatinou s nadmořskou výškou kolem 450 m. Jihozápadně od Domažlic se nachází Všerubský průsmyk, který odděluje Šumavu od **Českého lesa**. Všerubský průsmyk se

skládá z Kdyňské brázdy a Všerubské brázdy na severu. Kdyňská brázda na severovýchodě a Všerubská brána na severu přechází u Kouta na Šumavě v Chodskou pahorkatinu. Na Kdyňskou brázdu navazuje Čerchovský les, který patří do masivu Českého lesa.

Přibližně 10 km od Domažlic leží nejvyšší bod okresu Čerchov (1 042 m n.m.). Na Čerchovský les navazuje Haltrava. Severozápadně od Domažlic se táhne Chodská pahorkatina, na severu se rozprostírá Čerchovská pahorkatina. Domažlice leží v široké kotlině před hřebenem Českého lesa a Všerubské vrchoviny. Město svou polohou patří na území Domažlické pahorkatiny, která se rozprostírá v jižním cípku Chodské pahorkatiny, spadající pod Podčeskoleskou pahorkatinu. Ta společně se Všerubskou vrchovinou a

---

¹⁰ OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Základní informace*. [online] 2011. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info>

Českým lesem tvoří podsoustavu Českoleskou a dále náleží do subprovincie Šumavské soustavy, která náleží do Českého masivu.¹¹

2.2 Historický vývoj města Domažlice

2.2.1 Pravěk až do příchodu Slovanů

Pro pravěké osídlení nebyly na Domažlicku ideální podmínky z důvodu členitého terénu a drsného klimatu. Území bylo hustě zalesněno, hlavně pohraniční hory s pralesovitými neprostupnými hvozdy, tvořené bučinami a jedlemi. Neoptimálnější klima na území bylo na konci 13. století. V období neolitu se první zemědělci usazovali spíše v Plzeňské kotlině, která byla mnohem úrodnější. Intenzita a rozsah osídlování byly závislé na výkyvech klimatu. Za počátek většího osídlení lze považovat už mladší a pozdní dobu bronzovou. Na Domažlicku, jakožto příhraniční oblasti, bylo významné z hlediska historického vývoje prolínání Čechů a Němců tzv. vnější kolonizací.¹²

2.2.1.1 Doba kamenná

Oteplení po ukončení doby ledové způsobilo mohutné rozšíření lesního porostu a zvěře, čímž se v oblasti Českého lesa zlepšily podmínky pro rozvoj osídlení. Ve starší a střední době kamenné pronikali lovci z Bavorska přes přechody Českého lesa na Domažlicko. V mladší době kamenné (6. - 4. tisíciletí před n. l.) přinášeli s sebou kolonisté znalosti o chovu dobytka a pěstování plodin. Postupně docházelo k ústupu lesů na úkor rozšiřování polí až do podhůří hraničních hor Chodska. Vedle zemědělské půdy vznikala trvalá sídliště. Nedávný výzkum doložil pravěké sídliště u Hostouně na Černém kopci a nález pazourkových artefaktů potvrdil osídlení v oblasti sv. Anny u Horšovského Týna. V pozdní době kamenné na území Chodské a Domažlické pahorkatiny převládal chov dobytka.

---

¹¹ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 25-36

¹² Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 265

2.2.1.2 Doba bronzová

Ze střední doby bronzové (16. - 13. století před n. l.) se Domažlicko pyšní velkou koncentrací nálezů – mohyly, sídliště, depoty (např. sídliště mezi Meclovem a Březím). V tomto období byla významná změna klimatu ze suchého a teplého kontinentálního na atlantické, které je chladnější a vlhčí. V mladší době bronzové (13. -10. století před n. l.) se výrazně rozvíjelo osídlení **milavečskou kulturou**, pojmenované podle nálezů z mohylového pohřebiště v Milavčích u Domažlic. V této oblasti se nacházelo několik desítek mohyl až tři metry

Bronzový vozík z Milavče.

Převzato z: Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 353

Velká nádoba s uchy pocházející z mohylového pohřebiště u Meclova. Převzato z: Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 355

2.2.1.3 Doba železná

Tehdejší obyvatelé Domažlicka, dle archeologických nálezů (keltské mince), byli Keltové. Nalezeny byly na Pivoni a u Poběžovic. V pozdní době železné (6. -5. století před n. l.)

¹³ KUMPERA, Jan. *Dějiny západních Čech, od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: nakladatelství Ševčík, 2004. s. 32-33

v regionu vznikaly nové formy osídlení. Vedle neopevněných zemědělských osad se objevovaly dvorce s lehkým opevněním (palisády a příkopy). Obydlí mělo tehdy podobu mírně zahloubeného domu s plochou 16 – 26 čtverečních metrů.

2.2.1.4 Slovanské osídlení

O počátcích slovanského osídlení na Domažlicku se bohužel zatím nenašly žádné doklady. Předpokládá se, že do Českého lesa přišli Slované až v 7. století, ačkoli severní část Domažlicka nabízela stejně dobré přírodní podmínky jako v jiných úrodných částech země. O důvodech, proč Slované tuto oblast neosídlili, lze pouze polemizovat. Po pádu Sámovy říše se situace změnila a Slované se v regionu usadili natrvalo. V 8. století na Domažlicku vznikaly ucelené sídelní komory, chráněné výrazně opevněnými hradišti. Během 9. století vybudovali Slované v okolí Domažlic neopevněné zemědělské osady (Meclov, Mašovice) se stejnými typy objektů jako dříve a rozsáhlé hradiště (přibližně 13 hektarů) na Horšovskotýnsku.

Přes Domažlicko procházely zemské stezky z Bavor, umožňující průchod neprostupným hvozdem, který tvořil předěl mezi Čechami a Německem, vybudované přibližně v 9. století, sloužící nejen k obchodu, ale i pro válečná tažení. Roku 805 tudy vedl Karel Veliký vojsko proti českým Slovanům, které skončilo porážkou nájezdníků. Nejnovější výzkumy dokládají výrazné stopy o masivním příchodu kolonistů z pražské oblasti v 10. století, což souvisí s vládou Přemyslovců, kteří již v této době měli plnou kontrolu nad západními Čechami.¹⁴

2.2.2 Domažlicko v 10. až 13. století

Celní a trhová osada Domažlice, rozkládající se na jihovýchod od dnešního města, se rozkládala v údolí potoka Zubřiny. Sídlíště bylo umístěno na křižovatce dvou obchodních stezek u zemské hranice.“¹⁵ Ostatní pohraniční oblasti Chodska zůstávaly velice řídké osídlené. První zemská stezka směřovala do vnitrozemí z Regensburgu, procházela přes

---

¹⁴ KUMPERA, Jan. *Dějiny západních Čech, od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: nakladatelství Ševčík, 2004. s. 40-41

¹⁵ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 9

Waldmünchen a Domažlice do vnitrozemí a druhá začínala u Chamu, pokračovala přes Furt im Wald, Eschlkam a do Čech vcházela Všerubským průsmykem. Tudy museli procházet všichni cizinci, přicházející z Bavor do Čech a naopak. „*Jako u jiných zemských stezek, tak i zde vznikl velmi brzy pomezní knížecí hrad, zprvu jistě dřevěný, později z kamene, střežící bezpečnost stezek a hájící vstup do země v této zemské bráně v případě válečného nebezpečí. Ochranné území tohoto pomezního hradu tvořili chodské vesnice, rozložené poblíže obou těchto zemských cest*“.¹⁶

Smolovské hradiště. Převzato z: DOMAŽLICKÉ ÍČKO: Městské kulturní středisko Domažlice. *Dějiny Domažlic*. [online] 2006. [cit. 2012-3-27]. Dostupné z WWW: <http://www.idomazlice.cz/cs/historie/>

Při pomezním hradu a domažlické celnici vznikla téměř současně osada v blízkosti již neexistujícího **kostela sv. Jakuba**. Z důvodu častých záplav v níže položeném okolí kostela bylo osídlení položeno severozápadně do míst dnešního Dolejšího předměstí. Nedaleko lze nalézt další výšinné sídelní útvary, v prostoru návrší **Hvízdalky** (cca. 300 metrů) a hradisko u **Smolova** položené čtyři kilometry jihovýchodně od města. Hradisko u Smolova nazývané Tuhošť bylo osídlené od druhé

poloviny 10. století do konce století 12. a je považováno za bývalé správní středisko celého kraje. Zde se roku 1040 strhla bitva mezi českým knížetem Břetislavem I. a německým císařem Jindřichem III., končící po dvoudenní bitvě slavným vítězstvím Čechů. V souvislosti s touto bitvou jsou poprvé zmiňováni v Dalimilově kronice Chodové coby

¹⁶ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 9

strážci pomezního hvozdu a cest, které přes něj procházely.¹⁷ Ovšem jejich účast na zastavení vpádu císaře Jindřicha III. je podle některých historiků sporná.

Nejstarší zmínky o Domažlicích lze nalézt v listinách, které vznikly opisem, a proto jsou považovány za falza, ale správnost tvrzení potvrzují archeologické výzkumy uskutečněné v této lokalitě. Nejstarší dokument se datuje do roku 993, kdy kníže Boleslav II. dává tehdy založenému břevnovskému benediktinskému klášteru mimo jiné výnos každého 10. týdne **cla** v „Domasilicích“. Další zmínku nalezneme v listině z roku 1037, kde kníže Břetislav I. daruje výnos cla v osadě Domažlice při kapli sv. Jakuba klášteru v Ostrově u Davle. Zakládací listina biskupství pražského z druhé poloviny 11. století pojmenovává Domažlice jako Tugošč, podle hradiska, kde sídlila knížecí správa, sahající až k rozhraní řeky Kouby; ze starého slovanského názvu se pak odvozuje latinské pojmenování Domažlic Tusta a německé Taus.¹⁸ Domažlice jako ves je doložena v konfirmační papežské listině z roku 1231. Nástupem Přemysla Otakara II. na trůn se z celní osady stává opevněné královské město.

2.2.3 13. a 14. století

Pro naši zemi bylo 13. století ve znamení velikého rozvoje měst, proměn vesnic a zemědělské krajiny. Z důvodu hospodářského rozvoje se usilovně kolonizovala málo využitá okrajová území a stimuloval se rozvoj obchodu a řemesla. Pro výhodnou geografickou polohu Přemysl Otakar II. zde založil nové **královské město**, které převzalo funkci celní stanice a starého pomezního hradu. Město sloužilo k **ochraně západní hranice**, hraničního lesa před kácením, jako sídlo královského purkrabího, spravujícího okolní území, a k vybírání celního poplatku. Královská města byla nejvýše v pomyslném žebříčku měst.

Město a jeho obyvatelé měli mnohá **privilegia**. „Protože Čechy byly v té době málo zalidněné, osídloval Přemysl Otakar II. svá města často kolonisty z Německa“¹⁹. Obdobně

---

¹⁷ DAVID, Petr. *Chodsko – Domažlicko: Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku*. Praha: nakladatelství S & D, 2009. s. 13

¹⁸ MLEJNEK, Adolf. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Svěpomoc, 1973. s. 3

¹⁹ Kolektiv autorů. *Český les*. Praha: nakladatelství GeoBohemia, 2007. s. 34

tomu bylo u Domažlic. Soužití obou národností bylo přátelské, až do období husitských válek.

Nové město bylo vystavěno západně od původního sídliště na volném prostranství, po obou stranách významné stezky spojující Domažlice s Bavorskem. Z cesty bylo vytvořeno podélné náměstí směřující od západu k východu. „*Souběžně s hlavní třídou běžela po každé straně vždy jedna vedlejší ulice a kolmo na ně půlila město ve směru severojižním další ulice příčná.*“²⁰ V místě přetnutí náměstí touto ulicí založili děkanský kostel, „*k němuž byla později přistavěna městská válcovitá věž, původně sloužící jako hláska*“²¹ a v jihozápadním rohu hrad pro královského purkrabího.

V severozápadním cípu vznikl klášter žebavých augustiniánů. **Klášter** je od hradu vzdálen přibližně 200 m. Klášter i **hrad** svou obvodovou zdí zesiloval městské hradby. Hradba obsahovala čtyři brány a dvacet půlválcových věží. Dvě brány otvíraly náměstí na obou jeho koncích, třetí byla vystavěna na severu střední příčné ulice a jižní cíp zprůchodnila menší výpadní branka, neboť tímto směrem nebyla žádná důležitá cesta. U hradeb se podélně nacházel vodní příkop napájený vodou z říčky **Zubřiny**. Za ním se rozprostíralo předměstí. Předměstí se rozdělovalo na Dolejší, Horejší, Týnské a Bezděkovské. Dolejší předměstí se budovalo na základech původní osady, a proto získalo podobu uzavřeného celku. Rovněž i protilehlé Horejší předměstí, nacházející se podél cesty k hranicím, tvořilo samostatný celek. Týnské dostalo název podle cesty vedoucí přes předměstí do Horšovského Týna. Bezděkovské předměstí na jihu vzniklo později než předměstí předešlá.

Půdorys města je přehledný a pravidelný, ulice jsou vedeny přímočaře a domovní bloky stavěny do pravých úhlů, což je typické pro nově zakládaná města ve všech obdobích. Domažlice se ale v jiných aspektech od ostatních českých kolonizačních měst svým půdorysem liší. U jiných měst nalezneme čtvercový tvar náměstí s rozbíhajícími se ulicemi v pravých úhlech, což je ono typické „šachovnicové“ uspořádání. „*Není tu ústřední*

---

²⁰ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 4

²¹ Kolektiv autorů. *Český les*. Praha: nakladatelství GeoBohemia, 2007. s. 32

*náměstí, páteří městského útvaru je zde široká průběžná třída protínající se s příčnou vedlejší ulicí do osového kříže, který je charakteristickým znakem půdorysného obrazce celého města. Je to řešení svým původem starší než ono šachovnicové uspořádání jiných našich měst a je to řešení, jehož bezprostřední vzor musíme hledat za hranicemi našeho státu.*²² Zřejmě zakladatel města pověřil řízením výstavby někoho pocházejícího z Bavor. Město dělila zemská stezka spolu s příčnými ulicemi na čtyři čtvrti – Hradskou, Rathouzskou, Podkostelní a Klášterskou.²³

Domažličtí žili již ve 13. století zčásti ve dřevěných a zčásti v kamenných domech. „*Už asi v nejstarších dobách města zde stály domy, opakující v dlouhé řadě motiv samostatně řešených štítů a otevřené přízemí souvislým podloubím nejprve plochoštopým a později zaklenutým*“.²⁴ Parcely měly typické zastavění: za domem se nacházel neširoký dvorek a zahrada až k druhé souběžné ulici, kde se opakoval stejný model jako u domů na náměstí. Následovala **hradební zeď**. Tato podoba historického jádra se v podstatě dochovala. Obrazu města vládla oblá věž děkanského kostela a Chodského hradu. Vzniklo ucelené urbanistické dílo, jež bylo v dalších obdobích jen umocňováno.

Sociální struktura byla různorodá. „*Na hradě sídlil královský purkrabí, zástupce korunované vrchnosti města, pod jehož zpravu patřily i chodské vesnice a okolní korunní zboží*“.²⁵ Domy po obou stranách náměstí patřily bohatým domažlickým patriciům²⁶ využívající všech politických práv měšťana. Z nich byli voleni konšelé, kteří vládli městu společně s **královským rychtářem**. Chudší řemeslníci obývali domy v postranních ulicích nebo měšťanské domy jako nájemníci. Námezdní lid (čeledínové, tovaryši, děvečky) žil roztroušen po městě. Drobní řemeslníci žili na předměstích. Na předměstích žili i

---

²² HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 6

²³ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 10

²⁴ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 8

²⁵ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 8

²⁶ Vládnoucí třída, živící řemeslem, zemědělskou výrobou a obchodem.

řemeslníci, jejichž řemeslo bylo vykááno za hradby (kováři, sladovníci, hrnčíři...). Tito lidé nebyli plnoprávními měšťany, ale využívali ochrany města.

„V květnu 1318 se konal v Domažlicích panský sněm za přítomnosti krále, na němž byl sjednán mír mezi králem Janem a českým panstvem“²⁷ tzv. **Domažlickými úmluvami**. Dohoda upevnila dualistickou spoluvládu panovníka a šlechty, čímž došlo k emancipaci českých stavů.²⁸

Město získávalo od panovníků různé výsady. Jan Lucemburský roku 1331, kdy v Domažlicích svolal **zemský sněm**, udělil měšťanům **právo volit si rychtáře**, vyjmul je ze soudní pravomoci královského rychtáře a podřizuje městskému soudu. Další privilegia získalo město od panovníka i o deset let později, kdy opět svolal sněm ve městě během svého návratu z Itálie, a to **právo k městským živnostem** s podmínkou, že kováři a sladovníci (nebezpečí požáru) budou sídlit mimo městské hradby.²⁹ Což byl následek jednoho z těžkých **požárů** města. Domažlice byly samosprávnou městskou obcí, kde se řemeslnictvo seskupovalo v cechy, které se tím snažilo zbavit konkurence okolních řemeslníků. Dokonce Václav IV., domažlickým udělil **právo na kácení lesa** v královských lesích u Újezda, **mílové právo** (v okruhu jedné míle kolem města se nesměl usadit žádný řemeslník) a zároveň rozhodl, že městským rychtářem může být jen občan Domažlic. Tímto král a měšťané zabránili kupčení se zastáváním úřadu rychtáře. Úřad rychtáře byl velice výnosný. Rychtář získal několik lánů zemědělské půdy prostý dávek a třetí díl ze všech soudních pokut vybraných v Domažlicích. I přes všechna svá privilegia nebyli obyvatelé Domažlic stejně jako domažličtí Chodové nikdy zcela svobodní, neboť jejich vrchností byl sám panovník s královským hradem v Domažlicích.

Město bohatlo z obchodních cest, po nichž probíhal obchod se západem. Ať už se jednalo o obchodníky, cestující, feudální pány či panovníky s družinami. Několikrát do města zavítal i Jan Lucemburský při svých cestách do západní Evropy. Válečné výpravy, udržování

---

²⁷ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 11

²⁸ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 362

²⁹ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 10

nákladného dvora, stálo krále mnoho peněz, tudíž byl nucen zastavovat svá města věřitelům. I Domažlice několikrát tento osud postihl. „*Zástava města se ovšem vztahovala jen na královské důchody, plynoucí z města a městské rychty, nikoliv tedy na majetek samotného města*“.³⁰ Mezi zástavním držitelem města a měšťany docházelo často ke sporům, hlavně kvůli vysokým poplatkům.

Rovněž i Karla IV. Domažlice několikrát hostily. Roku 1346 sloužily jako výchozí základna pro jeho služebníka Jindřicha z Hradce s vojskem, při jeho tažení proti Ludvíkovi Bavorovi. Odtud podnikal do Bavor četné výpady. V té době byly Domažlice v zástavě králova bratra Jana Korutanského, který zrušil soudní pravomoc purkrabího nad měšťany. Za vojenské služby zastavil král město Jindřichovi z Hradce. Následný spor Karla IV. se zástavním držitelem města Jindřichem z Hradce vyústil v obležení Domažlic královým vojskem. Domažličtí vydali město bez boje, protože jim král slíbil, že ho nebude více zastavovat. Král rovněž podporoval hospodářský rozmach města, tudíž mu udělil výsadu **konání výročního trhu, právo odkázání majetku nejbližším příbuzným**.

Poloha města přinášela nejen hospodářský rozmach, ale současně i nebezpečí vpádu nepřátel. V roce 1373 vpadli **Bavoři** přes hranice do země a vypálili předměstí a okolní vesnice. Město samotné ochránily jeho hradby. Za velké škody, které město utržilo, mu byly prominuty na tři léta daně a ostatní poplatky určené královské komoře.

Vzhled města byl vylepšen vydlážděním náměstí a ulic roku 1370. Dláždění financoval král Karel IV. výnosem z celních dávek, vybraný za tři léta.

Roku 1382 postihl město ohromný požár.

Hospodářská krize ve 14. století se odrážela ve společenských poměrech. Prosperita měst vzrůstala na úkor obyvatelstva, tj. „*pracujících měšťanech a nižší šlechty, zemanstva, jejíž majetek přecházel jednak do rukou feudálů světských i duchovních, jednak do rukou bohatého patriciátu*“.³¹ Moc a bohatství církve se projevila na jejím mravním úpadku. Lidé

---

³⁰ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 11

³¹ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 11

začínají toužit po lepším uspořádání společnosti. Proti hříšnému životu církve začal vystupovat mistr Jan Hus, který doufal v její nápravu. Promlouval k věřícím o spravedlivější společnosti, o nápravě církve a jeho smrt 1415 dala vzniknout **husitskému hnutí**.

2.2.4 Období husitských válek

Není přesně známo, kdy přesně vznikly počátky husitství v Domažlicích. Zřejmě podobně jako v jiných městech i zde začaly protifeudální a revoluční snahy u nižších vrstev měšťanů, které se střetávaly s vládnoucí třídou v drobnějších roztržkách. Ty nabyly na intenzitě smrtí Jana Husa.

Domažlice musely navenek stát na straně církve, neboť byly členem **landfrídu plzeňského**³², avšak valná část obyvatelstva aktivně podporovala husity. Dokonce se Domažličtí museli zúčastnit obrany Plzně proti husitům. Roku 1421 se katolická strana zavázala zajistit svobodné hlásání husitské ideologie, čímž se prolomily poslední zábrany šíření husitského hnutí ve městě. Husité se zmocnili vlády ve městě, vyhnali bohatý německý patriciát a Domažlice vstoupily mezi tábořská města. Během převratu byl napaden a pobořen i augustiniánský klášter. *„Město si sice uchovalo dosavadní městské zřízení v čele s konšely a purkmistrem, ale vedle nich vystupuje do popředí osobnost vojenského velitele města hejtmana Jana Řitky z Bezdědic.“*³³ Pod jeho vedením husité z Domažlic dobyli hrad Herštejn a současně vypálili pivoňský klášter. Ještě téhož roku se v Bavorsku chystala velká **křížácká výprava** k osvobození Karlštejna s místem vpádu Domažlickou branou. Domažličtí žádali o pomoc Jana Žižku, ale ten byl zaneprázdněn spory v tábořském bratrstvu a přitáhl až v listopadu. Nepřítel se ihned stáhl zpět. V roce 1425 obléhali Domažličtí tvrz Švihov drženou Janem z Rýzemberka, kterou po patnácti dnech donutili složit zbraně.

---

³² krajský spolek katolické šlechty a měst z Plzeňska, zaměřený proti husitům

³³ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 12

Neustálými vpády německých křižáků přes západní hranice trpěl ve dvacátých letech celý kraj. Němci vypalovali vesnice, plenili úrodu, odváželi dobytek. Oplátkou husité několikrát vpadli do Bavorska, které rovněž plenili. Domažlice sloužily husitům jako základna.³⁴ Roku 1431 se král Zikmund naposledy pokusil potlačit husitské hnutí. Shromáždil obrovské vojsko v čele s kardinálem **Cesarinim** a vpadl přes západní hranice do země. Zatímco křižáci plenili okolí města, včetně jeho předměstí, husitské vojsko pod vedením Prokopa Holého se postupně přibližovalo. Jakmile křižáci zaslechli zvuk a melodii chorálu, rachot přijíždějících husitských vozů, vypukla v jejich řadách panika, takže očekávaná bitva se změnila v pouhé pronásledování. Kardinál pravděpodobně chtěl do poslední chvíle změnit průběh bitvy, proto postavil proti postupujícím husitům svou italskou gardu, která zaplatila svou poslušnost životy. Sám Cesarini nakonec také utkl. Při útěku podle pověsti ztratil svůj kardinálský klobouk, zlatý kříž a papežskou bulu Eugena IV.³⁵ Vzpomínkou na Cesariniho útěk

Gloriet u Kouta na Šumavě. Foto autorka

je gloriet ve tvaru klobouku u Kouta na Šumavě. Radost z vítězství „vyústila v sepsání rozsáhlé básnické skladby *Píseň přeslavné koruny české za vítězství u Domažlic, jejímž autorem byl nejvýznamnější husitský literát M. Vavřinec z Březové*.“³⁶

Král zjistil, že mocí si příliš nepomůže, tak začal s husity vyjednávat. Vrcholem mělo být jednání husitů s církví v Basileji o kompaktáta. Domažlice přivítaly husitskou delegaci jedoucí na koncil 1432. Zikmund využil kališnickou měšťanskou opozici, husitskou šlechtu, která podpořila smír s církví, aby si udržela majetek a privilegia. Posledním pokusem o pokoření katolictví v Čechách bylo obléhání Plzně, které se také nezdařilo. Od

³⁴ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. S. 12

³⁵ bula legalizovala válečné tažení proti husitským kacířům

³⁶ KUMPERA, Jan. *Dějiny západních Čech, od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: nakladatelství Ševčík, 2004. s. 138

Plzně husité, včetně Domažlických, táhli k osudné **lipanské bitvě** (1434), která uzavřela husitské období. Poté „*se museli Domažličtí podrobit vítěznému králi Zikmundovi. Zásadám husitství však zůstali věrni i nadále, takže ani za změněných poměrů se nemohla klášterní komunita sv. Augustina vrátit do města a domažlická fara zůstala podoboji.*“³⁷ Husitské války pro město vydobily vyšší stupeň samosprávy, čímž se Domažlice staly méně závislými na královských úřednících.³⁸

Husitské období dokresluje jediná zchovalá památka ve městě – kostel „U Svatých“, nacházející se na východě v Dolejším předměstí. Po dobu 14. a 15. století se pozvolna budoval klášterní kostel s klášteřem. Městské opevnění se vylepšovalo hlavně z praktických důvodů.

V tomto období žili měšťané většinou v kamenných gotických domech, které potom pozměnila renesanční přestavba. Práci stavitelů ve městě doplňovali malíři a sochaři. Nástěnné malby vznikaly nejen v kostelech, ale i v měšťanských domech. Dokladem je nález části nástěnné gotické malby z 15. století v podloubí domu čp. 62. Podobu gotických Domažlic z období husitských válek lze vidět na vystaveném 3D modelu v muzeu Chodského hradu.

V pohusitské době byly Domažlice dány do **zástavního držení** Jindřicha z Kolovrat. Z tohoto důvodu se dostaly do komplikované situace, neboť Jindřich z Kolovrat stál proti zemskému správci Jiřímu z Poděbrad. Po pádu Tábora 1452 se město s Jindřichem z Kolovrat Jiřímu z Poděbrad vzdalo. Roku 1454 se Domažličtí vyplatili ze zástavy a získali výsadu, že již nebudou dáni do zástavy žádnému pánovi.³⁹

V roce 1459 dosadil Jiří z Poděbrad do úřadu domažlického purkrabího, zkušeného válečníka, Racka z Rýzemberka. Společně s Jiřím z Poděbrad bojovali Domažličtí „*proti odbojné Plzni a roku 1467 odrazili statečně s jeho vojskem vpád křižáků k Nýrsku a*

---

³⁷ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 15

³⁸ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 367

³⁹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Západní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1985. s. 66

*Kdyni.*⁴⁰ Roku 1499 získalo město privilegium od krále Vladislava Jagellonského, které zbavilo město na deset let od placení daní.

2.2.5 Město v 16. století

Období 16. století pro město znamenalo hospodářskou prosperitu, neboť těžilo z osmi poddanských vsí, zabraného církevního majetku a poplužních dvorů. Do roku 1547 dokonce rozšířilo město svůj pozemkový majetek na dvacet vesnic.⁴¹ Domažlice zcela využívají **cechovní zřízení**, obzvlášť pivovarnictví, které produkcí převyšuje všechna ostatní výrobní odvětví. Pšeničné bílé **pivo** bylo velice oblíbené i v Bavorsku, kde pro něj měly zvláštní sklady. Velký rozvoj zaznamenalo i kamenictví, soukenictví a voskařství. Řemeslníci osídlovali tehdy především předměstí. Město sice muselo přispívat na turecké války zvláštní daní a vybavovat vojenský kontingent, ale i tak vzkvétalo a bohatlo.

Politickým zlomem byl nástup Ferdinanda I. Habsburského na český trůn a jeho snaha o absolutní monarchii, což se projevilo i odbouráváním práv privilegovaných tříd. Tím panovník narazil na odpor nekatolické šlechty a měšťanstva, vyústující v odpor proti habsburské dynastii. Během Ferdinandovy války s německými protestanty se opoziční hnutí změnilo na **odboj**, který kvůli zradě šlechty skončil neúspěchem. Všechna královská města, včetně Domažlic, která se účastnila odboje, stihl trest. Domažlice musely zaplatit pokutu ve výši 3000 kop míšeňských a jejich poddanské vsi byly zkonfiskovány. Král dosadil královského rychtáře, který vládl městu až do konce 18. století. Většinu zkonfiskovaného majetku jim král Ferdinand I. po dvou letech vrátil. Finanční situaci městu nepřidal spor s Německem, kdy válečníky procházející po zemské stezce doprovázely jejich rodiny, které město na své náklady muselo živit.⁴²

Situace se již podle zprávy z roku 1549 otočila, neboť Domažličtí odkoupili od císaře zkonfiskované vsi zpět. S rozvojem hospodářským šel ruku v ruce i rozvoj kultury a vzdělanosti. Městská škola byla tak věhlasná, že na ni přicházeli žáci až z Prahy. Učil zde

---

⁴⁰ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 14

⁴¹ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 369

⁴² HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 17-19

známý Jan Kampánus Vodňanský, pozdější rektor Karlovy university. O kulturním rozkvětu města svědčila i rozsáhlá renesanční proměna městské zástavby, která započala po požáru v roce 1523 a trvala až do konce století. Renesanční přestavba navazovala na středověkou podobu města.⁴³

Novostavby městského domu navazovaly svým uspořádáním a podobou na středověkou podobu domu. Příkladem jsou domy čp. 37, 39, 48, 58 nebo 142. Za domovním portálem se nachází úzká dlouhá síň, z níž stoupá po straně schodiště, které přemosťuje svažující průjezd, vedoucí do dvora. Ze síně vedou portály do přízemních často klenutých místností. Přízemní místnosti sloužily hlavně k hospodářským účelům (př. dílna, prodejna ...). Klenutá místnost v mezipatře rovněž sloužila k prodeji nebo skladování zásob. Místnosti v patře sloužily k obývání.⁴⁴ Domy jsou většinou podsklepené. **Podloubí** bylo sklenuto po obou stranách náměstí a zděné štíty kopírovaly styl gotických domů, z čehož lze usuzovat, že architektonická renesanční myšlenka (spojování do fronty pod zdobně cimburi) se v Domažlicích neuplatnila.

První vyobrazení města pochází z plánu datujícímu se k roku 1592, kde lze spatřit odlišení jednotlivých domů štíty. Některé byly obloučkové, trojúhelníkové nebo komponované. Domovní průčelí byla ve většině případů zdobena freskami či sgrafitovým rýsováním. Opevnění města přiléhalo k obvodu obytných parcel, zpevněné řadou válcových věží. Mělo být posíleno vybudováním nového hradebního pásu až před hradební příkop. Vystavěna byla pouze na severovýchodě, kde vznikly čtyři bašty se spojovací zdi.⁴⁵

Téměř klidný život ve městě byl rozčeren roku 1592, kdy na předměstí vypukl **požár**, který se rozšířil do Hradské čtvrti a rozšířil se od Horejší brány až k hradu a zdi. Obětí požáru se stalo 56 domů, Chodský hrad, škola a část zdi. Z katastrofy se město brzy oklepalo a vystavěny byly nové domy i škola.

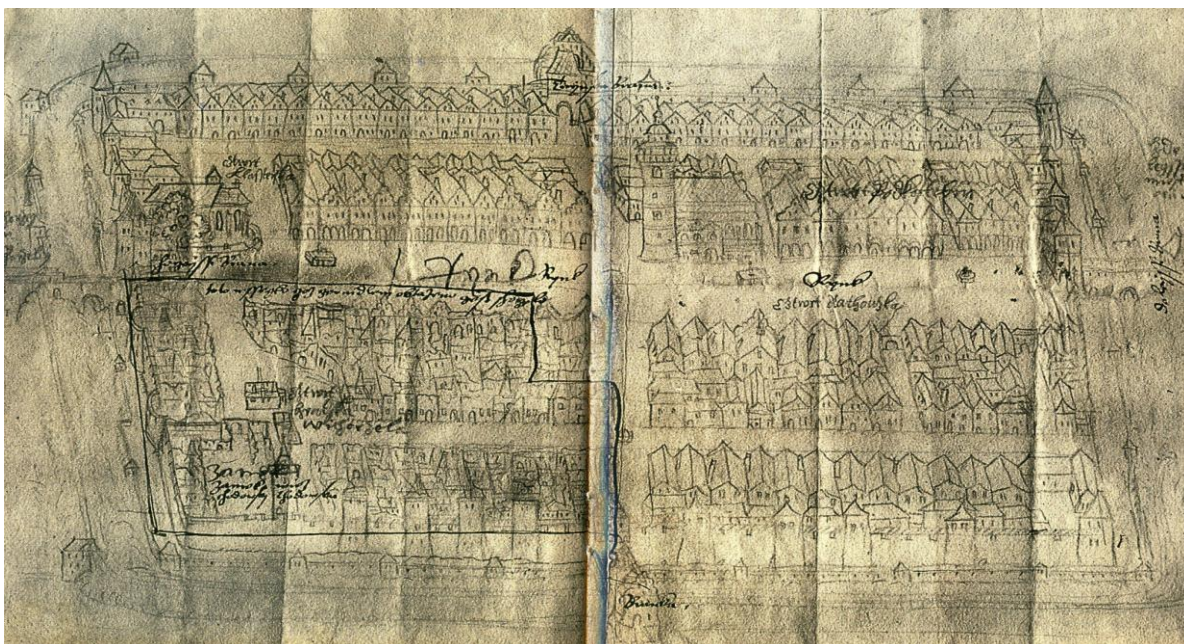
---

⁴³ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 370-371

⁴⁴ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 19

⁴⁵ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 19-20

Následující léta vrcholí prosperita města. To získalo chodské vsi za 34 000 míšeňských kop, čímž získalo **správu nad Chody** včetně části pohraničního území s lesním bohatstvím. Poté Domažličtí odstartovali kolonizaci, trvající až do roku 1600, kdy založili devět nových vesnic (Hadravu, Chudenín, Svatou Kateřinu, Nemanice, Fuksberg, Velkou Pláni, Mysliv, Fleky a Korytany) na královské půdě s kolonisty z Bavorska a zakoupili herštejnské panství.⁴⁶

Nejstarší vyobrazení města z roku 1592, vyhořelou část ohraničuje čára. Převzato z: PROCHÁZKA, Z.

Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích. Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. s. 18-19

2.2.6 Pobělohorské období

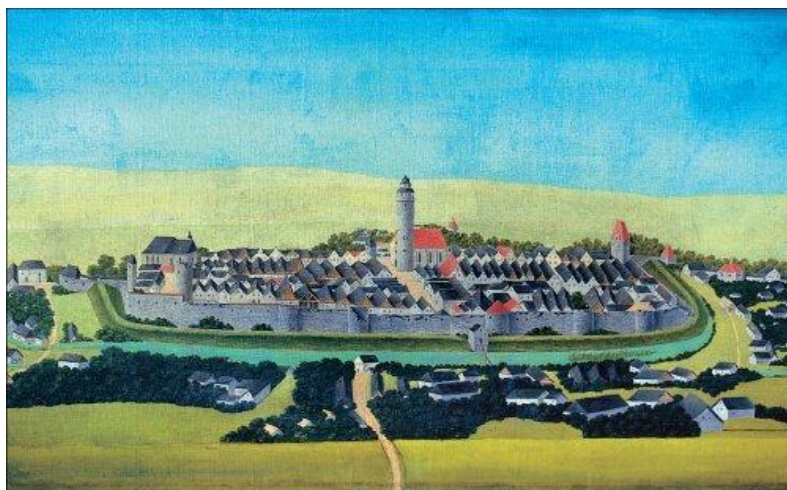
V období po roce 1620 město prožilo největší hospodářský a kulturní úpadek. Díky účasti na českém stavovském povstání, ukončeném bitvou na Bílé hoře roku 1620, bylo císařem potrestáno. „Město ztratilo konfiskací nejen všechny poddanské vesnice kromě čtyř vsí zádušních, ale také nově založené osady v královském hvozdu spolu se zastavenými chodskými vesnicemi i se zástavní částkou.“⁴⁷ Zároveň vstoupilo v platnost Obnovené

⁴⁶ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 15

⁴⁷ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 21

zřízení zemské, povolující jako jediné náboženství katolické. **Rekatolizace** u Domažlických narazila na silný odpor. Trestem a rekatolizací město ztratilo majetek i obyvatele.⁴⁸ Z původních 332 usedlých měšťanů, zbylo ve městě pouhých 42, což byl na královské město velice žalostný stav. Na stavovském povstání byl mezi deseti direktory jednajícími v Praze o vydání Rudolfova majestátu na náboženskou svobodu domažlický měšťan Adam Voprcha.

Ještě před bitvou na Bílé hoře, přitáhl k městu s vojskem generál Don Baltazar Maradas. Vypálil předměstí a donutil měšťany ke slibu, „že každý, kdo bude chtít, se může vystěhovat s tím, co by vzal na záda nebo naložil na vůz. Město poté obsadil jako císařský generální komisař.“⁴⁹ Vítězná katolická církev do města nasadila vojenskou posádku a obyvatele násilně rekatolizovala. Adam Voprcha, který unikl trestu svým odjezdem ze země, se po několika letech vrátil a roku 1629 získal pardon díky svému přechodu ke katolické církvi. Jeho návrat inspiroval i mnohé další emigranty, kteří „po přestupu do

Pohled na Domažlice z roku 1699. Obraz K. Prunera. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Historie*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domažlice.info/o-domažlicich/historie/domažlice-v-roce-1699.html>

katolické církve dosáhli také oni vrácení svých domů a svého jmění. Tím bylo město uchráněno přílivu cizích přistěhovalců, jaký se tehdy projevoval v jiných českých městech.“⁵⁰

V pobělohorském údobí česká země trpěla nedostatkem hotového kapitálu, neboť byl

v podobě kontribuce ze země neustále odváděn. Těžká situace se zhoršovala císařskými

⁴⁸ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 372

⁴⁹ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 16

⁵⁰ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 17

dluhy, válečnými břemeny a vyživováním císařských vojsk, která ve městě často pobývala. Dvakrát obléhaly město švédské armády. Město se vzdalo bez boje, ale muselo zaplatit vysoké výpalné. Domažličtí, nemající velké finanční úspory, si nemohli nijak zlepšit svou bídnou situaci. Válku ukončil až roku 1648 vestfálský mír⁵¹.

Další ranou pro ekonomickou situaci města byl ohromný požár, který vypukl roku 1683. Poškodil 56 domů. Rok 1671 byl ve znamení přestavby augustiniánského kláštera. Vybuďovalo se východní křídlo současné klášterní budovy. Na konci 17. století následovala výstavba dalších objektů. Na Veselé hoře vznikla kaple jakožto předchůdkyně kostela sv. Vavřince a ve městě špitální kaple sv. Antonína, zbořená v letech 1907 – 1908. Špitální kaple byla „stavba strážlivého vzhledu, vybudovaná v půdorysu rovnoramenného kříže a uvnitř zaklenutá pěti čtvercovými poli křížové klenby“⁵², vybudovaná stavitelem Carlem Zanettim.

Z kultury se rozvíjelo pouze církevní umění, využívané k propagaci nové víry jako ideologická zbraň. Zdůrazňovali tím moc a sílu feudálního řádu.

2.2.7 18. a 19. století

Přestavbou církevních staveb na náměstí v 18. století ztratilo město svůj středověký charakter. Největší změnou prošel augustiniánský klášter a kostel. Významným stavitelským počinem byla v letech 1726 – 1727 obnova Chodského hradu do dnešní podoby čtyřkřídlé stavby s úzkým vnitřním nádvořím. Roku 1710 se stal domažlickým děkanem Antonín Příhoda. Podporoval chudé studenty ve studiích a pokoušel se o kulturní rozvoj města. Při dělbě krajů na menší správní celky roku 1751 připadly Domažlice pod Klatovský kraj.

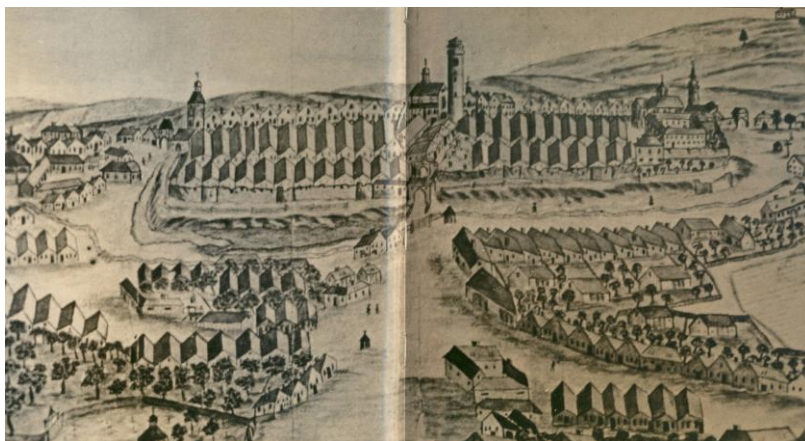
Z hospodářské krize, postihující město v 17. století se město začalo vynaňovat již v první polovině století 18. Zrušením některých cechů se otevřela brána k hospodářské prosperitě. Měšťané mohli začít volně podnikat a venkované osvobození od vázanosti k selským

---

⁵¹ Soubor dvou smluv, ukončující třicetiletou a osmdesátiletou válku. Uzavřena byla mezi Svatou říší římskou, Švédskem, Nizozemskem, Španělskem a Francií.

⁵² HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 22

gruntům, přicházejí do města za obživou. Hospodářský vzestup města brzdila procházející vojska v období konce 18. století do počátku 19. století. Městem procházela roku 1779 ruská vojska, později poražené armády rakouské a následovala je armáda Napoleonova, které museli Domažličtí zaplatit výpalné.

Vyobrazení města před rokem 1747. Převzato z: PROCHÁZKA, Z.
Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích. Domažlice:
nakladatelství Český les, 2008. s. 24-25

Habsburské germanizační úsilí se ve městě projevilo změnou národnostního charakteru obyvatel. Na přístup Domažlických k poněmčování, na jejich maloměšťáctví a konzervatismus si stěžuje i Božena Němcová ve své knize *Obrazy z okolí Domažlic*. Tato doba je

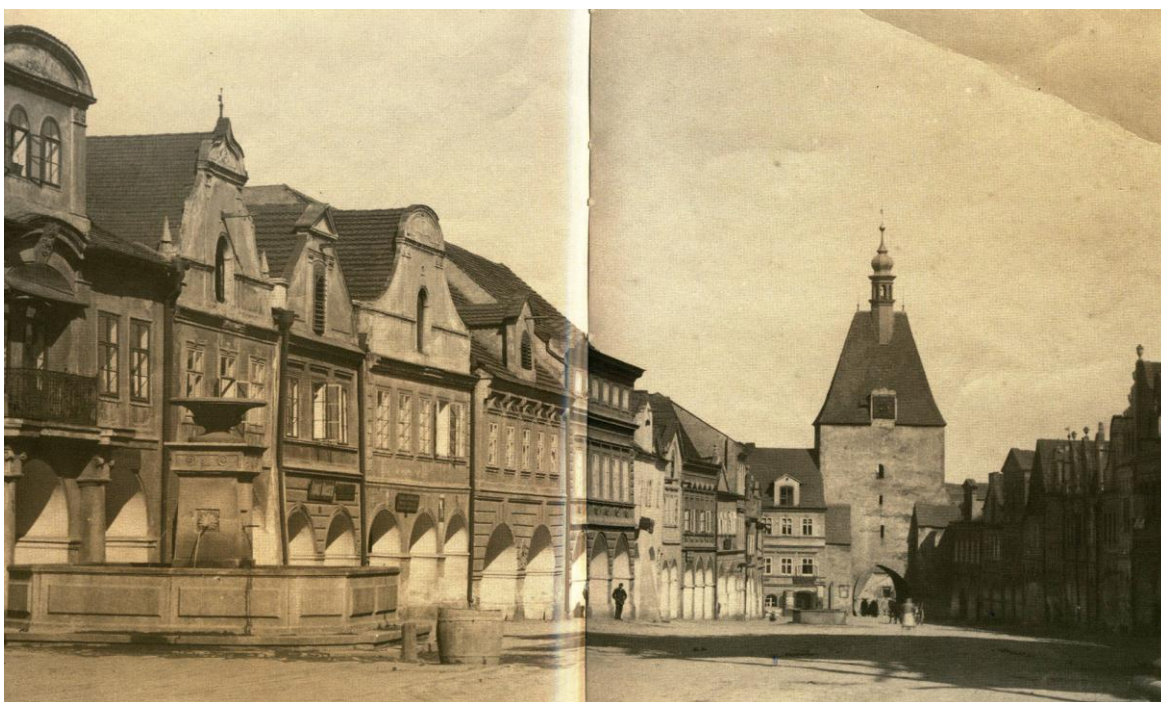
příznačná kapitalistickým rozvojem podnikání, technickými vynálezy a budováním železnic. V Domažlicích byl založen parní **pivovar**, cukrovar aj.⁵³

Roku 1822 opět město zachvátil velký požár, který bohužel zastínil všechny předchozí. Dvě třetiny města vyhořely, **radnice**, děkanství atd. Poškozené městské domy byly přestavěny do empírového stylu. Empírové řešení se nejcitelněji projevilo na štítech domů. Horní část domu byla kryta sedlovou střechou s hřebenem, jdoucím rovnoběžně s průčelím. Nad ním se zdvíhal vikýř s prostým trojúhelníkovým štítem. Empírový sloh se uplatnil i při výstavbě jezdeckých kasáren v letech 1836 – 1842 v západní části Horejšího předměstí s přílehlou městskou střelnicí a u hostince Heldově na předměstí Týnském. V hostinci občas hrával J. K. Tyl. Velký zničující požár opět postihl Domažlice v roce 1747. Vyhořelo 47 domů, děkanský kostel i s věží, klášter včetně kostela a školy.

⁵³ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 6

Stavební úpravy od poloviny 19. století mnozí autoři (př. Dr. Hilmera aj.) hodnotí kriticky, protože nová výstavba, dle jejich názoru, nekorespondovala se starou, nenesla se v duchu tradic a postrádala cit pro výtvarné hodnoty. V této době vznikla okázalá budova radnice, vystupující z jednotného celku domažlického náměstí. Tato stavba taktéž dokazuje ignoraci starého výtvarného řádu města. Za zmínku taktéž stojí vybudování nemocnice, nových chodníků, kanalizační sítě a obnovení kašny. Ve městě vznikl první pomník, stvořený J. V. Myslbekem.

Ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století byly bořeny městské brány, neboť jejich ochranné funkce již nebylo třeba. Tímto se zároveň začal stírat rozdíl mezi jednotlivými částmi města (vnitřní město a předměstí). Městské hradby byly proraženy ulicemi.

Dolní část náměstí kolem roku 1900. Převzato z: PROCHÁZKA, Z. *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích*. Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. s. 54-55

Kulturní život obyvatel se zintenzivnil, jakmile polevil bachovský absolutismus. Vznikl kulturní spolek Slovánská lípa, u jehož zrodu stála **Božena Němcová** a do dějin se zapsal

založením veřejné knihovny. Roku 1868 byla „zde založena tělocvičná jednota Sokol jako jedna z prvních jednot v českých městech. V roce 1871 bylo zbudováno zdejší gymnázium, o rok později začínají vycházet pravidelné české noviny.“⁵⁴ Následovalo otevření chlapecké školy a o několik let později i dívčí školy. Zájem o Chodsko a Domažlice jakožto střed tohoto kraje vzbudili **Jiráskovi Psohlavci**. Dílo je sice z části fikce, ale městu otevřelo brány pro **turistický ruch**.⁵⁵

Významným počinem 19. století bylo zapojení Domažlic do sítě železničních a silničních komunikací. Nedaleko Domažlic vedla silnice „Bavorská“, vedoucí mezi Horšovským Týnem, Draženovem a Klenčím pod Čerchovem. Městem vedla „Rybářská“ silnice, spojující západní Čechy s Třeboní.⁵⁶ Železnice vybudovaná roku 1861 spojila Domažlice s Plzní a Bavorskem, přinesla městu hospodářské oživení.

Obavy z narušení slibného hospodářského vývoje válkou se naštěstí nevyplnily.

2.2.8 20. století

První světová válka (1914 – 1918) se nesmazatelně zapsala do životů města i jeho okolí. Konec první světové války přinesl s sebou nejen klady, ale také mnoho problémů. Již rok 1918 byl pro Domažlice ve znamení demonstrací a stávek. Mnozí bojovali za sociální nebo politické požadavky, jiní proto, že hladověli, neboť jídlo bylo drahé.

„V roce 1921 je zde založena Komunistická strana Československa, která se stává iniciátorkou mnohých akcí ve prospěch pracujícího lidu, jako například stávky stavebních dělníků v Domažlicích roku 1924, první pošumavské konference pracujícího lidu r. 1935 apod.“⁵⁷ Ve 20. století se ve městě nacházelo „několik drobných závodů jako rafinerie cukru, dva pivovary, deset mlýnů, přádelna mykané příze, továrna na kalouny, výrobná

---

⁵⁴ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 20

⁵⁵ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 379

⁵⁶ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 28

⁵⁷ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 21

*punčoch, tři cihelny apod.*⁵⁸ Žádný z těchto podniků neměl velký vliv na ekonomiku města, které bylo spíše správním střediskem zemědělského okolí.

Město díky své bohaté historii bylo již od 19. století turisticky vyhledávané, z čehož velice těžilo. V rámci podpory cestovního ruchu, zdobili domy aj. pamětními deskami připomínající pobyt slavných osobností, které město navštívily nebo zde pobývaly. Například: Němcové, Vrchlického, Tyla, Jiráska a mnohých dalších. Na počátku 20. století založil hudební skladatel **Jindřich Jindřich** národopisné **muzeum**, kam uložil své bohaté sbírky. Město započalo s prvními opravami historických budov již na počátku 20. století.

Události roku 1938 otřásly i Domažlicemi. Na základě **Mnichovské dohody** byla odtržena část chodského území. *„Domažlice připadly k Protektorátu, většina chodských vsí k Říši.*⁵⁹ Domažlice na znamení smutku spustily z věže Chodského hradu černý prapor a hodinu zněl územím Chodska hlas zvonu umíráčku. V dubnu 1939 vznikla domažlická odbočka vojenského odboje Obrana národa, která rozvíjela zpravodajskou činnost, zajišťovala zbraně a organizovala přechody bývalých vojáků z Československa přes protektorátní hranice. Do odboje se zapojili i domažličtí skauti, budující skryše v lesích pro odbojáře. Mnozí členové odboje byli popraveni nebo vězněni v koncentračních táborech. Město bylo *„svědkem veliké manifestace českého lidu v srpnu 1939 na návrší Vavřínečku, která se stala prvním projevem organizovaného odporu proti nacistickým okupantům.*⁶⁰ Manifestaci zorganizovala Organizace národního hnutí pracující mládeže. Po vavříneckém protestu následovala deportace některých manifestantů, včetně kazatele monsignora B. Staška, do koncentračního tábora Flossenbürg. Do léta 1940 se podařilo nacistům rozbít všechny protifašistické organizace na Domažlicku. V následujících letech se na Domažlicku v odboji angažovali hasiči a skupina tzv. lehké tajné divize, vymezující

---

⁵⁸ PELANT, Jan. *Města a městečka západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984. s. 77

⁵⁹ DAVID, Petr. *Chodsko – Domažlicko: Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku*. Praha: nakladatelství S & D, 2009. s. 23

⁶⁰ KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. s. 22

přistávací plochy pro spojenecká letadla ze Západu. Během války se město stalo svědkem pochodů smrti, vzdušných náletů a mnohých dalších krutostí.⁶¹

Začátkem roku 1945 bylo zřejmé, že konec války je již na dosah. Koncentrační a pracovní tábory však zatím byly plné vězňů, které dle nacistické představy neměly osvobodující armády najít živé. Říšský velitel SS Heinrich Himmler vydal rozkaz zlikvidovat vězně i stavby. Himmlerovy představy likvidace mohly ohrozit i okolní obyvatelstvo, tudíž přišly na řadu **vlakové transporty** a **pochody smrti**. Ucelený písemný materiál, dokumentující přesně pochody smrti a transporty, v podstatě neexistuje. Údaje lze získat jen dle dochovaných písemností z koncentračních táborů, ze svědectví, železničních záznamů, a proto určit trasy pochodů smrti je téměř nemožné a u transportů lze trasu zhruba stanovit dle železniční dokumentace.⁶²

Vyřazením mnoha nádraží americkými letci, znesnadnili Němcům jejich přesuny. Vězni, kteří přežili transport vlakem, většinou vyhnali dozorcí na pěší pochod. Domažlicemi několikrát projel transport s vězni. Z Osvětimi, Buchenwaldu, Freibergu, Flossenbürgu a Dachau. Transporty měly mnoho společného. Většinou převážely několik tisíc lidí různých národností (Češi, Rusové, Poláci, Francouzi, Holanďané, Dánové, Američani, Italové). Transporty se po železnicích pohybovaly nekoordinovaně, až skončily někde v tehdejší příhraniční oblasti. Například druhý transport z Buchenwaldu odjel z Domažlic, směrem na Českou Kubici, odkud se vrátil, odjel směrem na Nýrsko, znovu se vrátil a vydal se směrem na Holýšov. Při průjezdech transportů se Domažličtí snažili, i přes nesouhlas dozorců, lidem předat potraviny, ošacení nebo deky. Jsou známy záznamy o tom, že dozorce upláceli, jindy házeli jídlo nad jejich hlavami do vagónů.⁶³

Pochody smrti se opírají především o svědectví pamětníků. Chodskem procházely zhruba od poloviny dubna až do příchodů Američanů (5. května). Pochod, který svou hrůzností Domažlické téměř ochromil, prošel 24. dubna. Byly to ženy z Osvětimi, tedy jejich

---

⁶¹ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 386

⁶² ZÁVACKÁ, Věra, PhDr. Pochody smrti. *Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., číslo 4. s. 14

⁶³ ZÁVACKÁ, Věra, PhDr. Pochody smrti. *Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., číslo 4. s. 15

zlomek, který přežil. Ostatní byly ubity, postřeleny nebo jejich cestu ukončilo vyčerpání či mráz. Podle dobových výpovědí byly ženy vyhladovělé, zbité, krvácející, potácející se na hranici života a smrti. Domažličtí obyvatelé se snažili ženy nakrmit, dát jim přikrývky, což dozorcí nechtěli dovolit. Měšťané tedy jídlo házeli přes řadu dozorců. Ženy mezi sebou o potravu bojovaly, za což následovaly tresty. Lidé se v této situaci vrhli do průvodu a začali vězeňkyně odvádět. Reakcí dozorců byla střelba do vzduchu. Jeden z nich dokonce namířil zbraň na zdejšího lékaře, který ho srazil k zemi holí, což odstartovalo útok měšťanů na dozorce. Ti se vzdali a utekli. Místní občané si ženy rozdělili, ubytovali je a nakrmili. Několika ženám se povedlo ve městě skrýt a vyčkat na osvobození.⁶⁴ Pamětníci vypovídají ještě o dalších osmi hrůzných pochodech. Často na konci pochodu byli zbylí vězni postřeleni a pohřbeni v masových hrobech. Po válce zbylo v Domažlicích množství vězňů, o které se museli zdejší postarat. Léčili je zdarma v městské nemocnici, bohužel jednadvacet vězňů i tak předešlé utrpení nepřežilo. Na městském hřbitově je zaznamenáno 13 hrobů s oběťmi ze smrtících pochodů a tři hromadné hroby německých obětí války.⁶⁵

Duben 1945 přinesl Domažlicím téměř úplnou izolaci od okolí, neboť německý wehrmacht se snažil udržet ve Všerubském průsmyku. Donutili měšťany vykopat příkopy kolem Domažlic a město zabezpečili vojenskou technikou 13. tankové brigády SS Therese. Svobodu Domažlicím přinesl až 5. květen 1945, kdy město osvobodily americké jednotky.⁶⁶ Od té doby byly cesty k bavorským sousedům na dlouhou dobu uzavřeny. K obnově vztahů došlo až po roce 1989. V roce 1945 se staly Domažlice sídlem ONV a od roku 1960 zde byl městský národní výbor.⁶⁷ Socialistický systém zapříčinil rozpad lokální společnosti, což mělo za následek nezáměr o udržení tradičních zvyků, slavností, které navíc byly komunisty zakazovány (např. pouť na Vavřinečku). Prosazovaly se oslavy Velké říjnové socialistické revoluce apod.

---

⁶⁴ ZÁVACKÁ, Věra, PhDr. Pochody smrti. *Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., číslo 4. s. 15

⁶⁵ ZÁVACKÁ, Věra, PhDr. Pochody smrti. *Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., číslo 5. s. 14

⁶⁶ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 388

⁶⁷ PELANT, Jan. *Města a městečka západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984. s. 77

Rok 1950 byl pro město důležitý, protože bylo vyhlášeno **městskou památkovou rezervací**, což obnáší zvýšenou památkovou péči. Zhruba v polovině 20. století se zde rozvinul i strojírenský průmysl, zastoupený podnikem Elitex. Město v té době disponovalo i výrobnou prádla v závodě Šumavan. Za socialismu, zejména na severní straně města, se budovala v Domažlicích rozlehlá panelová sídliště. Během tohoto období docházelo k mnohým škodám v okolí historického jádra. Demolice zasáhly

Pout' na Vavřínečku. Převzato z:
Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-
historie-život.* Praha: nakladatelství Baset,
2005. s. 386

Hořejší předměstí, soustava domů na západní části náměstí byla nahrazena novostavbou Dubina atd. Uvolněním podnikání po roce 1989 město zaznamenalo prudký nárůst soukromých obchodů, restaurací a vináren. Rozvolněné státní podniky přešly do soukromých rukou. Ve stejném období obnovil svou činnost i tělovýchovný spolek Sokol.

2.2.9 Současnost

V Domažlicích se devadesátá léta 20. století a počátek 21. století nese v duchu rozvoje města, podnikání, zlepšování infrastruktury a podpory čilého cestovního ruchu. Příhraniční poloha města umožnila po otevření hranic v roce 1989 hospodářské propojení s Německem, což ovlivnilo hospodářský vývoj Domažlic, tedy především možnosti zaměstnání pro zdejší obyvatele v Německu, také tzv. nákupní turistiku, nabídku služeb, spolupráci podniků, a zejména příliv německých investic.

V roce 1990 uzavřelo město partnerskou smlouvu s městem Furt im Wald, vzdáleného 15 km. V dalších letech se **partnerskými městy** Domažlic staly: Furth bei Göttweig (Rakousko), Ludres (Francie) a Budel (Holansko). Partnerská spolupráce přispívá ke sblížení a vzájemnému poznávání obyvatel i kultur na obou stranách hranice.

Domažlice a okolí lze nazvat průmyslově zemědělskou oblastí, kde charakter **chráněné přírodní oblasti** nedovoluje rozvoj těžkého průmyslu. Průmyslové zázemí tvoří tedy průmysl lehký, zastoupený firmami: Galí optik, s.r.o. zabývající se výrobou brýlových obrouček a pobočkami německých firem, Flabeg, s.r.o. kde se tvaruje a zpracovává ploché

sklo, firmou PRO – HEG, vyrábějící kuchyňské potřeby v nově vybudované průmyslové zóně směrem na Draženov. Ve městě sídlí mnoho dalších firem, zabývajících se službami nebo zpracovatelské firmy.⁶⁸

Obyvatelstvo zásobují potravinami a zbožím běžné potřeby obchodní řetězce: Albert, Kaufland a Penny Market. Kromě těchto obchodů se ve městě nachází mnoho malých prodejen s různým typem zboží.

Sportovní vyžití nabízí plavecký bazén, nový zimní stadión, slavnostně otevřený v roce 2007, stadion TJ Jiskra, sportovní hala Sokol, nově vybudované fotbalové hřiště s umělým povrchem, osvětlením a mnoho dalších. Za zmínku stojí nová cyklostezka Domažlice – Furt im Wald, vybagrování a zpevnění novou hrází městského koupaliště Babylon, to vše budované za finanční podpory evropských fondů.

Město provozuje jesle, mateřskou školu, dvě základní školy, speciální školu a základní uměleckou školu. Střední školství zastupují: gymnázium J. Š. Baara, vyšší odborná škola, obchodní akademie, střední zdravotnická škola a dvě střední odborné učiliště.

Zdravotní péči zajišťuje řada soukromých ambulantních ordinací a nová nemocnice, fungující od roku 2006. Ve městě se nachází muzeum Chodska umístěné v Chodském hradu, muzeum Jindřicha Jindřicha, procházející v současnosti rozsáhlou rekonstrukcí, kvůli které je dlouhodobě mimo provoz a galerie bratří Špillarů, věnovaná jejich tvorbě.

Od roku 2000 vznikly v Domažlicích tři nové obytné zóny: U Tří vrb, Na Bábě, Na Nevolickém kopci. V roce 2008 postavila Českobratrská církev evangelická nový kostel, který na první pohled zaujme moderní architekturou, za což právem stavba získala titul Stavba roku 2008 Plzeňského kraje. Kostel stojí ve svahu na okraji Hánova parku. Dominantou budovy je schodišťová věž se zvonem, který má zajímavý osud. Zvon je odlit z tureckého děla v německém Budyšině a pochází ze zrušeného kostela v Náchodě.

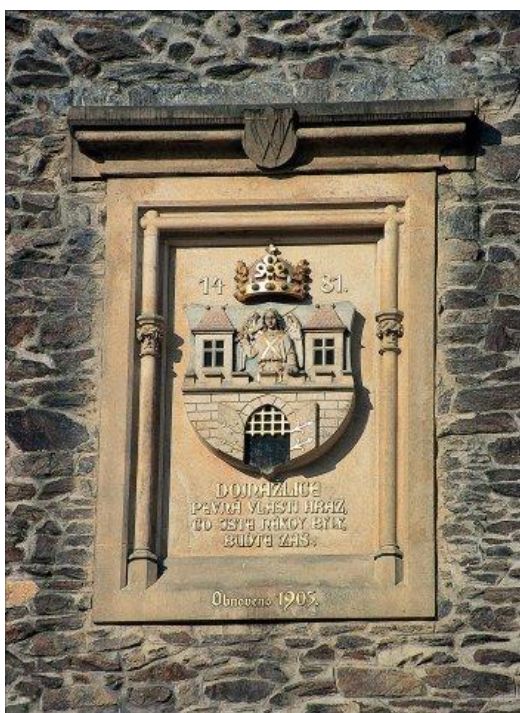
---

⁶⁸ OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Ekonomika mikroregionu*. [online] 10. 5. 2005. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/pro-investory/ratingove-hodnoceni-mesta/ekonomika-mikroregionu.html>

Přízemí kostela obsahuje modlitebnu, místnost pro setkávání, knihovnu a místnost, kde chce farář vybudovat cukrárnu. V poschodí se nachází byt pro faráře.⁶⁹

2.3 Městský znak

První zobrazení městského znaku je na původní zakládací listině Domažlic z roku 1260.

Městský znak. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Historie: městský znak.* [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/historie/mestsky-znak.html>

Byla vydána v Praze kanceláří krále Vladislava II. Jagellonského v roce 1481 současně se svým vylepšením. V současné době je vyobrazení pečlivě archivováno v Horšovském Týně. Na pergamenové listině je městský znak dokonale barevně vyobrazen. Na tmavomodrém pozadí vystupovalo cimbuří městské hradby se dvěma gotickými věžemi a branou s vysunutou mříží, které bylo vyobrazeno v barvě tmavě žluté.⁷⁰

Svůj znak obdržely nové Domažlice od Přemysla Otakara II. zároveň se svým založením a obdařením městskými právy i povinnostmi. Jeho zjednodušené vyobrazení je známé z městské pečeti z listiny z roku 1318. Znak byl vylepšen roku 1481 králem Vladislavem Jagellonským o anděla s taseným mečem, což znamenalo, že střeží a ochraňuje město a jako heraldické barvy města určil král modrou a

⁶⁹ SLAVÍKOVÁ, Darja, Mgr. *Stavbou roku Plzeňského kraje je i nový kostel v Domažlicích.* [online] 4. 4. 2009. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z WWW: http://www.4stav.cz/stavbou-roku-plzenskeho-kraje-je-i-novy-kostel-v-domazlicich_4c2924

⁷⁰ HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení.* Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Povídání o městském znaku

bílou. Hnědá městská hradba s věžemi a otevřenou bránou se zaskvěla v barvě stříbrné - tmavomodré pozadí bylo vylepšeno „mřížkou“, zlatovlasý anděl je oděn do stříbrného roucha se zlatou štolou.⁷¹

Znak z roku 1481, vytesaný na Dolejší bráně přetrval beze změny až do dnešních dní. Nápis „*Domažlice, pevná vlasti hráz, co jste někdy byli, buďte zas*“, byl ke znaku doplněn počátkem 70. let 19. století. Městský znak je k vidění i na staré kazatelně v kostele Zvěstování Panny Marie a na hraničních kamenech.⁷²

2.4 Historické památky

2.4.1 Městská opevnění a brány

Domažlice sice nepatří mezi města, které upoutají zachovalými městskými hradbami a baštami, neboť ty byly zbořeny již v období 18. – 19. století, přesto je nám jeho podoba známa ze starých vyobrazení, archeologických výzkumů a dochovaly se významné části, které svědčí o jeho důmyslnosti a rozsahu.⁷³ První zmínka o výstavbě opevnění je uváděna v roce 1287, ale zřejmě byla zahájena současně s vysazením města.

Sevření městské pevnosti do otupěného obdélníku hradeb, bylo přístupné třemi mohutnými branami - **Týnskou, Horejší a Dolejší a výpadní Brankou**. Největší a nejmohutnější budovou, dominující východní, severní a částečně i jižní straně města, je dochovaná Dolejší brána.⁷⁴ Patří k nejstarším dochovaným hradbám v České republice. K jejímu těžkému raně gotickému masivu s portálem obsahující oblé sloupky v ostění, se přimyká hradební zeď. Po staletí brána nebyla opravována. Až v roce 1905 byla rekonstruována, čímž získala nová okna s kamennými ostěními, fasádu bez omítek a nápis: „*Domažlice*

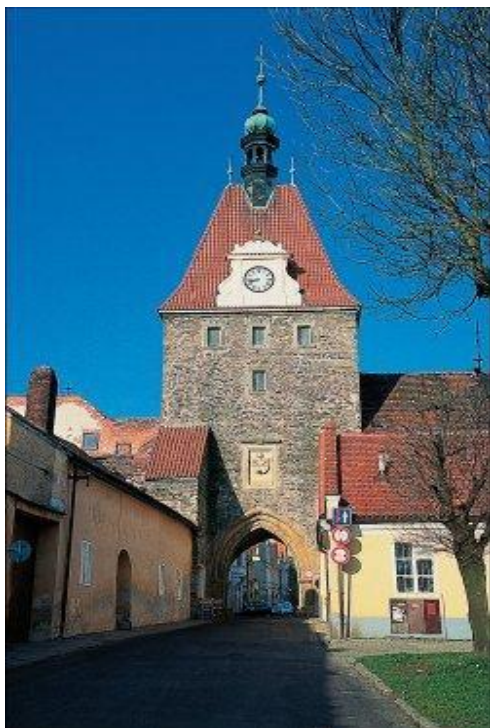
⁷¹ HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Povídání o městském znaku

⁷² PELANT, Jan. *Znaky a pečete západočeských měst a městeček*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1985. s. 43-44

⁷³ DOMAŽLICKÉ ÍČKO: Městské kulturní středisko Domažlice. *Středověké opevnění města a městská věž*. [online] 2006. [cit. 2011-9-12]. Dostupné z WWW: <http://www.idomazlice.cz/cs/proturisty-pamatky-opevneniavez>

⁷⁴ HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Městské opevnění a brány

pevná vlasti hráz, co jste byly, buďte zas“, městský znak, štítek s vladislavským W a

Dolejší brána. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic.* [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html>

letopočet 1481, které byly původně na fasádě jen namalovány, vytesal kameník do pískovcové desky umístěné na portál brány.⁷⁵ Stavba má nad průjezdem další čtyři patra. V bohatě profilovaném vnějším portálu nalezneme zářez, ve kterém se pohyboval hřeben k uzavírání brány spouštěcí mříží. Téměř 20 m vysoká věž krytá krovem s prejzovou krytinou obsahuje věžičku s lucernou a štítiky s hodinami. Známý historik Dr. V. Razim objevil ve 4. patře stopy čtyř rozměrných okenních otvorů, zřejmě sloužící pro lučištníky.

Brány Týnská a Horejší se bohužel nedochovaly. Týnská byla zbořena roku 1838 a Horejší o tři roky později. Horejší brána kontrolovala cestu přicházející od bavorské hranice. Týnská brána měla barokní podobu a dvě nízké branky. Průjezdnou a strážnou službu plnila na jižní straně výpadní Branka, což je vlastně předsunutá brána mladšího pozdně gotického opevnění. Dodnes

rovněž zachovalá.

Domažlická zeď byla vybudována ve dvou souběžných pásech. Vnější pás byl lemován téměř 20 m. širokým vodním příkopem, který byl napájený vodou ze Zubřiny. Hradba měla sílu 2 m a dosahovala výšky 7,5 m. Opevnění města bylo dokončeno roku 1288. Z pásů hradeb se město začalo vymaňovat až po roce 1825.

⁷⁵ PROCHÁZKA, Z. *Domažlice: historicko- turistický průvodce.* Domažlice: nakladatelství Český les, 1993. s. 33

Funkci strážní hlásky plnila městská věž. Hlavní **městská zeď** byla chráněna systémem dvaadvaceti vysokých polokruhových bašt⁷⁶ ve třiceticentimetrových rozstupech a vnější hradby zesilovaly bašty kruhové. Chodský hrad byl do obranného systému taktéž začleněn, protože měl vlastní opevnění se dvěma kulatými věžemi, kterými zesiloval opevnění města. Brány navíc zpevňovaly předsunuté fortny⁷⁷, zbořené v 19. století. Severozápadní stranu Domažlic, zranitelnou od Bavor, zpevnili a zesílili měšťané ve 14. století třetí

Zbytky městského opevnění. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic: městské opevnění.* [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html>

hradbou a bastionem⁷⁸. V 16. století se Domažličtí pokusili vybudovat nový hradební pás, ale nakonec byl vystavěn jen na severozápadě se čtyřmi baštami a brány vylepšili o předbraní. „*Před Dolejší bránou a jižní Brankou byly vybudovány na úrovni vnějšího valu průjezdní věže, na něž měla zřejmě navazovat nově zakládaná hradba. Obě brány (starou vnitřní i novou vnější) pak spojovaly v obou případech kamenné mosty přes příkop, hrazené po obou stranách zdí se*

střílnami.“⁷⁹ U severní a západní brány také most překlenoval příkop, ale místo průjezdních věží obsahovaly rozsáhlé barbakány⁸⁰, do nichž byly zasazeny nové brány. Po obvodu královského města se zachovalo jen několik krátkých pásem ze středověkých

⁷⁶ středověký zpevňující prvek obranného systému, spočívající ve vysunutí z hradby. Typický prvek aktivní obrany, umožňující ostřelování paty hradeb

⁷⁷ brána v opevnění

⁷⁸ pětiboké duté nebo plné zemní valy s cihlovými pláští, opatřenými ochozy a náspy pro děla

⁷⁹ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace.* Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 20

⁸⁰ fortifikační prvek sloužící k lepší obraně brány i před dělostřelbou, dovoloval chráněný přístup nad její prostory

hradeb, která byla zastavěna městskými domy nebo dvory. Poslední zbytky bašt zanikly po roce 1950. „Většinu věží i fortifikace bran zaznamenává poměrně přesně plán města z roku 1780.“⁸¹ V dnešní době lze vidět zbytky historických hradeb v blízkosti Branky, Chodského hradu, Dolejší brány a ve Steidlově parčíku.

Součástí opevnění byl umělý **zavlažovací kanál**, vedený k severozápadnímu nároží hradeb. Zubřina přivedená do kanálu měla pohánět i osm městských mlýnů, ale bohužel k tomuto účelu nebyla dostatečně vodnatá, a proto do kanálu byl sveden pramen z Petrovic, Luženiček a Jezera. Císař Maxmilián II. povolil v roce 1571 podchycení Teplé Bystřice v místě České Studánky pod Čerchovem a její dokonalé vedení šestnáctikilometrovým akvaduktem až do zavlažovacího kanálu. Tato vzácná technická památka bohužel byla zničena.⁸²

2.4.2 Chodský hrad

Za doby vlády Přemysla Otakara II. (13. století) byl vystavěn na jihozápadním cípu královského města hrad, který se stal sídlem královského purkrabího. Svým opevněním zesiloval městské hradby, jež byly ještě obehnány vodním příkopem napájeným vodou ze Zubřiny. Hrad byl opatřen dvěma nárožními věžemi. Zachovaly se pouze základy jedné štíhlé okrouhlé věže o průměru 6,6 m, se zdmi 2,1 m silnými. „Byla v něm, dle starých zpráv, velická sněmovní místnost, kde se konaly dokonce některé zemské sněmy a důležitá jednání mezi královskými Čechami a bavorským kurfiřtstvím“⁸³.⁸⁴ Zpustlé budovy středověkého hradu byly v 17. -18. století přestavěny na zámek.⁸⁵

V roce 1266 byla **správa města** svěřena domažlickému purkrabímu, jemuž podléhali také ochránci zemských hranic – svobodní Chodové. Chodové měli svůj vlastní **soud**, se

⁸¹ PROCHÁZKA, Z. *Domažlice: historicko- turistický průvodce*. Domažlice: nakladatelství Český les, 1993. s. 31

⁸² HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Městské opevnění a brány

⁸³ Nepřesný název pro Bavorské vévodství.

⁸⁴ HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Chodský hrad

⁸⁵ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Západní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1985. s. 65

sídlem na hradě, zasedající jednou za měsíc. Nejznámějšími purkrabími byli: Půta z Potštejna a Soběhrd z Litic. Domažličtí purkrabí byli až do 14. století příslušníci panského stavu. Jejich pravomoci se často nevztahovaly na město, neboť město bylo často v zástavě.

Za vlády Jana Lucemburského byl zástavním držitelem města Vilém Zajíc z Valdeka. Na hradě se konalo mnoho významných událostí. Roku 1318 to byl domažlický sjezd, několikrát hostil Jana Lucemburského před jeho odchody na válečné tažení a 1331 zemský sněm.

Před zemským sněmem dal Jan Lucemburský hrad opět do zástavy, tentokrát Petrovi z Rožmberka, ale současně slíbil purkrabský úřad svému zeti rýnskému falckrabímu Jindřichu Bavorskému. Bavorská zástava trvala až do smrti Jindřicha Bavorského, kdy Domažlice včetně hradu opět připadly králi. I Karel IV. několikrát obýval hrad v Domažlicích (v letech 1344, 1347, 1349). Zástavní držitel Jindřich z Hradce vynaložil značné investice do opravy hradu. Významným purkrabím se stal Ješek Jura, který získal výroční trh a další výsady pro Domažlice. Domažlický purkrabí Racek Rýzmborský z Janovic, dosazený králem Jiřím z Poděbrad, musel dát králi slib, že hrad bude v případě potřeby vždy otevřen královskému vojsku.

Časté zástavy hradu vedly k jeho zpustnutí. Domažlická městská rada se ho i tak snažila získat pro sebe, protože z něj chtěla vystavět radnici. To se ale nelíbilo Chodům, protože hrad postavili jejich předkové, měli na hradě svůj soud, vězení a ukládali tam privilegia. Císař tento spor mezi Domažlickými a Chody nechal bez rozhodnutí.⁸⁶

Domažlice v roce 1592 postihl rozsáhlý požár, kdy obrovské škody utrpěl i hrad. Měšťané hrad začali rozebírat k obnově vyhořelých domů, Chodům zakázali vstup a císaře znovu žádali o možnost vystavět místo vyhořelého hradu radnici. Císař vyhověl Domažlickým s podmínkou výstavby zvláštních místností pro Chody, které se staly dalším důvodem pro spor mezi nimi.

---

⁸⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Západní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1985. s. 66

V roce 1621 zastavil císař Ferdinand II. Volfu Vilému Lamingenovi jedenáct chodských vsí, včetně hradu, který čítal pouze dvě světnice a komoru, v nichž nebyla ani okna a kamna. O devět let později byly dokonce chodské vsi Volfu Vilémovi dědičně prodány. Tímto se stal pánem nad do té doby svobodnými Chody, ale i pánem hradu. Měšťané se nechtěli vzdát svého práva na hrad, a proto se o něj s Lamingeny čtyřicet let přeli. Spor skončil prodejem pustého hradu Domažlickým za pozemky a babylonské rybníky.

Chodský hrad. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic.* [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domažlice.info/o-domažlicich/pamatky/pamatky-v-domažlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html>

Současná podoba vznikla v letech 1722 - 1738 na starodávných hradních troskách. Jednoposchodovou zámeckou budovu s obdélníkovým půdorysem uzavíral malý vnitřní dvorek spolu s otupeným vnějším nárožím. Stavitelé využili některé hlavní zdi vyhořelého

hradu, díky čemuž zdi dosahují místy šíře 100- 190 cm. Na jihovýchodním rohu byl ponechán původní ráz hlásné věže. **Věž** přesahuje ostatní budovy o dvě patra a dole je bez oken, protože spodní část sloužila jako vězení. Nejvyšší cihlové patro dostalo v letech 1726 – 1738 osmiboký ochoz a tesař Ondřej Iglhaut nad ním vybudoval trojitou bání s loubením, která byla později pokryta mědí. Uvnitř věže je točité schodiště s hodinovým strojem se čtyřmi ciferníky. Ve východní části byly umístěny kanceláře a v západní části byla ještě počátkem 19. století solnice. Úprava zámku proběhla v 18. století. Po ničivém požáru v roce 1822 byl **zámek** používán jako sídlo městské správy. Další obnovy se zámek dočkal až za dvacet let a následně se využíval jako škola.⁸⁷

Po II. světové válce, byl Chodský hrad vrácen svému kulturnímu poslání. Opravy začaly roku 1992 a krátce před jejich dokončením v dubnu 1995 vypukl v zámku požár.

⁸⁷ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Západní Čechy.* Praha: nakladatelství Svoboda, 1985. s. 67-68

„Následná obnova skončila v červnu 1998. Nová expozice je zpřístupněna od května 1999.“⁸⁸ Dnes se v zámku nachází muzeum, archiv a restaurace. Muzeum skrývá bohatou expozici z historie města a Chodska. Zámecká zahrada je volně otevřena veřejnosti a využívá se v rámci hudebních slavností.

2.4.3 Měšťanský pivovar a pivovarnictví

Téměř od počátku vzniku královského města znamenala výroba piva jeden z hlavních příjmů pro městskou pokladnu. První písemná zpráva o pivovarnictví v Domažlicích pochází z roku 1341, kdy již byla v Domažlicích obecní varna piva ve čtyřech obecních pivovarech, nacházejících se na předměstích z důvodu protipožární ochrany. V roce 1395 získáním milového práva od Václava IV., si zajistili monopol na výrobu a odbyt piva, což městská pokladna uvítala. Při osvobození města od daně z piva v roce 1942 se staly Domažlice jedním z nejbohatších královských měst. Ve městě se vyrábělo bílé pšeničné pivo a černé z ječmene, které bylo dováženo mnohým panovníkům a dokonce i do Německa. Záznamy domažlického archívu deklarují jeho značný odbyt z čehož lze jednoznačně usoudit, že bylo velice oblíbené.⁸⁹

Původní pivovar se nacházel na Dolejším předměstí, jelikož dle nařízení krále Jana Lucemburského, musely některé živnosti v rámci protipožární ochrany sídlit mimo hradby města. Zajímavostí je, že si měšťané v 16. a 17. století pěstovali svůj vlastní chmel, jak bylo zjištěno podle starých dokladů z domažlického archívu.⁹⁰ V 16. století se nacházelo v Domažlicích pět pivovarů: u Svaté vody, u Branky, u brány Týnské, pod Dolejší branou a u Horejší brány. Pivo bylo rozlišováno dle barvy, způsobu přípravy, varu nebo bylo-li staré či mladé. Zisky z výroby piva představovaly na počátku 16. století „až 87% veškerých příjmů. Proto se městská rada pečlivě o své pivovary starala. Financovala opravy pivovaru, nakupovala sudy, kádě a další potřebné vybavení, obstarávala suroviny a

---

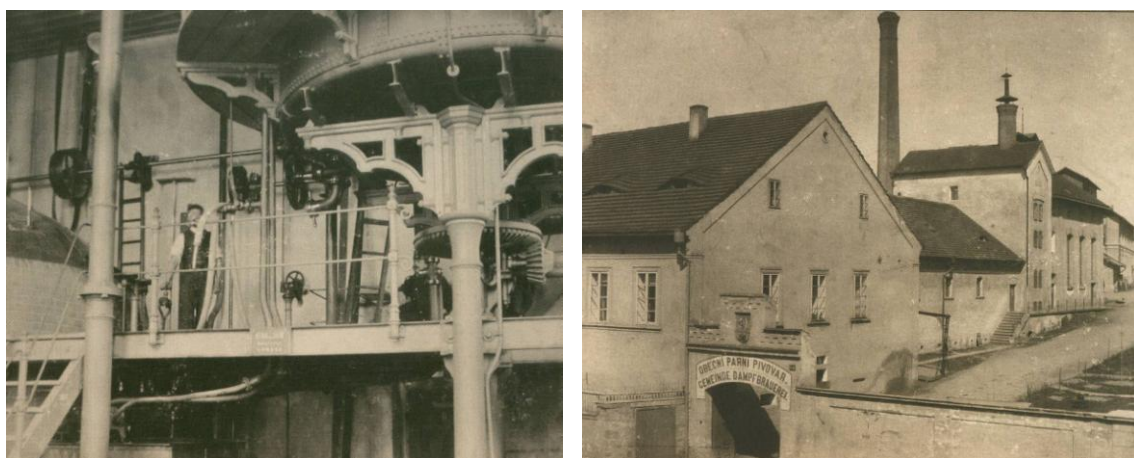
⁸⁸ MUZEUM CHODSKA V DOMAŽLICÍCH. *O hradu*. [online] 2007. [cit. 2011-9-18]. Dostupné z WWW: <http://www.muzeum-chodska.com/cz/chodsky-hrad/o-hradu>

⁸⁹ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 729

⁹⁰ HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Měšťanský pivovar

*zajišťovala odbyt piva.*⁹¹ Po získání zástavy nad chodskými vesnicemi, si měšťané ve smlouvě vymanili i podmínku výlučného odběru piva z městských pivovarů. I v domažlických krčmách se čepovalo výhradně zdejší pivo.

V 17. století nastala odbytová krize piva, neboť značně vzrostl počet měst s výsadou vaření piva. Třicetiletá válka situaci ještě zhoršila. Zisky z pivovarnické výroby velice ztenčovala **daň z piva**. Z každého čtyřvěderního sudu se odváděl jeden zlatý, jako pokuta za účast na povstání v roce 1547. Od roku 1646 výrobcům piva přibyla ještě mimořádná nápojová daň.⁹²

Parní pivovar v Domažlicích kolem roku 1890 a jeho zařízení. Převzato z: PROCHÁZKA, Z. *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích*. Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. s. 89, 90

18. století znamenalo pro zdejší pivovarnictví obrovský nárůst konkurence v blízkých obcích. Nový obecní pivovar byl postaven v 19. století po zasypání hradní stoky na severní straně městských hradeb, neboť původní pivovar zničil požár v roce 1822. Právovareční měšťané, dříve vařící pivo privátně, pronajímali právo varu městu. V 19. století se město pokusilo převzít veškerou výrobu piva do svých rukou. Po mnohých jednáních s právovarečným měšťanstvem roku 1887 cechovní řemeslníci svoje varné právo a měšťanský pivovar Domažlicím prodali. Město ale zmodernizovalo obecní pivovar, kde

⁹¹ PIVOVARÝ. INFO. *Historie domažlického pivovarnictví*. [online] 2008. [cit. 2011-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008050020>

⁹² PIVOVARÝ. INFO. *Historie domažlického pivovarnictví*. [online] 2008. [cit. 2011-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008050020>

vybudovalo novou varnu a sladovnu a odkoupený měšťanský pivovar uzavřelo.⁹³ Modernizace pivovaru nepřinesla zvýšení kvality piva, spíše naopak, proto najímalo sládky, kteří za kvalitu byli zodpovědní.

Zlaté časy pivovaru nastaly začátkem 20. století, „*kdy se řízení pivovaru ujal vynikající odborník na pivovarskou techniku František Felix. Za jeho správy bylo zmodernizováno technické vybavení podniku.*“⁹⁴ Což vedlo ke zvýšené výrobě piva a rozšíření sortimentu, čímž se stal jedním z nejproduktivnějších pivovarů v západních Čechách. V roce 1912 začal pivovar produkovat 12° světlý ležák, hodnocený znalci jako jeden z nejlepších v Čechách. Rozvoj pivovaru zastavila první světová válka. V červnu 1917 byl pivovar uzavřen a zaměstnanci propuštěni, ale již v říjnu se vaření piva obnovilo. Pivovar se skládal z 21 staveb, zejména budova varny, humna s chmelárnou, budova kompresoru, kotelna, ležácké sklepy a stáčírna, budova kvasírny a chladírny, obytná budova sládků aj. Ve 20. století dominovala výroba 10° světlého a 12° černého piva. Druhá světová válka s sebou opět přinesla pivovaru komplikace v podobě nedostatku surovin. Po druhé světové válce zanikly okolní pivovary, čímž se stal domažlický pivovar opět monopolem. V roce 1948 prodělal pivovar nejnákladnější rekonstrukci za dobu své existence.

Po roce 1945 se stal pivovar majetkem místního národního výboru a během následujících let byl včleňován do různých podniků (př. Západočeské pivovary n. p). V roce 1994 po dokončení privatizace byl zdejší pivovar součástí společnosti Plzeňský Prazdroj, a. s., která byla největší v Čechách. Domažlický pivovar v této době vyráběl pivo značek: **Purkmistr**, **Písař**, **Primus**, **Radní** a **Prior**. Domažlický pivovar byl roku 1996 společností Plzeňský Prazdroj, a.s. uzavřen. Poté následovaly soudní tahanice o část městského pivovaru s Plzeňským Prazdrojem. Nakonec soudní spor Domažlice vyhrály a Plzeňský Prazdroj část objektu pivovaru prodal za dohodnutou částku. Na jaře roku 2004 byl pivovar krom staré budovy zbořen. V areálu již bývalého pivovaru vyrostl supermarket Kaufland. Starou

---

⁹³ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 729-730

⁹⁴ PIVOVARÝ. INFO. *Historie domažlického pivovarnictví*. [online] 2008. [cit. 2011-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008050020>

budovu by město chtělo společně s nějakým investorem zrenovovat, vybudovat malou výrobní piva pro potřeby města, restauraci, popřípadě ubytovací zařízení.⁹⁵

2.4.4 Děkanský kostel Narození Panny Marie

První záznamy o kostele jsou z roku 1385, ve kterých je líčen jako zchátralý a sešlý.

Děkanský kostel s věží. Převzato z:
OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA
DOMAŽLICE. *Památky Domažlic*. [online]
31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z
WWW: [http://www.domažlice.info/o-
domazlicich/pamatky/pamatky-v-
domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-
okoli.html](http://www.domažlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html)

Přestavba chrámu trvala až do 16. století, zřejmě díky nedostatku financí. Během oprav se konaly bohoslužby v již zaniklém kostele sv. Jakuba. Ve své prvotní podobě tvořila kostel obdélná síň bez kněžiště a dělil se na dvě souběžné lodi řadou pilířů v prostoru. Krytí bylo pouze rovným dřevěným stropem.⁹⁶ Rekonstrukcí se změnil sloh kostela na gotický. Kostel byl trojlodní a měl kruchtu⁹⁷ dolejší a hořejší. „Klenutí bylo krásným gotickým dílem na šesti žulových sloupech, ozdobených štukovými hlavicemi. K chrámové prostoře přiléhala dosud zachovalá kaple sv. Barbory, pocházející z počátku 14. století.“⁹⁸

Během husitských válek byl kostel poničen a k bohoslužbám znovu zřízen až po roce 1620. Kostel zachvátil velký požár v letech 1747, kdy shořel téměř až do základů. Tento velký požár obrátil v prach i čtyřicet domů, klášter a krov na klášterním

⁹⁵ PIVOVARÝ, INFO. *Historie domažlického pivovarnictví*. [online] 2008. [cit. 2011-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.pivovary.info/view.php?cislocclanku=2008050020>

⁹⁶ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 7

⁹⁷ vyvýšená a podklenutá, někdy však pouze dřevěná konstrukce v zadní části lodi kostela, určená pro varhany, pěvecký sbor a hudebníky

⁹⁸ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 3

kostele. Až do roku 1756 se konaly bohoslužby v kostele sv. Antonína. Plány pro přestavbu v barokním slohu vypracoval Jiří Záhořík pod kontrolou Ignáce Kiliána Dienzenhofera. Kontrola byla „zřejmě pouze formální a na stavbě samé se Dienzenhoferův vliv nikde neprojevil, zejména ne v umělecké úrovni stavby, jejíž mluva je hodně těžkopádná a v proporcích nevyvážená.“⁹⁹ Z pozdně gotického trojlodí vznikl jednolodní široký prostor. „Interiér obohatila nová valeně klenutá klenba ozdobená freskami a nesená bohatě profilovanými pilíři.“¹⁰⁰ Okna byla snížena, zúžena a ozdobena plochým štukovým rámováním z obou stran. Slavnostní vysvěcení proběhlo 8. září 1756.

V roce 1822 vypukl nejničivější požár, který kdy postihl město. Poničil střechu, vnitřek kostelní věže, roztavil tři **zvony** a zvon „Zikmund“ byl vážně poškozen, takže musel být přetaven. Narychlo byl opraven, aby mohly být konány bohoslužby, avšak na důkladnou opravu si musel kostel počkat až do roku 1892. Opravou získal nynější podobu, která je v rozporu s původní gotickou podstatou a vedl ji architekt V. Kaura. „Pod gotickou kaplí sv. Barbory, zachované ze staré stavby kostela se nalézá hrobka v podobě kříže, kde jsou pohřbeni členové domažlického senátu.“¹⁰¹ V hrobce byl jako první pohřben její zakladatel A. Příhoda. Na severní straně hrobky je malé barokní okno s výjevem Kristovy hlavy. Ke **kapli sv. Barbory** na severní straně přiléhá boční kaple Panny Marie Růžencové

Dominantou chrámu je **oltář** Narození Panny Marie, jehož základem je bývalý oltář z kaple sv. Barbory. Tento oltář nechal vyrobit děkan Antonín Příhoda. Oltář je z tepaného, místy zlaceného plechu. Ve středovém výklenku je umístěna soška sv. Barbory a po stranách sv. Vojtěcha a sv. Norberta. Oltář obsahuje i několik schránek s ostatky svatých. Za oltářem jsou malby světců Josefa a Jan Křtitele ukazující na sochu Madony. Po stranách oltáře nalezneme sochy akademického sochaře Čenka Vosmíka „Srdce Páně“ a „Srdce Panny Marie“. Boční barokní oltáře představují Narození Páně a Narození sv. Jana Křtitele. Dále na levé straně lodi kostela nalezneme boční oltář Bolestné Matky Boží

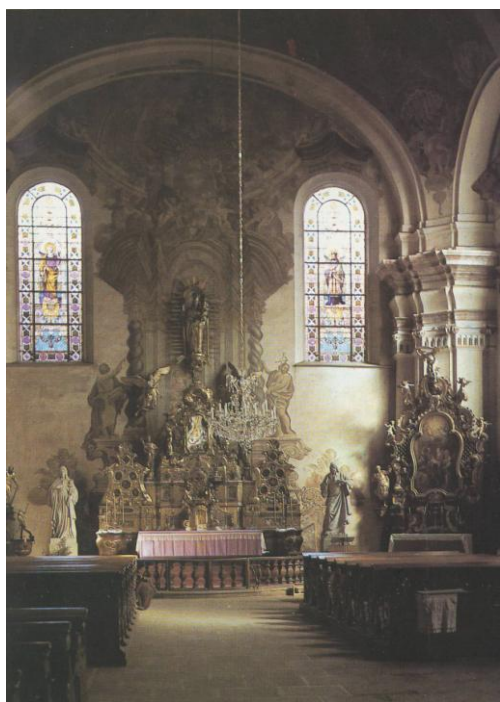
---

⁹⁹ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 24

¹⁰⁰ PROCHÁZKA, Z. *Domažlice: historicko-turistický průvodce*. Domažlice: nakladatelství Český les, 1993. s. 35

¹⁰¹ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 4

Hlavní oltář kostela Narození Panny Marie.

Převzato z: REICH, J.; ŠMÍD, J. *Chodsko*.

Praha: nakladatelství ČTK – Pressfoto, 1982.

obr. 65

s barokní sochou piety z 18. století a naproti němu oltář sv. Anny se sousoším sv. Anny, vyučující svou dceru Pannu Marii.¹⁰² Před hlavním oltářem je obětní stůl, kde jsou konány bohoslužby čelem k lidu. Na stříšce barokní kazatelny z 18. století je umístěna socha F. Ringelhahna – Božského Spasitele.¹⁰³

Fresky Julia Luxe z roku 1756 zdobí klenutí chrámové lodi a znázorňují obětování, navštívení a zasnoubení Panny Marie. Kresby v kostele jsou prosté monumentality barokních maleb, iluze, včetně souhry se skutečnou architekturou stavby. Jsou Luxem kolorovány spíše do chladných a suchých odstínů a mají podobu závěsného obrazu. Julius Lux je považován za „nejkvalitnějšího výtvarníka

celého barokního období v Domažlicích.“¹⁰⁴

Okna v kostele jsou malovaná. Nalezneme na nich Sv. Petra, sv. Jana Nepomuckého, sv. Vojtěcha, sv. Václava, sv. Ludmilu a sv. Annu. Současné varhany pocházejí z dílny Melzer Hutná Hora. O prvních varhanách je zmínka teprve v 16. století.

Vstupní portály s vloženými oblými sloupky nesou kalichové hlavice, řídce pokryté rostlinnými lístky. Před gotickým vchodem z jižní strany byla vybudována předsíň se třemi vchody. Nad každým z nich je umístěna socha od F. Ringelhahna. Uprostřed stojí

¹⁰² DUFFEK, Max. *Chodskem!: Průvodce po Domažlicích a okolí*. Domažlice: Klub českých turistů, 1903. s. 14

¹⁰³ VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický*. Praha: Archaeologická kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. s. 44- 45

¹⁰⁴ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 26

archanděl Michael, po stranách sv. Petr a sv. Pavel. Roku 1983 byla střecha kostela oplechována mědí, opravena vnější fasáda a sochy nad jižním vchodem, včetně pozlacení.

Domažlické děkanství bylo roku 1934 povýšeno na arciděkanství.

2.4.5 Kostelní věž

Kulatá vychýlená kostelní věž je považována za dominantu i kuriozitu města. Věž je vychýlená o 60 cm od svislé osy. K vychýlení došlo nedostatečnou hloubkou základů věže. Nachází se na jihovýchodním nároží kostela. Mnozí ji považují za kostelní věž, vybudovanou jako součást chrámu. Ale dle vystupujícího půdorysu, odhadují historici, že byla spojena s kostelem až při přestavbách. Torzo původní věže je zastavěno v kostelní stavbě.

Věž je považována za součást raně gotického opevnění města. „*Původní stavba věže byla patrně nižší a svým prostým interiérem i rozměry připomínala válcovou věž domažlického hradu, městské bašty i věže okolních hradů.*“¹⁰⁵ Věž byla vyvýšena roku 1545, jak je zaznamenáno na obrubě kamenného věžního ochozu.

Datum jejího založení není známo. Nejstarší její vyobrazení pochází z roku 1592, kde je zaznamenána téměř v dnešní podobě.

„*Dříve měla velkou kopuli s šesti malými vížkami a cennými starověkými hodinami.*“¹⁰⁶ Hodiny umístěné v druhé třetině výšky byly „*ozvučené třemi hodinovými cimbály, pěti zvonky a doplněné tzv. českým orlojem.*“¹⁰⁷ To vše bylo taktéž zničeno během požáru Domažlic roku 1747 a následovně přestavěno.

Věž obsahuje střílnové okenní otvory. Vnější průměr je téměř 8 metrů, síla zdí až 2,8 metru. Dvanáct pater věže je spojeno dřevěnými schodnicemi. Schodiště končí v malé

---

¹⁰⁵ PROCHÁZKA, Z. *Domažlice: historicko- turistický průvodce*. Domažlice: nakladatelství Český les, 1993. s. 36

¹⁰⁶ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 6

¹⁰⁷ PROCHÁZKA, Z. *Domažlice: historicko- turistický průvodce*. Domažlice: nakladatelství Český les, 1993. s. 36

místnůstce, sloužící ponocnému. Na ochozu věže je v současnosti umístěn zvoněk nazvaný „Advent“ z 15. století s nápisem třikrát opakovaným „Mit Gott – Hilft Gott“. Dříve vysíval na Dolejší bráně a říkávalo se mu „Mlatný“, neboť se s ním zvonilo při prodeji mláta v pivovaře. Jako jediný ze všech zvonů přetrval velký požár v roce 1822 a byl přenesen na věž. Zvoní se na něj od první adventní neděle až do Štědrého dne každý den v 18, 00 hodin. Proto se mu říká „Advent“.¹⁰⁸ Zvonice ukončující věž ukrývá zvony Zikmunda, Marii a Pavla.

Z věže lze večer slyšet **zpěv ponocného**:

„ Chval každý duch Otce syna, Boha Ducha, Hospodina, odbila dvanáctá hodina. Opatrujte světlo, oheň, ať není žádnému škoden, odpočívajte s Pánem Bohem. Zdravas Maria...“

2.4.6 Radnice

Původní renesanční radnice s gotickým portálem, poškozená vlivem ničivých požárů, byla roku 1891 zbořena. Nová radnice vznikla v místě své předchůdkyně v letech 1891 – 1893 naproti děkanskému chrámu. Radnici nechala vystavět domažlická spořitelna, která měla v budově své sídlo. Dále se v budově nacházely kanceláře purkmistrovského úřadu, zasedací síň, veřejná obecní knihovna, městské muzeum a v přízemí se nacházela policejní strážnice.¹⁰⁹ Autorem plánu radnice je architekt Josef Drexler a stavbu vedl architekt V. Kaura. Novorenesanční radnice je neustále předmětem

Budova radnice. Převzato z:
OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA
DOMAŽLICE. *Památky Domažlic.*
[online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27].
Dostupné z WWW:
[http://www.domazlice.info/o-
domazlicich/pamatky/pamatky-v-
domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-
okoli.html](http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html)

¹⁰⁸ VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický.* Praha: Archaeologická kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. s. 47 - 48

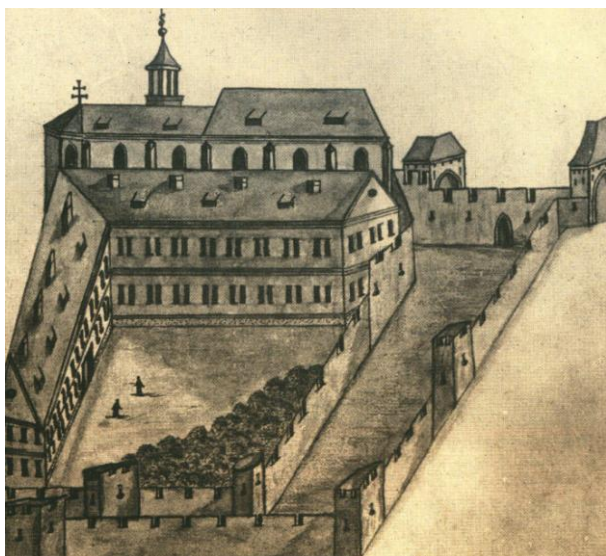
¹⁰⁹ DUFFEK, Max. *Chodskem!: Průvodce po Domažlicích a okolí.* Domažlice: Klub českých turistů, 1903. s.15

mnoha dohadů pro její architektonicky nevhodné umístění rušící celkovou koncepci náměstí.

2.4.7 Augustiniánský klášter a klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie

Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie s přilehlým konventem na severní straně, patřící řádu obutých Augustiniánů tvoří dominantní prvek západní části náměstí. Založen byl českým králem Václavem II. a jeho manželkou Jitkou v roce 1287. Text ze zakládací listiny je zaznamenán v pamětní knize kláštera (viz. příloha č. 1). Stavba klášterního kostela trvala až do roku 1379, kdy musel povolit arcibiskup Jan z Jenštejna sbírku k dokončení stavebních prací.¹¹⁰

Husitská doba byla pro konvent a kostel téměř smrtelná, neboť husité roku 1420 vypálili

Klášter augustiniánů s Horejší bránou kolem roku 1707.

Převzato z: PROCHÁZKA, Z. *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích*. Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. s. 27

klášterní budovy, vyhnali mnichy a kostel vyplenili. Správu klášterního jmění předal král Jiří z Poděbrad pánu Ježkovi z Boskovic a ten ji přenechal Panu Lvovi z Rožmitálu. Klášterní majetek povolil císař Ferdinand I. přenechat Domažlickým v 16. století za 200 kop českých grošů. Pustý klášter s kostelem roku 1620. V roce 1623 podal žádost provinciál augustiniánů P. Jan Crystellius o navrácení majetku kláštera. Jelikož nebylo možné zjistit, který majetek patřil téměř před 200 lety klášteru, přidělili Augustiniánům zabavený majetek Adama Voprchy a majetky rebelantů. Po návratu mniši obývali voprchovský dům na

náměstí až do roku 1674, neboť byla dostavěna východní strana konventu. Výstavba pokračovala jižní stranou konventu a stavba západní a severní části započala teprve v roce

¹¹⁰ VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický*. Praha: Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. s. 60

1746. Právo k užívání kostela Nanebevzetí Panny Marie získal řád Augustiniánů v roce 1681. Řád vybudoval vnitřní zařízení a v roce 1707 získal gotické varhany, které „byly při bourání kostela v roce 1770 rozebrány.“¹¹¹ Nové varhany získal rekonstruovaný kostel až v roce 1858. Zhoubný požár v roce 1747 opět poškodil konvent. Opravy kostela a konventu byly financovány z milodarů a různých sbírek, avšak částka dostatečná k rekonstrukci se vybrala až roku 1829, kdy započaly stavební práce.¹¹²

Z původního kostela zbylo jen zdívo tvořící současné kněžiště a gotická soška Panny Marie pocházející z 16. století. Kostel během oprav přišel o své gotické trojlodí, které bylo nahrazeno novou lodí poloviční délky, se šířkou pouze na kněžiště. Západní průčelí kostela bylo protaženo až do úrovně budovy konventu a z jižní strany přibyla štíhlá čtyřboká věž. Barokní přestavba kostela s věží byla dokončena v roce 1831. Vnitřek kostela je zařízen hlavním oltářem, vedle něhož stojí sochy sv. Augustina a sv. Řehoře Velikého a dvěma postranními oltáři. Nad hlavním oltářem zdobí strop malba představující korunování Panny Marie od akademického malíře Martina Matouše.

Jižní zeď u klášterní zahrady zřídilo město na své náklady, ale devět soch umístěných na zdi z 18. století hradili Augustiniáni. **Sochy** zdejšího umělce Františka Ringelhahna znázorňují sv. Mikuláše Tolentinského, Nanebevzetí Panny Marie, sv. Augustina, sv. Jana Facunda, sv. Tomáše z Villanovy, sv. Jana Nepomuckého, sv. Václava, sv. Gelasia a sv. Vavřince. Barokní železná mříž zakončuje u kostela zeď kláštera a slouží jako vedlejší kostelní vchod. V roce 1929 byly v ohradní zdi klášterní zahrady vybudovány obchody.

Klášter tvoří čtverec se dvorkem uprostřed. Z východní strany se nalézá vchod, který zdobí socha sv. Augustina, kde zřejmě dříve, dle autorů Vaňka a Hostaše¹¹³, stávala socha sv. Tomáše. Vnitřek kláštera zdobí 15 velkých obrazů s výjevy z křížové cesty, kdy jeden

---

¹¹¹ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 11

¹¹² KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 11

¹¹³ VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický*. Praha: Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. s. 63

pochází z dílny Josefa Heidla a ostatní od domažlického rodáka, malíře Petra Wimmera a

Klášterní refektář s freskami J. Luxe. Převzato z:
OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE.
Památky Domažlic. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27].
Dostupné z WWW: <http://www.domažlice.info/o-domažlicich/pamatky/pamatky-v-domažlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html>

barokní soška sv. Šebestiána z 18. století.

„V přízemí severního traktu kláštera je umístěn refektář¹¹⁴, dohotovený v roce 1752 a vyzdobený těmito freskovými nástropními obrazy: první znázorňuje legendární scénu v hodovní síni – sv. Tomáš z Villanovy myje nohy Kristu v podobě poutníka, ve druhém alegorický obraz na slova 144 žalmu (Boží vlády nad tvorstvem) a ve třetím obrazu je smrt sv. Mikuláše Tolentinského,“¹¹⁵ pocházející od známého malíře Julia Luxe. Klášter ze dvou stran obklopuje zahrada, nacházející se na valech a zaniklé hradební zdi.¹¹⁶

Během 20. století kostel i věž prodělaly několik oprav. Po květnu 1945 musel být klášterní kostel opraven, neboť byl značně poškozen dělostřeleckou palbou v posledním týdnu před osvobozením Domažlic americkou armádou. Během opravy věžní bání v roce 1955 byly nalezeny pamětní listiny z roku 1901 a uloženy v muzeu.

¹¹⁴ Společná jídelna mnichů v křesťanských kláštorech.

¹¹⁵ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 13

¹¹⁶ DUFFEK, Max. *Chodskem!: Průvodce po Domažlicích a okolí*. Domažlice: Klub českých turistů, 1903. s.16

V dubnu 1950 komunistická vláda vydala rozhodnutí, kterým všem řeholním řádům

Klášter Augustiniánů s klášterním kostelem. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic.* [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalejsem-okoli.html>

znemožnila jejich dosavadní styl života a veřejnou činnost. Kláštery vláda obsadila pro své účely a příslušníci řádů byli odvezeni do soustředovacích klášterů. Domažlický klášter obsadilo vojsko, a co ze zařízení nebylo odvezeno, zničili vojáci. Po pádu

komunismu v roce 1989 se po čtyřiceti letech vrátili augustiniáni. V současnosti je v klášteře umístěna lidová škola umění a refektář se využívá k výstavním účelům.

2.4.8 kaple U sv. Anny

V místě původní „kloboučnické“ kapličky na cestě na Veselou horu se dodnes nachází šestiboká novorománská kaple zasvěcená sv. Anně. Veselá hora je v Domažlicích známa spíše jako Vavříneček. Kapli nechala postavit baronka Anna z Ehrenfeldu v roce 1885. „Kloboučnická“ kaple bývala posledním místem pro zpověď a modlitby odsouzců jdoucích na nedaleké popraviště. V roce 2007 byla provedena rekonstrukce.

Kaple sv. Anny. Foto autorka.

2.4.9 Kostel sv. Vavřince na Veselé hoře

Ve výšce 582 m. n. m. směrem na jihozápad od města se tyčí Veselá Hora s kostelem zasvěceným sv. Vavřinci, jenž je ochráncem majetku před letními požáry. Stará místní pověst vypovídá, že kostelík založil kníže Boleslav v 10. století jako vzpomínku na jeho vítězství nad Maďary, které se událo v den sv. Vavřince. Název hory podle některých místních vypravěčů měl vzniknout po slavném vítězství husitů v bitvě u Domažlic. Husitské vojsko se při oslavách vítězství na této hoře mělo náramně veselit, a proto prý dostala jméno „Veselá“. Jiné prameny zase udávají, že hora se nazývá Veselou na počest měšťanky Zuzany Veselé, která zde nechala kostel věnovaný sv. Vavřinci vystavět.¹¹⁷ Nápad o stavbě kostela vznikl při požáru města Domažlic, kdy měšťané přísahali postavit kapli sv. Vavřinci, nebude-li se požár dále šířit. Měšťtí hodnostáři se léta ke stavbě neměli, proto se nakonec slibu ujala zámožná měšťanka Zuzana Veselá. Kostel byl vysvěcen v roce 1695 a za necelých sedmdesát let byl uzavřen, jelikož byl velice zchátralý.

Nový kostel vybudovali roku 1775 na místě starého kaple zásluhou děkana z Polné P.

Kostel sv. Vavřince na Veselé hoře. Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html>

Floriána s přispěním města Domažlice. Ke kostelu se konala mnohá procesí během pouti, ale i při neúrodě. Za deset let poté byl josefínským patentem zrušen a za dva roky prodán ve veřejné dražbě. Kostel koupil augustiniánský kněz P. Jakub Ledvina a po své smrti ho odkázal městu s podmínkou, že nebude zbourán. Mnoho let se Domažličtí snažili o obnovu

¹¹⁷ JIST, Adam. *Kopa kopců*. Praha: nakladatelství Melantrich, 1991. s. 233 - 234

kostela, ale jejich snahy slavily úspěch až v roce 1851, kdy musel projít důkladnou opravou, neboť byl mnoho let používán jako stodola.¹¹⁸ Roku 1939 kostel prodělal důkladnou opravu, na které spolupracovali domažličtí umělci v čele s městským stavitelem Ing. Hrabačkou. Další opravy proběhly v letech 1965 – 1967 a 2008.

Při kapli, později kostele, stála poustevna, kde bydlel mnich z řádu sv. Františka. Po smrti posledního poustevníka se z poustevny stalo sídlo městského hajného.

Kostel je velice osobitě řešen a díky své architektonické jednoduchosti zapadá do okolí. Kostelní loď má tvar obdélníku s boky o třech osách. „*Jeho vnitřek překvapuje útulností a naivní úpravou.*“¹¹⁹ V západní části vnitřku kostela je galerie s obrazy čtyř církevních svatých otců z 18. století. Nad hlavním oltářem visí obraz sv. Vavřince.

Nejvýznamnější pouť proběhla v roce 1939, neboť zde proběhl jeden z prvních manifestů proti nacismu. „*Slavnostním kazatelem byl vyšehradský kanovník Msgre. Bohumil Stašek (1886 - 1948). Připomněl boj Chodů za jejich práva a svobodu a pronesl výzvu k obraně národa a svébytnosti.*“¹²⁰ Poslední pouť proběhla v roce 1947 před komunistickým převratem a nakrátko došlo k oživení svatovavřínecké pouti v letech 1968 a 1969. Komunistický režim však slavnost ukončil, ale po jeho pádu **pouť** byla znovuobnovena.

2.4.10 Kaple a hřbitov sv. Jana Nepomuckého

Hřbitov sv. Jana Nepomuckého, nacházející se na Týnském předměstí, existoval již před rokem 1450. Kapli nechal na hřbitově vystavět domažlický děkan ThDr. Jan Ludvík Steyer v roce 1699 a sám ji i vysvětil. Kaple byla během let ještě několikrát vysvěcena, aby mohla být používána. Kaple má šestiúhelníkový půdorys a na pěti stranách jsou umístěna polokruhová okna. Nad polokruhovým vchodem je oválné okénko. Střecha, vybíhající ve

---

¹¹⁸ DUFFEK, Max. *Chodskem!: Průvodce po Domažlicích a okolí*. Domažlice: Klub českých turistů, 1903. s.18

¹¹⁹ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 16

¹²⁰ HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994. Ke kapli sv. Anny a na Veselou horu

zvoničku, je kryta stanovými taškami.¹²¹ Kaple byla několikrát opravována v 19. století. Poslední rekonstrukcí prošla v roce 1988, zatímco vstupní brána a ohradní zeď prošla demolicí.¹²²

Uvnitř se nachází oltář s nástavcem tvořící výklenek s barokním rámováním. Na oltáři stojí socha znázorňující sv. Jana Nepomuckého v nadživotní velikosti od sochaře Fr. Ringelhahna. Freska nad oltářem znázorňuje J. L. Steyera, modlíciho se k Matce Boží. Interiér zaklenuje klášterní klenba s trojúhelníkovými výsečemi. Renesanční kazatelna byla do kaple přinesena ze zrušeného kostela sv. Jakuba.¹²³

Hřbitov byl znovu otevřen pro pohřbívání po roce 1772, protože stoupl počet zemřelých následkem hladomoru, který zachvátil Čechy a hřbitov U Svatých kapacitně nestačil. „V roce 1978 se souhlasem kapitulní konsistoře v Českých Budějovicích došlo k úpravě hřbitova na park, přičemž železné kříže ze zbývajících hrobů byly poraženy a vloženy do hrobek.“¹²⁴

Kaple sv. Jana Nepomuckého.

Převzato z: OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejsim-okoli.html>

¹²¹ VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický*. Praha: Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. s. 69

¹²² OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Kaple sv. Jana Nepomuckého*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-02-04]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/domazlice/kaple-sv-jana-nepomuckeho.html>

¹²³ VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický*. Praha: Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. s. 69, 71

¹²⁴ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 19

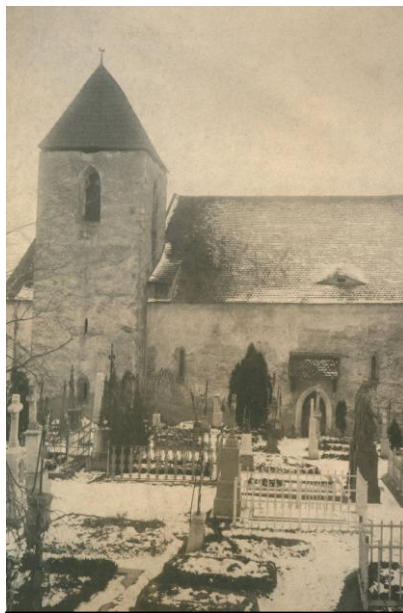
Bohoslužby v této kapli probíhají jen na svátek sv. Jana Nepomuckého. Kaple je zapsána na seznam kulturních památek České republiky.

2.4.11 Hřbitovní kostel „U Svatých“

Gotický kostel zasvěcený „Zvěstování Panny Marie“ umístěný na Dolejším předměstí, na hřbitově „U Svatých“, se během dlouhých staletí stal svědkem mnohých historických událostí. Dokládá stavitelské umění a zbožnost zdejšího kraje. V místech kostela Zvěstování Panny Marie stál ještě kostel sv. Jakuba s kostnicí a kaple sv. Petra. Kostel „U Svatých“ v dávných dobách sloužil pomezním strážcům hranic – Chodům, jako farní chrám.

Záznamy far ze 14. století uvádí v Domažlicích dvě farnosti. První Tusta civitas, je současné arciděkanství na náměstí, pod které spadalo vnitřní město s Horejším předměstím a druhou farností označuje „faru dolejší“, která sloužila Dolejšímu předměstí a okolí. Ostatky svatých daroval kostelu Karel IV.¹²⁵

Kostnice, která se nacházela v areálu „U Svatých“ zanikla společně s kostelem sv. Jakuba v roce 1788 a kosti z ní byly uloženy do společného hrobu na jižní straně vedle hradby kostela. Roku 1847 vybuodovali měšťané v ohradní zdi kostela kapličku Bolesné Panny Marie.¹²⁶

Kostel „U Svatých“ kolem roku 1900. Převzato z: PROCHÁZKA, Z. *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích.* Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. s. 82

2.4.11.1 Kostel sv. Jakuba

První záznamy o kostele sv. Jakuba pocházejí z roku 1037, kdy ho kníže Břetislav I. věnoval klášteru v Ostrově (nynější Davle u Prahy). Tento dar potvrdil i král Přemysl Otakar I. roku 1205. „*Průzkum dochovaných základů kostela sv. Jakuba, zaniklého za*

¹²⁵ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti.* Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 7

¹²⁶ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život.* Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 546

*Josefínských reforem, datuje vznik prvotní kaple na přelom 10. a 11. století a nevylučuje ani závěry některých historiků, že šlo o kapli misijní, tedy o stavbu ještě starší.*¹²⁷ Kostel byl obdélný jednopodlažní objekt s neodsazeným půlkruhovým závěrem a zřejmě plnil i funkci útočiště v obdobích nebezpečí.

Záznamy o kostele lze nalézt ve 14. století v erekčních knihách¹²⁸, kde benediktinský opat Jan udal patronátní právo nad kostelem sv. Jakuba. Kaplanské místo zde vybuďovala roku 1399 vdova nazývaná Kera. Ještě též rok potvrdil král Václav IV. zřizovací a darovací listinu.

Kaple sv. Petra vystavěná ve 14. století vedle kostela byla zničena během husitských válek. Pro špatný stav budovy děkanského kostela se konaly téměř dvě století bohoslužby určené měšťanům v kostele sv. Jakuba. Proto v mnohých listinách je jako farní kostel Domažlic uváděn kostel sv. Jakuba.¹²⁹

Během husitských válek zde vykonávali bohoslužby katolíci. Od roku 1627 spravoval obě fary katolický kněz Matouš Longolius – Lanškrounský. Koncem 18. století kostel velice zchátral a pro nedostatek finančních prostředků císař Josef II. nařídil prodej a demolici kostela. Proto v prosinci 1786 proběhlo odsvěcení kostela domažlickým děkanem P. Šebestiánem Lounským. O dva roky později byl kostel prodán domažlickému měšťanovi Václavu Hájkovi a následně zbourán. Dochovaly se pouze kostelní základy.

2.4.11.2 Kostel Zvěstování Panny Marie

Vznik tohoto gotického kostela s věží se datuje do 14. století, což potvrzují soudní a konfirmační knihy i jeho zachované středověké gotické kněžiště. Kostel je jediný zbylý

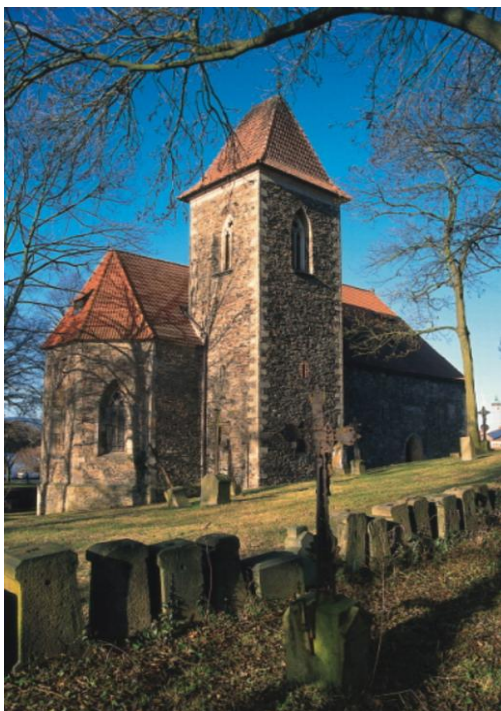
¹²⁷ LÍBAL, Dobroslav. *Domažlický okres ve středověku*. Domažlice: Muzeum Chodska, 1993. s. 6-7

¹²⁸ zápisy o založení klášterů, špitálů, kaplí, oltářů, zřízení obročí, obdarování ve prospěch círk. institucí, směna církevního zboží, patronátní práva.

¹²⁹ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 7

památník slavné minulosti hrdých Chodů. „Z doby založení kostela pochází jeho východní část, kněžiště, jehož žebrovou klenbu nesou redukované (zkrácené) oblé přípory.“¹³⁰

Zhruba na počátku 15. století byl kostel rozšířen o současnou loď, krytou plochým stropem a hranolovou věž na severní straně kněžiště. Pod střechem na stěně fasádní zdi připomíná

Kostel „U Svatých“. Převzato z:
DOMAŽLICKÉ ÍČKO: Městské kulturní
středisko Domažlice. *Dějiny Domažlic.*
[online] 2006. [cit. 2012-3-27]. Dostupné z
WWW: <http://www.idomazlice.cz/cs/historie/>

letopočet 1522 rok provedení rekonstrukce. Úder blesku s následným požárem v roce 1648 značně poškodil budovu a kostel ztratil svou gotickou klenbu lodí. K pokrytí střechy taškami a vybudování rákosového stropu došlo až v roce 1830. Dalších oprav se kostel dočkal v letech 1858, 1909, ale dokončení prací přerušila první světová válka v roce 1914. Stavební práce byly dokončeny až roce 1920, kdy téhož roku vysvětil kostel pražský biskup ThDr. Jan Nep. Sedlák.¹³¹

Vnitřek kostela ukrývá kamennou renesanční kazatelnu s vytesaným znakem města a letopočtem 1562 na jedné straně a na straně druhé štít se znakem děkana Václava Žateckého. U zdi loď kostela stojí 15 náhrobních kamenů významných osobností Domažlicka.¹³²

Hlavní oltář, znázorňující Krista na kříži, pochází z dílny sochaře Čeňka Vosmíka. Boční oltář s obrazem Zvěstování Panny Marie dříve sloužil jako hlavní oltář. Druhý boční oltář Klatovské Panny Marie z 18. století pochází z kostela sv. Jakuba. „Na přední straně zvlněného choru jsou v omítce namalovány následující obrazy ze života Ježíše Krista v barokním slohu: 1. Posilnění Pána Ježíše v Getsemanské zahradě, 2. Ukřižování Pána

¹³⁰ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace.* Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 15

¹³¹ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti.* Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 8

¹³² Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život.* Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 545

Ježíše, 3. Uložení Krista do hrobu, 4. Zmrtvýchvstání Páně, 5. Nanebevzetí Páně.“¹³³
Gotická okna byla ozdobena malovanými obrazy světců na sklech až v letech 1935 – 1936.

Od roku 1894 se na **hřbitově** při kostele „U Svatých“ nepohřbívá, neboť město zřídilo roku 1894 nový domažlický hřbitov.

2.5 Domažličtí Chodové

První zmínka o Chodech pochází z Dalimilovy kroniky, kde popisuje vítězství Břetislava I. nad německým císařem Jindřichem III. v bitvě u Brůdku. Mnozí autoři (například historik Fridolín Macháček, stejně jako J. F. Hruška) považují Chody za obyvatele srbského původu.¹³⁴ Chody je nazývána část českého národa, obývající západní hranici země, kam se dostali během vnitřní kolonizace při zakládání vsí podél hranic, určených k obraně vlasti. Obyvatelé pohraničních vsí měli za úkol hlídat umístění mezníků vytyčující hranice, zabráňovat škodám v královských lesích a sledovat, zda nedochází k nepovolenému usazování německých kolonistů na českém území. Privilegovaní strážci hranice se dělili podle svých správních středisek na **Chody domažlické, přimdecké, tachovské a plánské.**¹³⁵ Jméno Chodové je odvozeno od služby, kterou vykonávali (chodili po hranicích), proto také jejich praporec zdobil **pár plstěných bot**. Dokonce měli obyvatelé chodských vsí (Újezda, Chodova, Klenčí, Postřekova, Draženova, Tlumačova, Mrákova, Stráže, Klíčova, Pocínovic a Chodské Lhoty) svou pečeť, kde byl vyobrazený **čakan** a kolem něj hvězdičky.¹³⁶ Díky své zvláštní mluvě byl pro Chody, zhruba ve 20. století, běžnější název **Buláci**. „*Tento název ovšem zahrnoval širší okruh obyvatel Domažlicka,*

---

¹³³ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 9

¹³⁴ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 358-359

¹³⁵ KUMPERA, Jan. *Dějiny západních Čech, od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: nakladatelství Ševčík, 2004. s. 81

¹³⁶ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 6

nejen sedláky z bývalých privilegovaných vsí, často však byly oba názvy chápány synonymně.¹³⁷

Náuru zdejších obyvatel určovaly především jejich boje o rodnou půdu, o jejich práva, svobodu, řeč, slavnou minulost a těžký, tvrdý život. Historická svébytnost byla posilována lidovou tradicí. „I Chodové byli poddanými, nikdy nebyli osobně svobodní, jak se občas mylně uvádí. Jejich vrchností však nebyli ani šlechtici, ani bohaté kláštery, nýbrž sám panovník.¹³⁸“ Nejen pro svůj konzervatismus si Chodové zachovali nejdéle staré nářečí, lidový kroj, staré zvyky a obyčeje, velké množství regionálních písní, bujarých tanců, pohádek, povídek, rčení a přísloví... Chodové se živili hlavně zemědělstvím a díky výnosům z vlastních polí, luk a lesů, byli soběstační. Ve stráži na hranicích se střídali sedláci z jednotlivých statků a vesnic. Během služby byl strážný ozbrojen čakanem, píkou, kopím či sekýrou, cepem nebo lukem a doprovázel ho pes. Od 16. století ve službě využívali pušky. I poloha vesnic na východních svazích vrchů či hory byla odvozena od strážní služby. Na vrcholku stávaly strážnice (například na Čerchově, Výhledech, nad i pod Sádkiem a jinde).¹³⁹

Pro svou důležitost získávali od panovníků různá privilegia, některá zvyková, později i písemná. Například Jan Lucemburský Chodům udělil výsadu docházet k soudu na královském hradě v Domažlicích jednou za čtyři týdny a využívat při soudech práva města, Ludvík Jagelonský je zbavil povinnosti platit cla a mýta v Čechách. Celkem získali čtyřicet privilegií. Zástavní vrchnost se často pokoušela Chodům jejich privilegia, zejména zvyková, upírat, protože většinu z nich neměli písemně potvrzená, proto se snažili chodští sedláci bránit stížnostmi u panovníka nebo soudem se zástavní vrchností. Panovníci často rozhodovali ve prospěch Chodů, neboť jim záleželo na tom, aby pohraniční zástavy nebyly zbytečně drancovány. Všechny soudy, pro svou ngramotnost a obhajování nepsaného, prohráli. Po 16. století ztratili Chodové svůj vojenský význam i

---

¹³⁷ MAUR, Eduard. *Chodové: Historie a historická tradice*. Praha: Univerzita Karlova, 1984. s. 91

¹³⁸ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 2

¹³⁹ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 14-16

funkci kontrolorů zemských značek, neboť vojsko se profesionalizovalo a **hranice** vymezily mezi jednotlivými zeměmi písemné smlouvy.

Od 15. století byli Chodové téměř neustále v zástavě různých vrchností, která dokonce u Lamingenů přešla v dědičné držení. Švamborská zástava v 16. století nepobouřila jen Chody, ale i Domažličany, které popouzelo obsazení Chodského hradu švamborskými úředníky. Se Švambergky, pokořující Chody, vedli vesničané mnohé pře. Povstání proti císaři v roce 1547 se pokusili využít k revoltě proti zástavní vrchnosti, ale neúspěšně. Odplatou Švambergů bylo upírání jejich zvykových práv (chytání zvěře, nákup piva z Domažlic, výstavba rybníků, přijímání nových usedlíků aj.), na což reagovali Chodové stížnostmi k panovníkovi. Soudní spor trval dva roky a skončil neúspěchem pro Chody. Následovala snaha zástavních držitelů o **potlačení svobody** vesničanů, nucení k robotě atd. Chodové se mylně domnívali, že jsou od robot zcela osvobozeni svými privilegii, neboť do tohoto období nemuseli robotovat z důvodu nerozvinutého vrchnostenského režijního podnikání v regionu, které se neobešlo bez pracovní síly poddaných.¹⁴⁰ Pro lepší kontrolu chodských vesnic si **Švambergové** najali správce. Opět se obrátili s prosbou o pomoc k císaři, přičemž se pokusili získat do svých rukou originály získaných privilegií. Jejich snahy nikam nevedly.

Rok 1562 přinesl spásný nápad – vykoupit sami sebe ze zástavy, což i přes snahy Petra ze Švambergu o zamezení výkupu, se nakonec podařilo. Švamberg se svým správcem oddalovali výkup a pokoušeli se poštvat proti sobě jednotlivé chodské obce, ale císař díky vidině zisku na výkupu trval. Během pokusů o výkup paralelně probíhal soud se Švambergem, kde Chody žaloval za jejich neposlušnost. Soud sice vyhrál, ale císařovo rozhodnutí to neovlivnilo. Všechny tyto boje a vliv Švambergů mezi českými stavy vedl k oddálení souhlasu o výkupu o dva roky. Císař by výkupem získal tři tisíce tolarů nad zástavní sumu, stal se pánem jedenácti chodských vesnic, z nichž by získával roční příjem a zároveň by se tím vyřešily neustálé spory mezi sedláky a zástavní vrchností. Představy Chodů o podmínkách po výkupu se neztotožňovaly s představami císaře. Jelikož císař souhlasil s výkupem jen pro finanční zisk, potvrdil obyvatelům chodských vsí pouze

---

¹⁴⁰ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 5-6

jedinou podmínku, že nebudou již více zastavováni. Ostatní podmínky (svobodné využívání královských lesů, varné právo, osvobození od cel a mýt aj.) museli zmírnit. Tato vyjednávání prodloužila výkup o další dva roky. Výkupem, nemající v české historii obdoby, se podařilo sedlákům zvítězit nad mocným šlechtickým rodem, získat svobodu, ale jen na krátko.¹⁴¹

Výkupem zástavy a zaplacením dluhů se Chodové velice zadlužili. Protože neplatili dohodnuté splátky dluhu a poplatky, užili si svobody jen krátkou dobu. Pro zanedbanost oblasti a nutnosti větších investic, přistoupil císař na návrh domažlických měšťanů o převzetí správy nad Chody. Tento krok v roce 1579 ukončil období chodské svobody. „*Město Domažlice smělo vybírat všechny peněžní a naturální platy, zřizovat na chodských gruntech rybníky, poplužní dvory atd. Do správy mu byly svěřeny i rozsáhlé královské lesy s podmínkou, že Chodové v nich nesmí mýtit dříví bez svolení městské rady.*“¹⁴² Domažlice ale na oplátku musely za Chody platit jejich dluhy. Na první pohled tvářící se „správcovství“, bylo ve skutečnosti zástavou. Domažlice se snažily se sedláky vycházet, aby získaly správcovství na více let, což se jim s požehnáním Chodů nakonec podařilo.

Spolupráce se zpočátku jevila jako bezproblémová, ale potíže na sebe nenechaly dlouho čekat. Domažličtí potřebovali, aby z chodské zástavy jim plynul zisk, tudíž se pokoušeli nakonec i násilím přimět Chody k robotám. Marně. Opět nastal kolotoč se stížnostmi k císaři, odporu a trvání na nepsaných zvykových právech. Císař chodským vesničanům nařídil poslouchat městskou radu a na základě tohoto nařízení stanovily Domažlice Chodům přesné povinnosti. Poté nastalo několikaleté období klidu, které bylo narušeno změnou práv chodských řemeslníků. Městská rada chtěla zakázat provoz řemesel na vesnicích, aby Chody přinutila kupovat zboží a provádět opravy v Domažlicích, kde se řemeslníci seskupovali v cechy. I tento spor se léta vlekl. Během dalších let se neustále střetávaly zájmy Domažlic a chodských vsí. V roce 1618 se Domažlice postavily při povstání českých stavů proti Habsburkům na stranu šlechty, za což je stihl trest mimo jiné i

---

¹⁴¹ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 9-13

¹⁴² KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 16

odebráním chodské zástavy. Chodové, i když se nepostavili při povstání na stranu nenáviděných Domažlic, se opět dostali do zástavy, a to vojevůdci císaře Wolfu Vilémovi z Lamingen.¹⁴³

Wolf Vilém z Lamingen získal roku 1621 chodskou zástavu na základě svých „zásluh“

Erb Lamingenů z Albenreuthu.

Převzato z: Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 414

během českého stavovského povstání a lži (že Chodové se účastnili povstání s Domažlicemi) za pouhých 7 500 zlatých. Na odpor proti Wolfu Vilémovi se postavily i Domažlice, neboť si Lamingen, i když ve výsledku neúspěšně, pokoušel přivlastnit i trhanovský mlýn a nově vybudované vsi v královském lese. Mezitím se zástavní držitel pokoušel o získání dědičného prodeje Chodů, čemuž se sedláci pokoušeli bránit. Císař a komora se tehdy postavili proti dědičnému prodeji vesnic, i přesto se Lamingen nevzdal.¹⁴⁴ Císaře si proto zavázal vysokou půjčkou. Roku 1626 požádali domažličtí měšťané o opětovnou chodskou zástavu. Wolf Vilém reagoval žádostí o odkup, který byl zamítnut. Česká komora

souhlasila se zástavou Domažlicím, ale Lamingen chtěl vyplatit nejen původní cenu, ale i císařský dluh, na což neměly Domažlice prostředky, takže vesnice zůstaly v rukou původního zástavního pána. Lamingen vyvíjel rekatolizační snahy, relativně úspěšně a zároveň se hlavně snažil z Chodů vytvořit své poddané. Bouřlivá reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Lstivý Lamingen ihned informoval o vzpouře pražské úřady i císaře, zatkl hlavní postřekovské odbojáře a odvezl je k potrestání. Chodům císař nařídil poslušnost zástavnímu držiteli, museli odevzdat zbraně, pohrozil tresty a vydal mnohá další nařízení.

¹⁴³ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 15-19

¹⁴⁴ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 11-12

Vesničané s výsledkem nebyli spokojeni, jelikož si mysleli, že jsou od roboty osvobozeni v písemně potvrzeném privilegiu, tak vyslali delegaci do Vídně k samotnému císaři. Ve Vídni si najali advokáta a vyslali dopis nabádající k odporu ostatní, ale toho se zmocnil **Lamingen**. Použil ho k přesvědčení císaře o neposlušnosti sedláků. Na základě tohoto dopisu odsoudil císař vyslance k nuceným pracím v Rakousku a ostatním přikázal pod hrozbou velice přísného trestu naprostou poslušnost zástavnímu držiteli. Rozsudek měli Chodům osobně vyřídit komisaři Plzeňského kraje. Chodové zažalovali Lamingena za ničení královských lesů, které potvrdili i plzeňští komisaři a komora doporučila císaři vyplatit zástavu, leč on rozhodl jinak. Roku 1630 dal chodské vsi, zámek s pozemky k nim náležícími v dědičné držení. Další léta byla ve znamení tyranie, neboť každý náznak odporu trestal Lamingen vězněním v poutech, pokutami, bitím holemi, odebráním dobytka aj. Slib poslušnosti svému pánovi sedláci odmítli, učinili jej až pod nátlakem komisařů.¹⁴⁵

Po smrti Wolfa Viléma v roce 1635 přešla chodská zástava na jeho ženu a děti. Další přísahu poslušnosti učinili Chodové v roce 1642 Wolfu Fridrichovi z Lamingen a 1660 Wolfu Maxmiliánovi zvanému **Lomikar**. I tak docházelo ke sporům a novým stížnostem. Opět se pokusili císaře přimět k potvrzení svých privilegií a upozornit ho na prodej chodské zástavy pod cenou. Wolf Maxmilián na svou obranu poukázal, na „účást“ Chodů na odboji proti císaři, za což se měli stát poddanými, na všechny staré stížnosti, rozsudky císaře. To vše si nechal pod hrozbou smrti potvrdit samotnými Chody. Sedláci si stěžovali na postup potvrzení Lamingenovy supliky. Nakonec došlo k prošetření chodských stížností a uznání jejich nevin v případě povstání proti císaři, doložení poškození císaře Lamingenem, který za chodskou zástavu nezaplatil ani desetinu ceny, jeho bezprávné přivlastnění královských lesů, atd. Vliv Lamingenů ve Vídni byl tak velký, že unikli trestu, a v závěru se dokonce se v i císař ve svém reskriptu z roku 1668 přiklonil na jejich stranu. Nařídil Chodům poslušnost zástavnímu držiteli a zrušil jejich privilegia. Nespravedlivý

---

¹⁴⁵ KOUTNÁ, Jana. *Historie domazlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 22

rozsudek se pokusili změnit chodští zástupci vysláním **delegace** do Vídně, i když měli uložené věčné mlčení pod hrozbou trestu smrti. Výprava opět skončila neúspěchem.¹⁴⁶

Roku 1680, v období selských bouří, vyslali Chodové opět prosebné poselstvo k císaři Leopoldovi, čehož využil Lamingen a donutil Chody vydat mu svá privilegia. Nevydali mu však všechna, dvě nejdůležitější si uschovali na dobu, kdy by je mohli využít k získání svých starých práv a svobod, což ale bylo nereálné, neboť to již definitivně vyřešil císařský reskript z roku 1668.

Další pokus o získání svobody vyvolal vítězný spor měšťana Justa s Domažlicemi. V roce 1692 se vydala výprava do Vídně ve složení: **Jan Sladký „Kozina“**, David Forst z Tlumačova a Just. Najali si zde advokáta, ale ten jelikož neznal předchozí události, jim dal naději. Když obdrželi od císaře reskript, který měli odnést do Prahy, mysleli si, že zvítězili, zatímco si odnášeli odsouzení. Zatímco tato delegace po návštěvě domoviny, kde rozhlásila zprávu o svém vítězství, pokračovala do Prahy, vydala se do Vídně další skupina – David Forst, **Kryštof Hrubý** z Draženova a Just. Chodové omámení vítězstvím přestali robotovat a platit dávky, čehož využil Lamingen. Reagoval stížností a žádal tvrdé tresty. Na základě jeho zpráv byli vyslanci ve Vídni uvězněni. Císař vyřešil problém smírnou cestou. Nařídil krajským hejtmanům seznámit Chody s rezolucí z roku 1668 a dal ve vědomost, že pokud ho ještě budou obtěžovat s otázkou dávno zrušených privilegií, velice přísně je potrestá. Když sezvané Chody hejtmani informovali o stavu věci, vystoupil Jan Sladký „Kozina“ s tím, že jim staré svobody nebyly císařem sebrány, neboť byl díky císařovu vstřícnému přijetí přesvědčen o úspěchu jejich věci. Ostatní vesničané věřili v císařskou spravedlnost a nepravdivě vyloženého úspěchu audience u císaře. Aby zjistili, na čí straně se nachází pravda, vyslali do Vídně další skupinu vyslanců (David Forst, Jan Sladký „Kozina“, Jiří Vogltanz z Klíčova, Adam Ecl z Klenčí) a zatím odmítli robotu.¹⁴⁷

Hejtman s Lamingenem chtěli proti odbojným sedlákům zakročit vojensky, ale to se nezdařilo pro nízký počet vojáků v pražské posádce, tak pouze poslali vzkaz císaři.

---

¹⁴⁶ KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 23-26

¹⁴⁷ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 20-23

Chodská deputace ve Vídni navštívila svého advokáta, který se je snažil přesvědčit o tom, že nemohou vyhrát a musí se podrobit Lamingenovi. „Kozina“ však trval na svém. Chodové mezitím stále odporovali vrchnosti. Vídeňští vyslanci od císaře obdrželi reskript, aby ho doručili do Prahy, o kterém se domnívali, že jim přináší vítězství. Jakmile odevzdali dekret v Praze, byla před nimi zničena jejich originální privilegia, která odevzdali Lamingenovi. Poté měli odjet domů, všem vzkázat, co se stalo s jejich originálními privilegii a přivést zpět plné moci, ve kterých jednotliví zástupci slibují plné podrobení se vrchnosti. Zároveň měli hejtmani zabavit dopisy od vídeňského advokáta. Dopisy sice u statkáře Hrubého našli, ale po cestě zpět je přepadli sedláci, dopisy si vzali zpět a jednoho z hejtmanů zajali.¹⁴⁸

Jakmile se místodržící dozvěděl o vzpouře, nechal povolat zbylé chodské vyslance a nutil je složit slib poslušnosti, s pohrůzkou vyslání vojska na Chodsko, ale neúspěšně. Chodové řekli, že i tak budou hájit svá práva. Následovalo zatčení a uvěznění vyslanců, mezi nimiž byl i „Kozina“. Na Chodsko vyslal místodržící vojsko, které mělo osvobodit uvězněného hejtmana a donutit vzbouřence ke slibu poslušnosti. Mezitím donesli vyslanci zprávu o událostech v Praze. Aby zabránili vojenskému útoku, propustili zajatce a znovu se Kryštof Hrubý s Adamem Eclm vydali k císaři do Vídně. Propuštění hejtmana ale útok neodvrátilo.

Vojáci zaútočili na vsi, kde se sice sedláci nebránili, ale stejně odmítli poslušnost, za což dvaasedmdesát z nich bylo uvězněno. Ostatní se ukryli s rodinami v lesích. Vojáci střežící hranice panství vyčkávali, až hlad donutí sedláky se vzdát. Postupně se vzdaly: Mrákov, Tlumačov, Újezd, Klenčí, Draženov a postupně se přidávaly další. Dne 17. 7. 1693 v Trhanově slíbili rychtáři a konšelé všech chodských vsí naprostou poslušnost (kromě několika vůdců z Postřekova, Chodova a Kryštofa Hrubého). *„Poté hejtman propustil všechny vězně až na vůdce vzpoury. Jako původci odboje byli uvedeni tito sedláci: Matěj Just, David Forst, Jan Sladký „Kozina“, Kryštof Hrubý, Wolf Kaiser, Jiří Syka, Adam Ecl,*

---

¹⁴⁸ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 23-24

*Jan Selner a Lorenc Zdanovec.*¹⁴⁹ Ve vězení v Praze zůstalo pět vyslanců, tři ale slíbili poslušnost, tak nakonec tam zůstal jen „Kozina“ a Syka, kteří byli odsouzeni k jednomu roku nucených prací. S tímto rozsudkem Wolf Maxmilián Lamingen nesouhlasil, žádal přísnější tresty.¹⁵⁰

V roce 1695 zazněl nový rozsudek. Pro tři největší viníky – Jana Selnera, Kryštofa Hrubého a Jana Sladkého „Kozinu“ zazněl trest smrti. Pro ostatní to byla plejáda trestů od bičování, pranýře, až po různou dobu nucených prací. Tento rozsudek ale musel schválit císař, který trest potvrdil v mírnější podobě. Ze tří hlavních vůdců nakonec měl být oběšen jen jeden, ten, který bude uznán nejvíce vinným. Komise vybírající hlavního pobuřovatele ve výsledku vybírala jen ze dvou, neboť Kryštof Hrubý ve vězení zemřel. Los pro jeho vzdorovitost a výmluvnost nakonec padl na „Kozinu“. **Poprava** oběšením se konala v listopadu 1695 v Plzni, kde museli být přítomni chodští sedláci se syny, aby si pamatovali trest za vzpouru.¹⁵¹

Kozinův statek. Převzato z: REICH, J.; ŠMÍD, J. *Chodsko*. Praha: nakladatelství ČTK – Pressfoto, 1982. obr. 54

Necelý rok po popravě zemřel i Wolf Maxmilián Lamingen, což vedlo „ke vzniku známé kainovské legendy o vyzvání Lomikara na boží soud do roka a do dne.“¹⁵² Po smrti Lomikara jeho žena prodala panství Jiřímu Jindřichu Stadionovi. „*Chodové se už vůbec nedovolávali svých starých práv, nýbrž jen dodržování robotního patentu a navíc žádali určité berní*

¹⁴⁹ KOUTNÁ, Jana. *Historie domálických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 31

¹⁵⁰ KOUTNÁ, Jana. *Historie domálických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 31

¹⁵¹ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 25

¹⁵² KOUTNÁ, Jana. *Historie domálických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. s. 32

úlevy.“¹⁵³ Následujících pár let bylo pokojných, ale od roku 1706 začaly nové bouře proti vrchnosti z důvodu nespokojenosti s výší dávek a robot. Do Vídně proudilo jedno poselstvo za druhým, znovu zastavili roboty, zase zasahovalo vojsko a ukřívávali se v lesích. Opět neúspěšně. Až v roce 1777 svým podpisem o placení dávek a robotě ukončili několik staletí trvající spor se zástavními držiteli.

2.6 Chodský národopis

Ještě dnes lze spatřit v Domažlicích a okolí zachovaný osobitý způsob života a kultury, pocházející z dob minulých, kdy Chodové a domažličtí Chodové zaujímal zvláštní postavení. Zvláštnost jejich postavení určovala získaná privilegia, funkce ochránců západní hranice a obklopení německými obyvateli.

Národopisné vymezení Chodska se odlišuje od historického. K historickým chodským obcím (Postřekov, Klenci, Chodov, Dražnov, Újezd, Stráž, Tlumačov, Mrákov, Klíčov, Lhota, Pocinovice) se národopisně připojují, hlavně v posledních dvou stoletích, i vesnice bývalého panství koutského, vesnice bývalého panství města Domažlic, včetně města. Chodsko pro svou kulturu a tradice se stalo objektem zájmu pro mnohé spisovatele.

2.6.1 Lidový oděv

„Chodsko je jedinou oblastí Čech, kde se dosud udržel lidový oděv.“¹⁵⁴ V současnosti je využíván nejčastěji k zvláštním příležitostem hlavně v Domažlicích a okolí, Postřekově a Dílech, ale stále jsou k spatření ženy, nosící kroj denně, nejen jako sváteční oděv. Sváteční kroj je k vidění u místních národopisných souborů či během masopustních veselí. **Chodský kroj** patří mezi nejznámější kroje v Čechách zásluhou mnohých spisovatelů (K. J. Erben, B. Němcová aj.) a malířů (např. A. Waldhauser, J. Špilar). Chodský kroj se v průběhu let, stejně jako v jiných oblastech měnil. Kroje byly pokládány vždy za znak kulturní úrovně lidu.

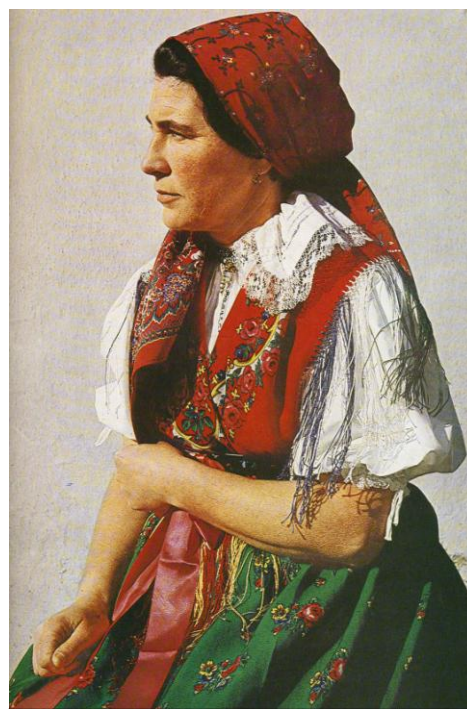
¹⁵³ MAUR, Eduard. Kozina a Lomikar. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989. s. 30

¹⁵⁴ KURCOVÁ, Jitka. Tradiční oděv na Chodsku. *Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., zvláštní číslo. s. 12

Ženy oblékající starý bulácký kroj nosily typické plátěné či polovlněné sukně černé barvy, tzv. *bulky*, která měla naskládané naškrobené *vrapy*, vyhlazované pomocí skla. *Bulky* zředu zdobily kratší úzké zástěry. Přes košile se širokým nabíraným límcem s krajkou nosily ženy rozevřené živůtky, svázané *pentlí*. Před zimním počasím je chránily tmavé kožichy podšité beránkem, délkou dosahující ke kolenům, které vyměnily v 19. století za kabátky. Vdané ženy nosily plátěné čepce, s geometrickou černou výšivkou, pro svůj tvar nazývané *koláče*. Punčochy měly červenou barvu.¹⁵⁵

Po 40. letech 19. století došlo k rozlišení kroje na dva typy, vlivem nových trendů v oblékání a nových materiálů. Byl kroj dolský a kroj horních obcí. Dolský nosili v údolních vesnicích kolem Domažlic. Kroj horních vesnic měl jednodušší formu a oblékaly jej vesnice kolem Postřekova.

Časem nepohodlné *bulky* vystřídaly vlněné *šerky* do půle lýtek, různých barev, lemované pestrými stuhami, vzadu a po stranách s *vrapy*. Výběr barvy sukně se řídil ročním obdobím nebo církevním svátkem, ale nejčastější barvou byla červená. Během období půstu a adventu vévodí kroji ponuré barvy a černá. Pestré barvy oděvu nastupují na Boží hod. Zástěry neboli *fěrtochy*, měly stejnou délku jako *šerky* a byly široké. Živůtky, tzv. *lajblíky* bohatě zdobily výšivky, korálky, flitry a délkou nedosahovaly k pasu. Vpředu se hluboko vykrojené živůtky zapínaly na háčky. V Postřekově živůtky sahaly až do pasu. „Po roce 1846 začaly ženy nosit hedvábné šátky na krk veselých barev s třásněmi, pod krkem spínané špendlíkem.“¹⁵⁶

Ženský chodský kroj. Převzato z:
MLEJNEK, Adolf. *Chodsko*. Praha:
nakladatelství Svěpomoc, 1973. obr. III

¹⁵⁵ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 623

¹⁵⁶ KURCOVÁ, Jitka. Tradiční oděv na Chodsku. *Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., zvláštní číslo. s. 13

Dojem ze svátečního postřekovského kroje umocňovala košilka, tzv. *rukávce* s dlouhými širokými rukávy, stažené do úzkého pásku s krajkou, mající černě vyšité kraje. Nabíraný límeček lemovala krajka. Zatímco u dolského kroje jsou *rukávce* škrobené, vysoko vytažené s uvázáním nad lokty a malým límečkem.

Dívče ve svátečním kroji. Převzato z:
MLEJNEK, Adolf. *Chodsko*. Praha:
nakladatelství Svěpomoc, 1973. obr.
50

Kabátky horních vesnic z černého sukna s varhánky na zádech končily u pasu. Dolský kabátek měl modrou barvu a v délce souhlasil s *lajblíkem*. Na hlavě Chodky nosily pestrý červený šátek, který později vyměnily za černý, vyšíváný v protilehlých rozích. Nezbytný doplněk svátečního kroje je červeně vyšíváný šáteček do ruky, lemovaný háčkovanou kraječkou. Tato podoba svátečního kroje se už nezměnila.

U kroje pro všední užívání došlo vývojem k drobným změnám. „*Živůtky a kabátky nahradily pohodlnější flámišky z lehkých materiálů, šité ke krku, se stojatým límečkem, s dlouhými rukávy, zdobené kupovanými krajkami a portami.*“¹⁵⁷ K všednímu oděvu se nosí malý šátek, uvázaný pod bradou.

Mužský kroj zanikl koncem 19. století. Nejtypičtější částí oděvu pro muže je kabát zvaný *šerka*, bělavé nebo hnědé barvy, ze silné látky. Tradiční *šerky* ke kolenům neměly límec a v dolní části se rozšiřovaly. *Šerky* nahradily honosné *lajblíky* a kazajky. Původní režné košile nahradily bavlněné s jemnou výšivkou, bohatě zdobící náprsenku a mající široké rukávy stažené v zápěstí. Přes košile se oblékala vesta tzv. *lajbl* tmavomodré barvy, opatřený stojacím límcem s bohatými výšivkami na zádech i límci. Zapínal se řadou žlutých mosazných knoflíků. Kalhoty, koženky byly ze žluté jelenice, se zapínáním na tři knoflíky pod koleny a *išťerkami* na zavazování.

¹⁵⁷ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 624

Stejně, jako u ženských krojů, se rozlišovaly i kroje mužské. Dolské kalhoty se širokým poklopцем měly červené a zelené výšivky, zatímco kalhoty horních vsí měly poklopec úzký. Punčochy nosili svobodní muži bílé, ženatí modré. Na nohy obouvali oblíbené holínky nebo černé střevíce. Dlouhý, tmavomodrý kabát zvaný *župan* s pestrými výšivkami na zádech, rukávech a krku nosívali ženatí muži ke slavnostním účelům. Kabát doplňoval velký černý klobouk, tzv. *širák*, zapínající se pod bradou. Pokrývkou hlavy pro chlapce byla čepice *vydrovka* se zeleným sametovým *dénkem*, po straně potažená kožešinou. Před zimním počasím se chránili vlněnou čepkou, která dostala název *čulík*. Měla tvar špičatého váčku, zakončená střípcem.¹⁵⁸

Chodové v šerkách a širácích.

Převzato z: MLEJNEK, Adolf.
Chodsko. Praha: nakladatelství
Svépomoc, 1973. obr. 30

„Mohutný "čakan", hůl se sekyrkou, i když pozbyl po čase svého původního útočného a obranného určení, zůstal pěkným doplňkem mužova kroje.“¹⁵⁹

2.6.2 Zvyky

K Chodskému kraji neodmyslitelně patří jeho **tradice**, zvyky, obyčeje, které posilovaly jeho národní sebevědomí, víru v boha, připomínaly neohroženost Chodů a uchovávaly kulturní hodnoty. Zároveň zvýšily zájem o chodskou oblast, tudíž je důležité zmínit aspoň některé z nich. *„Zvyky a obyčeje se v průběhu staletí nesmírně měnily, vliv měla samozřejmě vždy křesťanská církev, nelze však zapomínat, že i liturgie procházela*

¹⁵⁸ SDRUŽENÁ OBEC BARÁČNÍKŮ “STARÉ ČIČOVICE”. *Kroj chodský, dolních vesnic, ženský*. [online] 2009. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.baracnici.qsh.cz/default.aspx?pg=b03914fa-30d9-4bfd-97fe-0b41a0eee17a>

¹⁵⁹ SDRUŽENÁ OBEC BARÁČNÍKŮ “STARÉ ČIČOVICE”. *Kroj chodský, horních vesnic, ženský*. [online] 2009. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.baracnici.qsh.cz/default.aspx?pg=5e5852a1-d9be-48c9-83ca-a4cabf125572>

proměnami.¹⁶⁰ Níže popsané zvyky, svátky a tradice jsou popsány podle knihy Jindřicha Jindřicha *Chodsko*¹⁶¹.

Pout'

Slavila se podle patrona, kterému byla určitá kaple nebo kostel v daném místě zasvěcena. V Domažlicích je to Vavřinecká pout' dle sv. Vavřince, kterému je zasvěcen kostel na Veselé hoře. Před kostelem se stavěly břízky, tzv. *máje* a interiér zdobily květiny. Dopoledne byla mše s kázáním a odpoledne žehnání. Lidé si u oltáře kupovali železné či voskové figurky tzv. *vobjeti*, které měly pomoci k uzdravení. Kolem kostela stály krámký s nejrůznějším zbožím, pro děti nechyběly nejrůznější zábavné atrakce, komedianti. V domácnostech se pekly pout'ové koláče, které návštěvy dostávaly jako výslužku.

Selské posvícení

V Domažlicích se slavila dvě posvícení. Děkanské na narození panny Marie (8. 9.) a městské, v neděli po děkanském posvícení. Před posvícením se bílilo, uklízelo, připravovalo posvícenské pohoštění. Často se zabíjelo prase. K obědu se jedla polévka (nudlová, kroupová, s játrovými knedlíčky aj.), kachna se zelím, vepřová pečeně, smetanová omáčka s knedlíky a nesměly chybět mazané posvícenské koláče. Po dva večery se lidé veselili u muziky.

Jarmark

Hlavní výroční trh se konal druhý čtvrtek po sv. Martinovi v Domažlicích, odtud název *Martinský*. Sjížděli se ze širokého okolí nejrůznější řemeslníci

Trh na náměstí v Domažlicích na počátku 20. století. Převzato z: PROCHÁZKA, Z. *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích.* Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. s. 104

¹⁶⁰ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 619

¹⁶¹ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 43 -63

a prodejci. Jejich stánky lemovaly náměstí po obou stranách. Lidé se na jarmarku zásobovali zbožím potřebným na zimu. Večer chodili měšťané a prodejci do hospůdek, kde jim k tanci a poslechu hrála chodská muzika.

Přástky

Jsou velmi starý zvyk, začínající po svatomartinském posvícení a trvající do neděle Družebné (čtvrtá neděle půstu), kdy přešly v *rozpřásky*, během kterých se kolovrat s potřebným vybavením uschoval na půdu, a vyvařené provázky se odnesly tkalcům. Na *přástky* se chodívalo denně, kromě soboty a neděle. Účastnili se jich všichni bez rozdílu věku nebo pohlaví. Každé *přástky* bývaly u jiného hospodáře. Ženy předly za sebou v kruhu kolem lampy, zatímco muži vyráběli košťata, hoblovali šindele atd. Během práce se vyprávělo, hrály se hry, zpívalo a *omladina* „škádlila“ pracující.

U kolovratu. Převzato z: MLEJNEK, Adolf. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Svěpomoc, 1973. Obr. V

Dračky

Na podzim po sv. Martinovi se ženy, děvčata scházely v jednotlivých staveních, kde draly peří. Sesedly se okolo stolu, na němž uprostřed ležel pytel s peřím, který se musel celý sedrat. Sedrané peří se dávalo pod překlopený hrnec a zbylý stvol tzv. *pápjjerka* do klína. Během dračky si ženy vyprávěly nejrůznější pohádky, povídky či pověsti; zpívaly nebo četly. Občas je přišel rozveselit nějaký *chasník*, který se děvčatům všemožně snažil škodit.

Svátek sv. Cecilky (22. 11.)

Sv. Cecilka byla patronkou všech muzikantů. Na její svátek v Domažlicích probíhala dopoledne zpívaná mše. Večer byla pro kostelní muzikanty pořádána večere a ostatní se veselili při muzice.

Svátek sv. Barborky (4. 12.)

Večer před svátkem sv. Barbory chodívala po staveních maškara *Barborka* v bílých šatech. Obličej měla zabílený moukou, který schovávala za závojem a hlavu zdobil květinový věneček či korunka. V jedné ruce nesla koš s dárky, v druhé metlu s paličkou. Dětem pokládala otázky z náboženství. Hodné děti odměňovala, neposlušným hrozila metlou a dávala jim brambory. Na tento svátek si svobodná děvčata řezala višňovou větvičku, kterou umístila do sklenice s vodou na teplé místo. Pokud větvička vykvetla do Vánoc, mělo se podle pověry děvče do roka vdát.

Svátek sv. Lucie (13. 12.)

Předvečer svátku strašila po vsi bílá maškara *Lucie* s obličejem od sazí, schovaným za závojem. Tělo mívala zabalené v prostěradle a slámě, na hlavě měla posazený široký slaměný klobouk, za pasem ocílku a dřevěný nůž. V jedné ruce držela metlu na „vymetání“ neposlušných dětí a v druhé vařečku, kterou klepala ženy do rukou a do zad. Kontrolovala pořádek v domácnostech, někdy předla u kolovratů, proto jí nazývali *přádlíce*, či zamotávala přízi líným hospodyním.

Štědrý den (24. 12.)

Časně ráno na Štědrý den obvazovali za zpěvu chlapani stromy slámou a potom do nich klepali, aby nesly ovoce. Hospodyně pekly vánočku, do oken se stavěl betlém. Od 19. století se stavěl vánoční stromeček, který se zdobil ořechy, jablky a nejrůznějšími pamlsky. Všichni se až do večera postili. Před štědrovečerní večeří (rybí polévka, smažená ryba, černý kuba) se zpívaly koledy a modlilo se. Tradičně se rozkrojovala jablka. Nadělovalo se nejen lidem, ale i zvířatům. Ponocný chodil troubit koledy pod okna, za což dostával peníze nebo vdolky. Po tříadvacáté hodině chodívali do kostela na půlnoční mši, kde se hrály koledy

Sv. Štěpán (26. 12.)

Na tento svátek chodily děti koledovat s *fanfrnochem*, což byl speciálně upravený džbán sloužící jako hudební nástroj (přes otvor měl napnutou kůži, do které byla ve středu protažená koňská žíně). Koledy měly obsah náboženský nebo vtipný, prosící o koledu,

popřípadě hrozící lakomcům. Na dary si nosívaly děti košík. Dívky od hospodyně dostávaly pečivo na způsob bochánku, zadělané se smetanou, s rozinkami, mandlemi, posypané cukrem se skořicí.

Masopust

Začíná po Třech králích a končí Popeleční středou, což znamená, že se masopustní období

Masopustní průvod. Převzato z: REICH, J.; ŠMÍD, J. *Chodsko*.
Praha: nakladatelství ČTK – Pressfoto, 1982. obr. 20

řídilo termínem Velikonoc. V tomto období se dříve nejvíce pořádaly svatby. O masopustu se hodně tancovalo, zpívalo, hodovalo a pilo. Chodívaly maskary, tropící nejrůznější žerty, které vybíraly všemožné dárky. **Maškary** většinou představovaly venkovské postavy: kominíka, žida, policajta, řezníka, doktora, děvečku aj. Domažlice hostily

maškary z blízkých vesnic v pivovaru. O masopustním úterý se nepracovalo, pouze se nakrmil dobytek. Hospodář si musel o východu slunce zatančit se svou ženou, aby jim dobře rostl len. Na Tučný čtvrtek, poslední čtvrtek masopustu, bývala zabijačka a na masopustní neděli se pekly šišky. Poslední tři dny masopustu (neděle, pondělí a úterý), nazývané *voračky*, chodily maskary přes den i večer v průvodu s muzikou. Na návsi se průvod zastavoval, masky udělaly kolo, kde se zpívalo, tancovalo a tropily žerty. Děvčata zpívala z oken a zvala maskary do stavení. Ve stavení dostali chlapci pivo nebo kořalku, tancovali s dívkami, nakonec vybrali peníze na *voračky*, poděkovali a šli o dům dál. Venku ještě dostali peníz od dívky, která je pozvala, aby při muzice nemusela sedět na židli. Která dala nejvíc, byla celý rok při muzice pořád v kole. Během *voraček* se vybíraly peníze na celoroční plat muzikantů. Během muziky braly ženy čerstvě ženatým mužům klobouky, za které, pokud je chtěli vrátit, museli zaplatit výkupné. *Voračky* ukončoval po půlnoci ponocný svým troubením. Na Popeleční středu odpoledne *voráci* pochovávali masopust

nebo se tak dělo o půlnoci před Popeleční středou. Při poslední cestě *Masopusta*, ho vyprovázeli průvod maškar, kdy jedna z nich nesla džbán s pivem, muzika hrála smutné písně a družičky (převlečení muži) hlasitě nařikaly nad svou ztrátou. Na nosítkách z hadrů nesli vycpaného panáka – *Masopusta*. Průvod prošel celou vesnicí až k vodě nebo hnojišti, kde proběhl soud nad *Masopustem*. Nakonec ho odsoudili, a následně utopili či zakopali na hnojišti. Nakonec se průvod vrátil do hospody.

Na Popeleční středu začínal půst, končící oslavou Velikonoc. Ráno si lidé chodívali do kostela pro *popenec*, což byl posvěcený popel *ratolestí* (kočiček). K večeru chodívala po vsi maškara, nosící lucernu, aby si mohla posvětit při hledání *Masopusta*.

Postní neděle

V postních týdnech před Velikonoci, měly větší význam jen jednotlivé neděle.

1. **Černá**, nebo se jí také říkávalo *liščí*. V noci ženy pekly preclíky, které pak nevlékly na proutek stromu a ráno dětem říkaly, že jim liška na stromě nechala preclíky.
2. Na **pražnou** neděli se jedla pražená zrna obilí nebo pražený hrách.
3. **Kýchavá** neděle byla vzpomínkou na odvrácení moru v Čechách, při kterém se údajně kýchalo.
4. Na **družebnou** neděli se scházela děvčata nazývaná *družice*, aby se spolu mohla veselit. Večer se konala slavnost k ukončení *přástek*.
5. **Smrtná** neděle přinášela „nové léto“. V tento den děti vynášely vycpanou panenku na tyči, tzv. *Mořenu*, zpívaly při tom a za vsí jí hodily do vody, házely po ní kameny, čímž jí utopily. Zpět nesly větvičku chvojí zdobenou vajíčky a pentlemi ve znamení přicházejícího „nového léta“
6. **Květná** neděle oslavovala příchod Krista do Jeruzaléma. Ráno se pro krásu děvčata myla ve sněhu a chlapci pletli jakési pomlázky - *košťátka*, které ovíjeli pentlemi. Na vrcholcích pomlázek dávali jedlovou větvičku jako křížek. Věřilo se, že přinášejí štěstí. Cestou z kostela jimi vypláceli děvčata.

Čtyřicetidenní půst končil Bílou sobotou. Během půstu se nejedlo se maso, vejce, nemastilo se, nepořádaly se veselice a ženy nosily černé nebo modré *šerky*.

Svátek sv. Řehoře (12. 3.)

Sv. Řehoř je patron mladých. V tento den chodíval učitel se svými žáky koledovat po vsi. Říkávali nejrůznější říkanky. Řadili se do vojenského průvodu, kdy vpředu býval bubeník, uprostřed biskup (učitel) s berlou, bílými šaty a biskupskou čepicí, ostatní vojáci měli papírové čepice s kohoutími pery a dřevěné šavle. Děvčata nosila košíky na dary. Po příchodu zpět do školy si s ostatními učiteli udělali hostinu.

Oblévačka

Dělala se zjara, když ženy a dívky se poprvé vracely z pole, louky nebo muži šli poprvé orat či vyhánět dobytek. Podle pověry měli být pak pilní.

Velikonoční týden

Začínal Květnou nedělí, následovalo: Modré pondělí, Šedivé úterý, Škaredá středa, Zelený

Chlapci s drkačkami. Převzato z: Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život.* Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 621

čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota. Neděle byla svátkem kočiček, v pondělí a úterý se hodovalo a vyplácelo *košťátky*. O velikonočním týdnem se zdobila vařená vajíčka voskovou technikou nebo se vyškabávala. Na škaredou středu se shromažďovali *drkáči* s řehtačkami odpoledne v kostele, když farář zhasínal třetí svíčku a vybíhali ven honit Jidáše. Ve staveních se uklízelo a vymetalo novým

koštětem. *Drkáči* chodili několikrát denně po vsi a *drkali* s řehtačkami. Na Bílou sobotu *drkáči* dostávali dárky.

Na Zelený čtvrtek se lidé modlili pod širým nebem, snídali *jidášky* (pečivo s medem), jedlo se hodně zelené stravy, protože se věřilo, že potom budou v příštím roce bohatí. Utichly zvony, které dle legendy odlétaly do Říma. O Velkém pátku se vstávalo před svítáním, lidé

se umyli v potoce a na nejbližším vršku se modlili do východu slunce. Tento den byl vzpomínkou na ukřižování Krista. Pálení Jidáše se svěcením křestní vody probíhalo na Bílou sobotu, které začínalo symbolicky zapálením malé hranice před kostelem. Popel z hranice si brali hospodáři, aby zabránili požáru domu, ukrývali ho pod střechu. V tento den se údajně vracely zvony z Říma a jejich zvuk měl probouzet stromy ze zimního spánku. Sobotní půst končil večerním „Vzkříšením“, na nějž se chodilo ve svátečním oděvu. Následoval Boží hod velikonoční, na který se nesnídalo. Jídlo se nosilo do kostela, aby ho farář posvětil. Pak se odneslo domů a každý snědl část posvěceného pokrmu. V úterý a pondělí se chodili chlapi s pomlázkami vyšlehat děvčata, za což dostávali malovaná vajíčka nebo mazanec. Hrávali se velikonoční hry o vajíčka. Např. sekání penízku do vajíčka drženého mezi palcem a ukazovákem. Komu se penízek povedlo zaseknout, byl jeho i s vajíčkem, pokud ne, penízek i vajíčko získal mládenec držící vejce.

Apríl

První či poslední den v dubnu si lidé vymýšleli všelijaké žerty, aby jeden druhého vtipně obelstil.

Pálení čarodějnic

Říkávalo se, že o noci Filipojakubské, lítají nahé čarodějnice na pometlu. Večer před sv. Filipem a Jakubem chodil průvod po vsi, nosila se košťata a čarodějnice na bidle. Na kopci, kde se měly čarodějnice slétávat, upálili čarodějníci na hranici. Báby kořenářky o Filipojakubské noci sbíraly zázračné léčivé byliny a hospodyně uklízely stavení. Smetí z úklidu se pátilo.

Májka

Před prvním májem si chlapi vybrali v lese vhodný jehličnan, kterému po uříznutí oloupali kůru, děvčata vršek nazdobila pentlemi a pod korunu umístila věnec z chvojí zdobený růžičkami. Takto ozdobená májka se postavila na náves. Zdobený věnec se snažili chlapi ze sousedství ukrást, proto se k májce stavěla stráž. Na prvního máje se všichni vesničané sešli u májky a tam tančili, zpívali a hodovali. Stavěly se ještě menší *máje* k chalupě dívky, čímž jí chlapec vyznal lásku. K poslednímu dni měsíce se májka porazila.

Pálení ohňů – Jána

Večer před Svatojánskou nocí zapalovali chlapci a děvčata na pastvách a kopcích hranice, čímž měli zahánět čarodějnice. Kolem ohně dováděli, vyhazovali hořící košťata do vzduchu, tancovali, zpívali. Na Svatojánskou noc se děvčata dívala do vody, aby spatřila svého budoucího manžela. Pro krásu se omývala časně ráno svatojánskou rosou nebo pouštěla věneček po vodě, věříc, že kam dopluje, tam se vdají. Kořenářky opět sbíraly zázračné byliny a před chlívky se dával drn pokropený svčcenou vodou.

Dožínky

Tato slavnost k ukončení žní má velice starou tradici. Poslední vůz se sklizeným obilím ozdobili zemědělci věnci z klasů, polními květinami, listím, *fáborami* či pentlemi. Kosy a ostatní nářadí se zdobily polním kvítím. Vůz se nakládal málo, aby se děti a všichni pracanti vešli na vůz. Cestou si zpívali a při příjezdu je vítali hospodáři. Hospodyně obdarovali kvítím, hospodáře věncem, poděkovali za vlídné zacházení a pak už se jen hodovalo a veselilo.

Ohníčky

Na podzim, po vydolování brambor, se zapaloval ohníček. Lidé kolem ohně tancovali, přeskakovali jej a nakonec dali péct do horkého popela přinesené brambory z pole.

Stavba domu

S výstavbou se obvykle začínalo přibližně v polovině března. Do základů domů se umísťovaly tři groše, tři proutky svčcených kočiček a chlebová placka upečená ze tří hrstí mouky. Jakmile řemeslníci vyzdvihli krov, tak na jeho vrchol umístili opentlený smrček. Poté je hospodář pohostil. Po dokončení stavby ji vykropil kněz nebo hospodář svčcenou vodou.

2.6.3 Lidová architektura

O tzv. chodském domě existuje bohatá a kvalitní dokumentace v muzeu Chodska v Domažlicích, o níž se zasloužil především architekt Václav Kohout. Venkovský dům míval nejen funkci obydlí, ale sloužil i jako hospodářská jednotka. Pokud k domu náležely další budovy, polnosti aj., říkalo se usedlosti **statek** či *grunt*.

Jako stavební materiál se nejvíce používalo dřevo. Většinou roubenou světnici začali až v 19. století vyzdívat kamenem. Stavení bylo obvykle bíle olíčené.

Chodská chalupa na Pasečnici. Převzato z: REICH, J.; ŠMÍD, J. *Chodsko*. Praha: nakladatelství ČTK – Pressfoto, 1982. obr. 16

Pro Domažlicko byl typický dům se špýcharem, tzv. *srubem*, připojený k síni domu. *Srub*, původně roubená dřevěná stavba, sloužil k uskladnění obilí, potravin a náradí. Spodní část se stavěla ze zděného materiálu, ale existují i sruby celozděné.¹⁶² Zděnou část nazývali Chodové *sklep*. Špýcharové domy měly sedlovou nebo valbovou střechu s čelním štítem nad obytnou částí stavení. Jako krytina střech se uplatňovala šindel a později i došky. Špýchar často orientovali k návsi nebo ke komunikaci. *Srub* osvětlovala pouze dvě malá, nezasklená a úzká okénka, která se na zimu zacpávala slámou, aby tam nemrzlo.¹⁶³

Za síní domu, obsahující černou kuchyň, následovala hlavní obytná místnost nazývaná *sence*, mající přibližně 30 m², kde často, zejména v zimě, společně žilo několik generací jedné rodiny, jelikož to bývala jediná vytápěná místnost. *Sence* měla nízký strop, dvě až tři okénka s venkovními okenicemi.

¹⁶² HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 35

¹⁶³ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 611-613

K vybavení světnice patřily: stůl, židle, manželské lože, almárka, nad níž visel křížek s Kristem a svatými obrázky, malovaná truhla na oblečení, kachlová kamna, zděný krb, sloužící hlavně k vaření a závěsný krb, který nejen vytápěl, ale hlavně osvětloval.¹⁶⁴

Vedle *sence* se nacházel přístěnek a nad ní *púnebí*. Černá kuchyň, která vznikla přehrazením síně, získala svůj název od své tmavé barvy, způsobené nánosem sazí z vyústění kamen, vytápějící *senci*. Pod vyústěním kamen se nacházelo ohniště, kde se vyvařovalo prádlo, v zimě vařily brambory pro vepře a v létě ohřívalo jídlo. Dům se ještě skládal ze skladovací komory a chléva pro dobytek.

Roh chodské sence. Převzato z: MLEJNEK, Adolf. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Svépomoc, 1973. Obr. 13

Statek, hlavně jeho dvůr, uzavírala z návsi branka, mající dvě části. Vrata pro vjezd a tzv. *dvírce* pro pěší. Branka bývala zděná, klenutá do oblouku nebo čtvercová. Po obou stranách zdobily branku výklenky se soškami svatých. Před maštali na dvoře se z praktických důvodů umísťovalo hnojiště a vedle něj stával dřevěný záchod. Na dvoře se nacházela kolna na hospodářské náradí, kolnička na dříví, na konci dvora stávala stodola, oddělující dvůr od luk a polí, chlívky na drobný dobytek byly naproti obytnému stavení.¹⁶⁵

Chalupa, roubená stavba se zděnou podezdívkou, měla stejné uspořádání místností, ale neměla špýchar. Vedle chliva stávala stodůlka a většinou měly společnou střechu.

¹⁶⁴ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 22-23

¹⁶⁵ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. S. 20-24

2.6.4 Keramika

Výhodná zeměpisná poloha, dostatek surovin (voda, dřevo, hrnčířské jíly) vytvořilo příhodné podmínky pro rozvoj hrnčířství a keramické výroby na Chodsku. Až z počátku 17. století pocházejí první zmínky o chodském hrnčířství díky sporu hrnčířů z Domažlic s hrnčíři chodských vesnic. Domažličtí po založení vlastního cechu vyvolali spor, aby chodské hrnčíře izolovali. Ve výsledku se Chodové stali členy cechu, ale s velice omezujícími podmínkami. Hrnčíři v Domažlicích sídlili za hradbami, dle nařízení Jana Lucemburského, čímž se snažil omezit nebezpečí požárů královského města.

Hrnčířství vzkvétalo zejména v období po třicetileté válce, v Domažlicích, Hostouni a Kolovči. „Největší koncentrace provozovatelů tohoto řemesla však byla v Domažlicích.“¹⁶⁶

Chodská malířka keramiky. Převzato z: MLEJNEK, Adolf.
Chodsko. Praha: nakladatelství Svěpomoc, 1973. obr. IV

Rozvoj podnikání a technický pokrok byly příznačné pro 18. století. Keramickou výrobu v tomto období řídily v Domažlicích rodiny: Adamovičů, Hornů a Doubků, Kolovečskou výrobu ovládaly rody Kašů a Volfů. V 19. století došlo ke zprůmyslnění hrnčířské výroby a vzniku manufaktur, což vedlo k likvidaci cechovních hrnčířů. Nové technologie umožnily výrobu tvrdé póroviny¹⁶⁷ v tzv. kasselských pecích. Hrnčíři z Kolovče patřili

v tomto období mezi nejvýznamnější hrnčířská střediska v Čechách. Výroba ve 20. století se omezila na dekorativní předměty, neboť keramiku téměř vytlačilo levné smaltované nádobí. Přeživší dílny byly združstevněny a roku 1953 zaštitěny družstvem Chodovia, sdružující lidové výrobce. Velká poptávka a snaha o pokrytí požadavků trhu vedla

¹⁶⁶ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. S. 717

¹⁶⁷ [keramika](#) s bílým pórovitým střepelem, svým složením blízká [porcelánu](#)

k ochuzení detailů dekoru, který byl většinou velkoplošný. Po roce 1989 se výroba keramiky neobnovila, vyjma bořické dílny a kolovečské. V současnosti se maluje na dovezený střep.¹⁶⁸

Nelze opomenout zmínku o pár nejdůležitějších centrech výroby chodské keramiky – Klenčí pod Čerchovem a Kolovči.

Manufaktura v Klenčí pod Čerchovem vznikla v roce 1835. Zakladatel František Josef Mayer dílnu specializoval na levnou, méně kvalitní, zato pestře zdobenou keramiku. O

Chodská keramika. Převzato z: KETTY KERAMIKA. *Chodská dekorační keramika.* [online] 2009. [cit. 2012-3-29]. Dostupné z WWW: <http://www.kettykeramika.com/chodska1.html>

třicet let později dílnu prodal německému podnikateli Ludvíku Mayerovi, který pro svou neznalost oboru, dílnu odsoudil k zániku. Výrobu obnovil až domažlický měšťan Jan Milota v roce 1912, kdy dílnu koupil a přebudoval na továrnu. Dílna po mnoho let dobře prosperovala, až hospodářská krize ve třicátých letech rozhodla o jejím úpadku. Příchodem kunštátského hrnčíře Františka Míči a Josefa Čípy z Černého Kostelce vznikl „dnes již

*klasický dekor nahozených květů a rudých máků na bílém i černém podkladě*¹⁶⁹, velice moderní v první polovině 20. století.

Dílna v Kolovči je unikátní zejména tím, že dodnes používá technologie z 18. století. Řemeslo se zde dědí již po sedm generací v rodě Volfů. Tradici Volfů založil v roce 1785

¹⁶⁸ SCHEUFLER, Vladimír. *Dějiny chodské keramiky.* Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959. s. 119-122

¹⁶⁹ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život.* Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 719

Lambert Wolf. Rod se pyšní čestným uznáním, obdržené roku 1925 na světové výstavě v Paříži.¹⁷⁰

Původní keramika sloužila jako užitkový předmět, až později se její výroba zaměřila pouze na dekorativní funkci. Pojetí dekoru na chodské keramice vzniklo podle napodobenin vzorů z chodských šátků a stuh, moravských, švýcarských dekorů a z návrhů malířů keramiky: F. Míči, J. Čípy, J. Langa, R. Kamenického a mnoha dalších. Základem zdobení jsou nejčastěji rudé máky, růže na bílém či černém podkladě. Kolovečtí zůstávají dodnes věrni původnímu rostlinnému dekoru, stylizovanému srdíčku s lístky atd. Specifikem domažlického hrnčířství je zdobení výtlačky prstů na ohrdlí nádob.

2.6.5 Hudba

Jak pravil Jindřich Jindřich: „*Mozika, zpjev ha tanec, to šeckeru bulo na Chocku domovem.*“¹⁷¹ Hudebnost, zpěvnost a láska k tanci, to vše byly a jsou vlastnosti typické pro

Chodská muzika. Převzato z: MLEJNEK, Adolf.
Chodsko. Praha: nakladatelství Svěpomoc, 1973.
obr. VI

Chodský lid. „*Již Božena Němcová se ve svých Obrazech z okolí domažlického obdivovala vášni chodského lidu k hudbě a tanci. Chodská lidová píseň se vytvářela podobně jako česká píseň na základě instrumentálních.*“¹⁷²

Koncem 18. století a v první polovině 19. století bylo nejčastějším hudebním seskupením na Domažlicku duo tvořené houslemi a dudami nafukovaných ústy, laděnými hlavně do C dur, které hrávaly na všech slavnostech a obřadech. Díky národopisným sběrům mnohých nadšenců (Jindřich Jindřich, J. Š. Baar, R.

¹⁷⁰ Kolektiv autorů. Český les. Nakladatelství GeoBohemia, s.r.o. v Praze 2007. s. 42-43

¹⁷¹ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko.* Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 181

¹⁷² HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace.* Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 36

Svačina aj.) se zachovala téměř dokonalá dokumentace mapující hudební tematiku Chodska přibližně od 18. století. Lidová muzika měla nejpevnější základy ve vesnickém prostředí. V polovině 19. století se na Chodsku objevily měchové dudy, zvané *kozel* či *pukl*, pocházející z Bavorska a Es klarinet, čímž vznikla instrumentální tria, nazývaná *Malými selckými muzikami*. Vznikaly národopisné skupiny, jež měly posilovat vlastenecké cítění. Počátek 20. století byl téměř zkázonosný pro dvě a tříčlenná seskupení, neboť byly vytlačeny dechovkami. Na podiích byly spíše jako „živá vzpomínka“ na staré časy. Písničky bývají nedílnou součástí života vesnických lidí a šířily se hlavně ústním podáním.¹⁷³

V první polovině 20. století vznikla věhlasná Kajerova dudácká muzika. Toto období je charakteristické svou snahou o zachování **folkloru**. Národopisné spolky šířily ve známost nejen hudbu, ale i tradice, zvyky. Kromě dudáckých seskupení hrávaly na Chodsku i smyčcové kapely rozšiřované o klarinety, flétny, trubky, trombony aj. či skupiny, hrající na housle, harmoniky, kytary a piáno.

Kajerova dudácká muzika. Převzato z:
Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-
historie-život*. Praha: nakladatelství Baset,
2005. s. 642

K rozšíření dudáckých muzik o kontrabas a doprovodné housle došlo ve druhé polovině 20. století. Lidové písně byly přetvářeny po vzoru profesionálních souborů, čímž se poničilo původní znění lidové hudby, jelikož se tím téměř vyloučila vlastní invence muzikantů. V roce 1955 vznikla Konrádyho **dudácká muzika** z Domažlic, která zásadně ovlivnila nejen domažlické kapely, ale i hudební tělesa v jiných částech Čech. Při domažlické hudební škole vzniklé v roce 1952, působilo několik dětských dudáckých muzik zásluhou pedagogů Jiřího a Vlastimila Konrády.

¹⁷³ ČESKÉ LIDOVÉ PÍSNĚ. CZ. *Lidové nástroje a muziky v Západních Čechách*. [online] 2009. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW: <http://lidovepisne.cz/lmuznpl01.html>

V dalších letech vzniklo ještě několik dudáckých kapel (př. Postřekovská dudácká

Postřekovská dudácká muzika. Převzato z: Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 643

muzika), zejména při regionálních dechovkách (př. Čerchovanky). Dechové soubory se těšily značné oblibě přibližně v 70. letech, čímž vznikla nutnost výjimečného hlasového projevu, a tím se do popředí dostali zpěváci.¹⁷⁴ Poslední dudácká kapela, založená v roce 1994 Josefem Kunešem, se jmenuje Dudácká

muzika z Domažlic. Vlivem nových módních trendů populární hudby vznikla skupina Chodská vlna, spojující chodský folklor s rockovým stylem.

K hudbě na Chodsku neodmyslitelně patří tance, z nichž nejznámější je *kolečko*, *špacírka* a *baborák*, mající proměnlivý rytmus.

2.6.6 Lidová strava

Pod tímto pojmem lze rozumět „*souhrn jídel připravovaných v prostředí vesnické komunity od poloviny 19. století do poloviny 20. století. Přes řadu technologických změn tato strava zahrnuje pokrmy připravované jak na otevřeném ohni, tak i v troubě a na plotně.*“¹⁷⁵

Lidová strava byla nejvýraznějším ukazatelem technického vývoje, momentální ekonomické a politické situace ve společnosti. Skladbu stravy určovalo především zemědělské zaměření oblasti, množství úrody, neboť v dobách neúrody místo obvyklých surovin přišly na řadu náhražkovité potraviny.

¹⁷⁴ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 643-644

¹⁷⁵ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 654

V dobách kolonizace vyměnili příhraniční obyvatelé pšeničné placky za kvašený žitný chléb a v 16. století „okupovala“ chodské kuchyně moderní pohanka. Nejzásadnější vliv na složení místní stravy měly brambory, které se do chodských domácností dostaly až ke konci 18. století. Velice rychle zdomácněly pro své všestranné využití, nenáročné pěstování, pro svou výživnost a staly se základní složkou lidové stravy. Během 19. století pronikly na Chodsko řepný cukr a káva, které se záhy těšily velké popularitě. Kolektivizace zemědělství ve 20. století změnila nejen hospodářský a společenský život, ale ovlivnila i mnohé lidové zvyky, což druhotně přineslo zánik mnohých tradičních pokrmů, vázících se k danému obyčejí. Hromadné stravování vytěsnilo regionální speciality, luštěniny a tradiční bramborové pokrmy. Mnohé receptury nezanikly, díky konzervatismu chodského obyvatelstva a jejich touze po uchování starých zvyklostí.¹⁷⁶

Technologický vývoj topenišť s sebou přinášel nové možnosti přípravy jídel. Zásadní změnou bylo uzavření ohně do pece, což hospodyním rozšířilo možnosti přípravy jídel o dušení, později i o smažení a vznik trouby, umožňující bez složitého vytápění pece každodenní pečení. S vývojem topenišť souvisela i potřeba nových druhů nádobí.

Základní suroviny se nelišily od ostatních oblastí Čech. Z důvodu velkého lesního bohatství v okolí se hojně užívaly lesní plody, houby a lisoval se olej z bukvic, což je považováno za regionální specifikum.¹⁷⁷ Stravovací režim, skládající se ze tří jídel, byl přísně dodržován. Nejvíce se konzumovaly brambory, obilné pokrmy, maso bývalo zřídka. Snídaně se skládala z polévky (kyselá, mléčná, *žebračka*...), pečiva nebo brambor. K obědu se polévka doplňovala nejčastěji bramborovým pokrmem (šišky, placky, šklubanky, *toč*...), často se zelím či tuřínem. Večerní pokrm opět tvořila polévka s chlebem, brambory, tvaroh. V době polních prací přibyly do režimu svačiny, skládající se ze zbytků od snídaně, popřípadě chleba a sýru. Ovšem o nedělích se podával hovězí vývar s nudlemi a knedlíky se zelím.

O mnohých svátcích a výročních zvycích se podávala bohatší strava. Zejména o masopustu, kdy probíhalo množství zabijaček, si lidé dopřávali více masa. Postnímu

---

¹⁷⁶ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 653

¹⁷⁷ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 654

období dominovaly brambory ve slané i sladké podobě. O některých svátcích se peklo specifické pečivo: masopustní šišky, velikonoční *jidášky*, mazanec, preclíky, pouťové koláče, vánočka, ovocný chléb, který je specialitou Domažlicka. O poutích a posvíceních se na jídelních stolech objevovala husa, u chudších obyvatel králík. Vánoční tabuli zpestřoval houbový kuba z krup nebo jáhel a hlavní surovinou vánočních pokrmů byly luštěniny. Ryba se stala vánočním pokrmem až v průběhu 20. století. Taktéž svatba byla spjata nejen s tancem, zpěvem, ale hlavně s hodováním. Hlavní svatební jídelníček tvořila nudlová či knedličková polévka a knedlík se zelím a pečeným vepřovým masem.¹⁷⁸

Chodské koláče z kynutého těsta se dodnes zdobí tvarohem, mákem a povidly. Mají průměr přibližně třicet centimetrů. Mák a povidla se vaří den předem. Těsto se po vykynutí vyválí na maštěný papír a vymačkají se okrajky o síle jednoho centimetru, které se potírají vajíčkem, následuje zdobení tvarohem, mákem a povidly. Dělí se na dva typy: koláče tzv. horního Chodska (Klenčí, Postřekov) a tzv. dolního Chodska (Mrákov, Dražnov, Tlumačov). Rozdíl byl zejména v jejich zdobení. Na tzv. horním Chodsku se ingredience

Chodské koláče tzv. horního Chodska. Foto autorka

nanášely v 2-3 cm pruzích vedle sebe a tvořily geometrické tvary, zatímco na dolním Chodsku se plocha pomazávala vrstvou tvarohu a na ni se *merhováním* kladla povidla a mák v ornamentálních motivech. Koláče se pekly o poutích, posvíceních a svatbách. Na svatbu se ještě pekly zvláštní koláč nazývaný *vandrovník*, který byl větší, se zvláště zakládanými okrajky a honosně zdobený.

Pitný režim nejčastěji obstarávala voda a kyselé mléko. Rozšířená výroba piva zajišťovala přísun lahodného moku do většiny domácností.

¹⁷⁸ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 142-143

2.6.7 Bulačina

Chodské nářečí nazývané bulačina, je nejen svérázné, ale často i velice jadrné, patří mezi nejzachovalejší nářečí v Čechách. Typické hláskoslovné znaky jsou snadno rozpoznatelné téměř pro každého. Chodské nářečí má zvláštnosti, vyskytující se jen v určitých oblastech. Domažlická mluva se odlišuje od dialektu okolních vsí a zachovává si hlavně melodii.

Jedna ze zvláštností se týká samohlásek. Uzavřenou výslovnost dvojhlásky *ou* stará generace Chodů vyslovuje jako *ú* (*kúsek, dlúho, s tú muzikú...*). Ve zkrácené podobě se uchovalo ve slovech *hyjtu, kloubuk, pastuška* aj. Výrazný znak, odlišující chodský dialekt, je změna skupiny *ej* (*ěj*) na *ij* či *yj* a současně *y* se mění na *ej* (*kryjčíř, bijvalo, nyjlepší, strijček...*). Mladá generace využívá tento jev už pouze v koncovkách slov. Dalším výrazným znakem je délka ve slovesných infinitivech a příčestích minulých (*volál, chodít...*). Stejně jako v dalších oblastech chodština zaměňuje *e* v *a* ve slabikách *že, še, če, ře, le* (*řešato, jahla, sušanky, lachtat*). Zejména Chodsko dokládá nadměrnou přehlásku *a* v (*ě*)*e* a *á* v (*ie*)*í* vně slov: *zatěl* (zařal), *zíbst, příl, smít se, vít* (vát) atd.¹⁷⁹

Výrazně rozdílné jsou délky souhlásek oproti jiným oblastem. Tam, kde spisovná čeština má krátkou samohlásku, bývá často dvojhláska nebo dlouhá samohláska (*dláň, kášel, pomálu, ze vrát...*). Typické jsou i délky v příčestích, infinitivech a zájmenných tvarech (*krád, napádlo, počkali, naše...*). Proti *e* bývá *í* například ve slovech: *plíva, řípa, íštěrka, šístej...*; někdy proti *e* bývalo *á* (*vědár, polán...*). Dalším charakteristickým znakem jsou délky v příčestích a infinitivech (*bečít, bolít, civít, držít, hořil, chrníl, sedít* aj.), v 1. pádě množného čísla mužského rodu (*sedláci, vojáci, hadí...*) a v dalších slovech (*lijavec, vídle, šíju, piju, hníje...*). Také *o* se mění na *ů* ve slovech: *stůh, kmůtra, půvěra, růste, tůlik* atd. nebo v některých případech na *ou*: *rožnout, hovězí...* Písmeno *u* Chodové zaměňovali s *ou* (*soukno, hynoul, husnoul...*) či na *ů* (*kůžel, tůze, chůtě...*). Některá spisovná slova s krátkými samohláskami „chodština“ naopak prodlužuje (*zahradka, vaječko, řect, hnuj, svůj...*).¹⁸⁰

¹⁷⁹ JAKLOVÁ, Alena, prof. *K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického I.* [online] 1997. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z WWW: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7362>

¹⁸⁰ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 263- 264

Lze najít i zbytky staré výslovnosti měkkých retnic (*bjič, pjivo, pjisnička, zpjívát, fjičit...*), slabičné *r* a *l* s průvodní samohláskou (*harnec, charpa, serce, persty, melsnota, mysel...*). Vzácně se vyskytuje i stará skupina *šč* ve slovech: *ščestí, neščestí* aj., ale častěji změněná ve *chč*: *nechčestí, chčasnyj* aj.

Některé souhláskové jevy pro svou důslednost provedení výrazně odlišily chodský dialekt od ostatních. Pokud se vyskytla souhláska *d* mezi dvěma samohláskami či mezi samohláskou a souhláskou znělou měnila se v *r* (*děrek, kury, harvent, serumdesát, turytám, vzejít...*). Pravidlo neplatilo na slova: *hospodář, hospodyně, dudy, dudák, voda*.

Na začátku slov bývalo vsunuté *h*, někdy jen přídechem, nejčastěji před samohláskami *a* a *u* (*haby, hakorát, handěl, hapatyka, Hana, hubrus, hucho, hukryjt...*), ale i před *ou* (*houško, houcta, hoferek, houdolí...*) a v neposlední řadě před *i* (*Hidlo, jitrocel, Hiří...*). *H* odpadlo, pokud začínala druhá slabika také na *h* (*uhasí, uhlí, uhrane...*), zároveň ve spojce *a*, předložce *u*, jestliže začínalo následující slovo s *h* (*a hučitel, u houlu...*). Hláska *j* nahrazuje slabiku *-vi-* (*rukajčky, motojdlo, polojce,...*), ovšem někdy místo *j* bývalo *u* (*poudá, Petrouce...*). Rodinné jména bývala vyslovována takto (*Kozinouc, Bílkuc, Hálíkuje...*). V některých případech mizí písmeno *v* (*kjet, sjedomí, zjedavyj, sjetlo...*), ale častěji ho střídá písmeno *b* (*Babory, brabec, voboce, herbábí, brabenec, reboluce...*).¹⁸¹

Písmeno *g* v chodském dialektu není, a místo něj se vyslovuje *k* (*švagr, kroš, kenerál, špakát, fotokraf, Lamínkr...*). Někdy *g* střídá *h* (*něhdo, hdepa, málohdy...*). Častým jevem bývalo vypouštění písmene *j* na začátku slov (*íst, ináč, ístota, esli, enom...*).

Při skloňování podstatných jmen se často využívá koncovka *-om* ve 3. pádě čísla množného (*Chodom, sedlákom, telatom, slepjicom...*). Zajímavý jev, splývání některých pádů, lze nalézt u podstatných jmen ženského rodu skloňovaných podle vzoru píseň a kost (*z církvi, do práci, z Plzni...*). Podstatná jména množného čísla v 1. a 4. pádě ukončoval dialekt *e* nebo *ě* (*nemoce, radostě, daremnostě...*).

Při stupňování přídavných jmen se užívalo delších nezměkčených tvarů (*hezkyjší, hnízkyj, vysokýjší...*). Přivlastňovací přídavná jména bývala v nesklonném tvaru shodná pro

---

¹⁸¹ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 264-266

všechny rody a pády v jednotném i množném čísle (*hospodářovo, mámíno, Hančíno...*). „Zachováva rozdíl mezi tvary 2. pádu a 3. a 6. pádu jednotného čísla ženského rodu tvrdého sklonění přídavných jmen a rodových zájmen, např. z *tý druhý strany – na tej druhéj straně*.“¹⁸²

U zájmen je typické užívání 4. pádu jednotného čísla, rodu středního – *je (Hdepa máš rukajčky? Viděl jsem je v senci)*. Koncovka 6. pádu jednotného čísla mužského a středního rodu vyrovnává sklonění rodových zájmen se skloněním tvrdým (*vo našom, v čom...*).¹⁸³

Nejcharakterističtější ze slovesných tvarů bylo přičestí minulé od slovesa – *býti (bul, bula, bulo)*. Soubor koncovek – *ou, - í, - ají* ve slovesných tvarech 3. osoby množného čísla (*prosí, kupujou...*). U rozkazovacího způsobu končícího na *- i (klekni, sedni...)* se množné číslo utvářelo koncovkou – *te (kleknite, sednite...)*. Chodština zakončuje neurčitý způsob sloves na *- t (byjt, mluvit...)*, zatímco domažlický dialekt na – *t' (bejt', mluvit'...)*. Při vyjadřování úcty využívali Chodové slovesný tvar množného čísla (*Cák, byste, paní, chtili? Japa ste se vyspáli?...*).

2.7 Chodsko v literatuře

Oblast Chodska (v 19. století do něj byly zahrnovány i Domažlice) s jejími obyvateli k sobě obracela pozornost spisovatelů, ačkoliv vyobrazení kraje i lidu se měnilo v závislosti na vývoji národního i společenského života. Naukové zaměření (zejména líčení národních dějin) české literatury ukončilo **národní obrození**, které dalo literatuře umělecký směr, i když zpočátku si udržela literatura naukový ráz, podporující proces utvářející novodobý národ. Po rozvinutí národně osvobozenického boje se snažili spisovatelé pomocí literatury promlouvat k širokým vrstvám čtenářů. Využívali k tomu zobrazení především venkovského života, k čemuž bylo Chodsko téměř ideální, neboť jeho lid byl národně svébytný a dlouho zachovával svůj životní styl i s jeho tradicemi.¹⁸⁴

---

¹⁸² Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 279

¹⁸³ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 279

¹⁸⁴ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 39

Jedním z prvních obrozenců, kteří se věnovali sběru Chodského národopisu, byl **Karel Jaromír Erben** (1811 – 1870). Během svých čtyř návštěv na Chodsku shromažďoval folklórní a historické materiály pro svou pohádkovou tvorbu, zejména kristologické náměty. Vedle pohádkové tvorby napsal i několik národopisných studií (např. *Dějiny Chodů od nejstarších dob až po války husitské*), čímž zobrazení Chodska obohatil o naukový materiál. Vrcholem jeho sběratelství se stala studie *Popis krajů lidu selského, tak zvaných Chodů nebo Buláků*.

Vesnická tematika zaujala i **Boženu Němcovou** (1820 – 1862). Dva roky žila po přeložení jejího manžela, komisaře Finanční stráže, v Domažlicích a následující rok ve Všerubech u Kdyně. Do Domažlic přijela s informací, že ve městě nalezne horlivé vlastence, avšak záhy zjistila, že měšťané jsou povětšinou neteční, nevzdělaní, národně vlažní a plní předsudků. S vlastenci, milovníky tradice, se setkávala ve vesnicích kolem města. Na Domažlicku se seznámila s mnoha lidmi, kteří se jí stali inspirací, s nimiž zažívala typické venkovské slavnosti, tradice a otevřeli jí dveře k poznání nejen tradic, ale i tíživé současnosti, což Němcové přineslo mnoho podnětů pro její tvorbu. Zajímala se o zvláštnosti chodské řeči, o písni, pohádky, pověry, o sociální problémy, které díky komplexnímu sběru zvykosloví zachytila do nevídané šíře a hloubky, a o národní uvědomění obyvatel. Pokoušela se napravit nízký stav vesnické vzdělanosti pořádáním nejrůznějších besed, půjčováním knih atd. Pro své vlastenectví a kritiky, jimiž město častovala, vzbudila u obyvatel Domažlic značnou antipatii. Ze svých příspěvků do časopisů a dopisů pro přátele, ve kterých se zmiňovala o složitých životních podmínkách na Domažlicku, sestavila knihu *Obrazy z okolí domažlického*. Během jejího chodského pobytu vznikla mnohá díla: *Domácí nemoc, Karla, Obrázek vesnický, Selská politika a Pohorská vesnice*, zachycující věrohodně a informativně problematiku oblasti, podložené znalostmi.¹⁸⁵

Známa chodská pře s Lamingeny byla zaznamenána náznakem v *Obrazech z okolí domažlického* Boženu Němcovou, ve studii *Chodská pře* od G. L. Weisla, Josefem Rennerem v díle *Jan Sladký z Chodova*, dále v dramatu *Chodové* od autora Otakara Veselého atd. Ovšem nejvýznamnějším dílem byli *Psohlavci* Aloise Jiráska.

---

¹⁸⁵ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 40-41

Alois Jirásek (1851 – 1930) na základě doporučení od svého přítele Antonína Truhláře a zaujetí historickou prací J. L. Weisla o chodské rebelii, podnikl studijní cestu na Chodsko, kde se seznamoval s národopisem a historií oblasti. Jelikož neměl k dispozici ani koutský archiv, ani materiály z procesu s chodskými vyslanci, které byly uloženy ve Vídni, vzniklo nejen pro Chodsko významné dílo *Psohlavci*, bez opory přesných historických faktů. V knize „*fabulační dotváření a morální patos převažuje nad věrohodností a střízlivostí historické reality*.“¹⁸⁶ Román vycházel na pokračování v časopise *Květy* a významně povzbudil národní sebevědomí českého lidu, neboť do popředí vystupovala důležitost a smysl existence národa

Alois Jirásek. Převzato z: WIKIPEDIA.
Alois Jirásek. [online] 17. 4. 2011. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan_Vi

s jeho etikou a současně chodská historie pronikla do vědomí široké veřejnosti. Svou sugestivností román neumožnil jiný historický výklad chodského konfliktu než Jiráskův. Chodsku zformovali *Psohlavci* konečnou podobu jeho tradic, povzbuzením víry ve spravedlnost a národní hrdost.¹⁸⁷ Toto dílo oživilo odborný a turistický zájem o Chodsko.

Po dobu studia střední školy zde pobýval i **Jaroslav Vrchlický** (1853-1912). Některé ze svých básní (*Balada o smrti Jana Koziny*, *Píseň Chodů na stráži v zásekách šumavských* aj.) věnoval vzpomínkám na Domažlice. V publikaci *Čechy* vydal obsáhlou stať pod názvem *Průsmyk kdyňský. Domažlicko*, kde líčí své dojmy z regionu.

Národopisný a historický zájem o sebepoznání vrcholil na Chodsku ve 20. století a prezentoval se vlastní tvorbou. Vrcholem historického bádání je dílo **Františka Roubíka** *Dějiny Chodů a Domažlic*. Národopisný sběr a výzkum se rozdělil do několika odvětví. Hudební větev zastoupil **Jindřich Jindřich** (1876 – 1967) devítidílným *Chodským*

¹⁸⁶ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 583

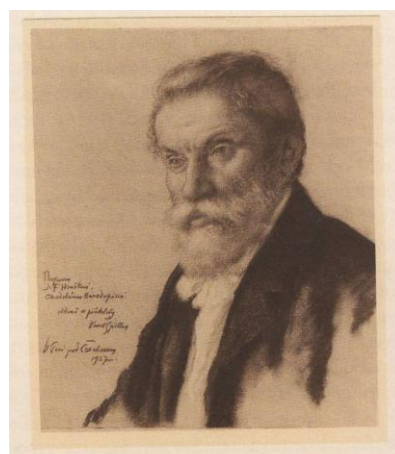
¹⁸⁷ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 583

zpěvníkem. Jeho šestadvacetidílný sborník *Chodsko* věnující se gramatice, historii Chodska, jeho lidu, zvykům a lidové kultuře, pověstem a pohádkám, zastupuje díky své komplexnosti všechna ostatní odvětví.

Rodák z Pece pod Čerchovem **J. F. Hruška** (1865 -1937) věnoval svou literární tvorbu Chodsku, proto získal přezdívku „Arcichod“ Vrcholem jeho studia chodské mluvy se stal *Dialektologický slovník chodský*. Během několika let vydával statě zabývající se národopisem, které sloučil do výboru *Na Chodsku starodávném*. Jeho tvorba bilancuje na rozhraní mezi beletrií a národopisným zaujetím.

Z některých studií vznikly beletrie (*Naši pod Čerchovem, Vzáblescích staré chodské slávy aj.*) Psal hlavně drobnější prozaické útvary (*Tomšáci, aj.*). Je to spoluautor žánru chodské bajky (*Chodské bajky, Bajky o včelách aj.*). „*Jejich didaktické zaměření spolu s výrazným vztahem k zanikajícím zvyklostem, zaujetím pro patriarchální společenské vazby i bytostně prožívanou náboženskou a morální integritou, společně se zřetelnými rysy pokory, skromnosti, trpělivosti, vědomím a respektováním řádu vytvářely ojedinělý celek literární tvorby.*“¹⁸⁸ Autor vydal i rozsáhlý cyklus chodských

J. F. Hruška. Převzato z: Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 637

pověstí, vycházející v časopise *Plzeňsko*. Hruškova práce podnítila ke sběratelství folkloristiky mnohé další autory, z nichž nejznámější je J. Š. Baar.¹⁸⁹

Počátkem 20. století na sebe upoutali pozornost tři nejvýraznější literáti, významní nejen pro samotné Chodsko, ale i celonárodní literaturu – Jindřich Šimon Baar, Karel Matěj Čapek – Chod a Jan Vrba.

¹⁸⁸ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 584

¹⁸⁹ HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 46

Jindřich Šimon Baar (1869 – 1925), rodák z Klenčí pod Čerchovem, se ve svých raných literárních dílech věnoval kněžské tematice, kdy jeho hlavní hrdinové své kněžské povolání nevolili dobrovolně, a proto pokud se mu nechtěli zpronevěřit, sváděli těžké

J. Š. Baar. Převzato z: WIKIPEDIA. *Jindřich Šimon Baar*. [online] 31. 8. 2009. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Sobor:Jindřich_Šimon_Baar.jpg

vnitřní boje potlačující jejich touhy. Téma obohatil novým pohledem na život a zvyklosti obyvatel vesnic. Jeho vesnická próza (*Hu nás, Pro kravičku, Hanče* aj.) obsahuje prvky národopisu. Vrcholným dílem je takzvaná *Chodská trilogie: Paní komisarka, Osmáčtyřicátníci a Lůsy*, kam zařadil nejen zájem o národopis, ale i portréty skutečných postav (B. Němcová). V této trilogii poukazuje na národní a společenský zápas před rokem 1948, projevující se bojem chodského lidu s přistěhovanci o části lesa. Národopisný zájem doplňoval pečlivou dokumentací, shromažďováním a oporou o historická fakta. Historický zájem autora dokládá i *Chodská čítanka*, která vyšla po Baarově smrti.¹⁹⁰ Z jeho básnického pokusu vzešla neoficiální chodská hymna *Bulačina*, pro sbor upravená Jindřichem Jindřichem. K napsání knihy *Jan Cimbura* dal popud Baarův strýc Josef, vyprávějící o statném sedlákově se

zlatým srdcem. Námět byl zpracován i do filmové podoby. Jindřicha Šimona nazývali přítelem dětí pro jeho lásku, snahu o zabezpečení chudých dětí a pedagogické aktivity. Věnoval jim díla: *Hanyžka a Martínek* a *Chodské povídky a pohádky*. Díla Jindřicha Šimona prozrazují jeho sklon k idylismu, srdečnost a výtečnou vypravěčskou schopnost.¹⁹¹

Karel Matěj Čapek – Chod (1860 – 1927) pocházel z Domažlic. Ve své tvorbě prosazoval realizmus, ukazující tragiku života. Opustil venkovskou tematiku včetně národopisu a zaměřil se především na vykreslení úpadku měšťanstva a umělecké bohémy. Ve svých *Třech chodských groteskách* se vysmíval domažlickému maloměšťáckému způsobu života, jeho přízemnosti a nudě, využívajíc k tomu prvky lidového bájesloví,

¹⁹⁰ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 584-585

¹⁹¹ HOFMEISTEROVÁ, Božena. *Okouzlený milenec Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. s. 48 - 61

pověř. Mezi jeho nejslavnější díla patří: *dar svatého Floriána – Zvířátka a Petrovští, Vilém Rozkoč a Antonín Vondřejc*.¹⁹²

Rodák z Klenčí pod Čerchovem **Jan Vrba** (1889 – 1961) mnoho let pracoval jako lesník, což se odráželo v jeho tvorbě, stejně jako inspirace podčerchovským krajem. Byl úžasný vypravěč znalý problematiky a velice mistrně vystihoval psychologii hrdinů i zvířat (*Bažantnice a jiné obrázky z přírody, Myslivcův rok* aj.). Venkovský román zbavil národopisných prvků, vlasteneckých tradic, idealizace selských povah a neváhal zpodobit i temné stránky venkovského života. Vnímá vpád bezohlednosti, odlidšťování do venkovského života a mezilidské střety, včetně tvrdosti životního údělu. Tyto prvky lze nalézt ve většině Vrbových venkovských románů (*Boží mlýny, Dolina, Beranův dvůr* aj.). Chodské prostředí prozrazují prózy *Lesáci* a *Divoženky*. Trilogie *Chodské rebelie* vyvolala v řadách literárních kritiků a Chodů pobouření. Autor se vyhnul přílišné ilustrativnosti, která mu byla vyčítána ve většině jeho románové tvorby, a „s odvahou začal korigovat heroický mýtus kozinovské tradice.“¹⁹³ Porušil Jiráskův model kozinovské rodiny a poukázal na pravdivou povahu chodského konfliktu i samotných Chodů, což vyvolalo ohromnou nevoli.¹⁹⁴ Pro svou dokumentární povahu jsou velice ceněna díla *Chodský černý týden* a *Chodský bílý týden* zachycující období okupace a osvobození Chodska.

---

¹⁹² HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967. s. 43

¹⁹³ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 586

¹⁹⁴ Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. s. 586

3 DIDAKTICKÁ ČÁST

Výuka regionálních dějin bude probíhat ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Tato oblast je koncipována pro 1. stupeň základní školy a soustředí se na historii, současnost, dovednosti upotřebitelné v běžném životě. Děti získávají ucelený pohled na svět pomocí pozorování a pojmenovávání věcí, jevů a dějů. Poznávají své nejbližší okolí a seznamují se postupně s časově i místně vzdálenějšími jevy. „*Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti.*“¹⁹⁵ Tato vzdělávací část slouží jako základní pilíř pro specializovanější výuku v dalších vzdělávacích oblastech (například Člověk a společnost). Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* se ještě člení do pěti podskupin. Výuky regionální vlastivědy se týká tematický okruh *Lidé a čas a Místo, kde žijeme*. V rámci ŠVP lze jednotlivé okruhy propojovat a vytvářet různé varianty vyučovacích předmětů a jejich obsahu.¹⁹⁶

Místo, kde žijeme

Žáci poznávají blízké okolí a na základě pochopení vztahů a souvislostí se naučí bezpečně pohybovat v tomto světě. Nejdůležitější v tomto okruhu je utváření přímých zkušeností žáka, poznávání místních a regionálních skutečností a dopravní výchova. V žácích by měl probudit národní cítění a kladný vztah k místu jejich bydliště.

Lidé a čas

Tento okruh si jako cíl klade nácvik orientace v čase a dějích. Žáci poznávají, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Zjistí, jak se život a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V žácích by okruh měl vzbudit zájem o minulost. Mělo by být

---

¹⁹⁵ METODICKÝ PORTÁL RVP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] 1. 9. 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf> s. 35

¹⁹⁶ METODICKÝ PORTÁL RVP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] 1. 9. 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf> s. 35

dětem umožněno získávat a zkoumat informace z různých zdrojů, navštěvovat různé památky, muzea a knihovny. V okruhu se vychází od nejznámějších okamžiků v rodině, obci, regionu a postupuje se k nejvýznamnějším událostem v historii naší země.¹⁹⁷

Jeden z hlavních cílů této oblasti, v rámci poznávání historie místa bydliště a jeho památek, je orientace ve světě informací, zároveň časové a místní propojování historických, zeměpisných a kulturních informací.

Klíčové kompetence

Na základě prostudování Rámcového vzdělávacího programu a několika vlastivědných učebnic jsem navrhla klíčové kompetence, které bych se žáky v hodinách vlastivědy chtěla rozvíjet a vybavit jimi žáka do dalšího studia.

Klíčové kompetence podle současného pojetí představují pro žáka soubor znalostí, dovedností, schopností, hodnot, které jsou důležité nejen pro jeho osobní rozvoj, ale i začlenění do společnosti. Osvojení klíčových kompetencí je dlouhodobý proces, dalo by se říci, že celoživotní. Vybavení žáka klíčovými kompetencemi na úrovni, která je dosažitelná, je cílem vzdělávání.¹⁹⁸ Jako nejvýznamnější a nejvhodnější zásady, formulované v klíčových kompetencích, navrhuji zásadu aktivity dětí, názornosti, všestranného rozvoje dítěte a zásadu vědeckosti.

Kompetence k učení

Žák vyhledává informace v odborné či jiné literatuře, na internetu a dokáže je zpracovat dle zadání.

Dokáže samostatně vyvozovat závěry a vyhledávat souvislosti.

Osvojí si základy kritického myšlení a koriguje své názory na svůj vztah k obci.

Kriticky dokáže zhodnotit historické události a z nich vzešlé následky.

---

¹⁹⁷ METODICKÝ PORTÁL RVP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] 1. 9. 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf> s. 36

¹⁹⁸ METODICKÝ PORTÁL RVP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] 1. 9. 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf> s. 12

Získané poznatky propojuje se znalostmi dalších vzdělávacích oblastí, čímž si utváří ucelenější poznatky o obci, vlasti aj.

Samostatně řeší úkoly a je schopen vyhledávat, sbírat, třídit a hodnotit informace o své obci, místní krajině, národopisu a významných osobnostech obce.

Kompetence k řešení problémů

Dokáže vyjádřit svůj názor, reagovat na výklad, samostatně zpracovat zadané téma a diskutovat o něm.

Myslí aktivně, tvořivě, logicky a dokáže samostatně řešit problémy.

Žák dokáže problémy pojmenovat, přistoupit k nim aktivně a přijmout informace, postupy a opatření, jak problémy řešit.

Žák si ověří správnost výsledku své práce.

Kompetence komunikativní

Umí prezentovat výsledky své práce nebo práce skupiny, zbytku třídy. Samostatně pracuje s různými druhy textů (krásná literatura, odborné články aj.) a po zhlédnutí filmového díla, v něm nalézt podstatné informace a ty pak prezentovat.

Rozvíjí své komunikativní dovednosti, správně formuluje myšlenky.

Vhodně argumentuje při diskuzích.

Kompetence sociální a personální

Debatuje o problému a úspěšně pracuje ve skupině.

Zapojuje se do diskuzí a přijme i názory ostatních.

Spolupracuje na řešení problémů.

Nese odpovědnost za výsledky své nebo skupinové práce.

Žák je zodpovědný, sebekritický, má sebedůvěru a chápe potřebu efektivní spolupráce.

Kompetence občanské

Rozumí vývoji lidských práv a zákonů, jejich funkci a postihům při jejich porušení v historii regionu a Čech.

Dodržuje pravidla slušného chování.

Poznává tradice, zvyky a kulturu lidí v regionu a dokáže je respektovat.

Získá pozitivní vztah k regionu a uvědomí si národní sounáležitost.

Kompetence pracovní

Odevzdává a prezentuje kvalitní práci a má k ní pozitivní vztah.

Dodržuje bezpečnostní a jiná pravidla při práci s pomůckami, při vycházkách, exkurzích a jiných činnostech.

Rozvrhuje si práci samostatně, navrhne si postup a posloupnost.

Vhodně využívá mapy, vyučovací pomůcky, internet a další zdroje informací.

Očekávané výstupy žáka dle RVP:

Umí se orientovat podle mapy v místě a okolí svého bydliště.

Dokáže začlenit svou obec do příslušného kraje a oblužného centra České republiky.

Rozliší přírodní a umělé prvky v krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost.

Zvládne vyhledat typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického.

Pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy.

Využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek.

Pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije.

Rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik.

Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik.

Žák chápe nové poznatky v souvislostech.

3.1 Didaktické hry

Hra je v životě dětí hlavní činností a zároveň základní potřebou. Splňuje funkce poznávací, projektivní (promítání svého pohledu na svět), kompenzační (kompenzací nesplněných přání, zklamání a pocitů méněcennosti), relaxační, seberealizační. Prostřednictvím herní činnosti se rozvíjejí všechny psychické funkce (fantazie, tvořivost a řečové schopnosti).

*„Většina her dítěti pomáhá poznávat skutečnost kolem sebe, ať už zafixováním věcí poznanych nebo zprostředkováním nových neznámých faktů. Mezi takové patří právě hry didaktické, které tak plní funkci zcela přirozenou, přitom hodnotnou a dítěti prospěšnou.“*¹⁹⁹ Didaktická hra je analogií spontánní činnosti dítěte, která sleduje didaktické cíle.

Pomocí hry ve vyučování u dětí lze nenásilně a nepozorovatelně dosáhnout získávání vědomostí, aktivity ve vyučování a hlavně v nich probudit zájem o předmět. Hra je důležitá i v oblasti sociální. Děti při hrách ve vyučování spolupracují, učí se přijímat názor druhého, zároveň se prosadit nebo podřídít, aktivně se projevit a probouzí v nich soutěživost.

Hra dává příležitost se prosadit a uplatnit i méně zdatným žákům, neboť neodhaluje jen neznalosti, ale i předává nové informace.

Dle PaedDr. Heleny Východské hra naplňuje tyto didaktické cíle:

- Nahlédnutí na známou látku z jiného hlediska.
- Objevení souvislostí zdánlivě nesouvisejících událostí.
- Podněcuje a rozvíjí všeobecný kulturní rozhled dětí.
- Seznamuje žáky s historickými prameny a literaturou.
- Opakuje školní učivo probrané podle učebních osnov.
- Doplnuje podrobnostmi méně obsáhlé kapitoly školního dějepisu.
- Otevírá úseky dějin, o kterých se ve škole vůbec nehovoří.
- Soustředí se na informace zaměřené tematicky, což odpovídá nejmodernějším trendům.

---

¹⁹⁹ VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. s. 6

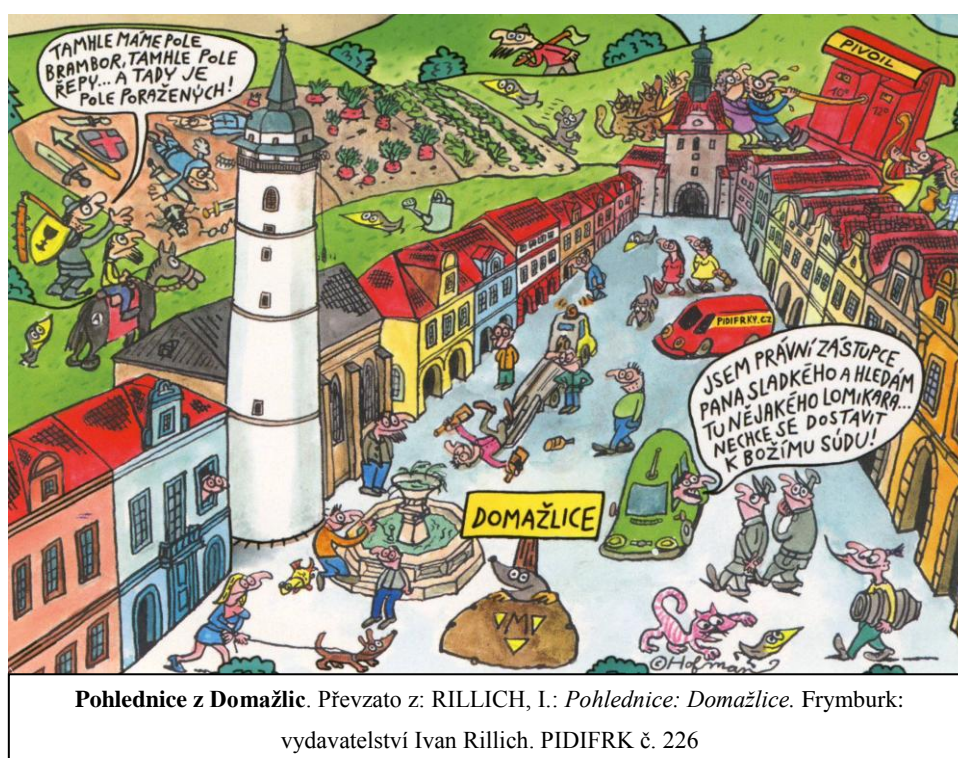

- Rozvíjí mnohostranné mezipředmětové vztahy.²⁰⁰

Použití her v hodině dějepisná fakta prezentuje, zopakuje, procvičí i ohodnotí.

Didaktická hra musí mít pevně stanovená pravidla, vyžaduje průběžné řízení a hodnocení na závěr.

Následující hry slouží jako inspirace ke zpestření vyučování, k tvorbě projektu o městu Domažlice a jeho modifikacím, k vytvoření úkolů a zajímavých činností v rámci vlastivědné vycházky.

Během didaktických her se často využívá skupinová práce. I rozdělení do skupin musí být pro žáky poutavé. Používají se náhodné losy, různé hry (na molekuly atd.), samostatné vytvoření skupin, využití pomůcek, které následně děti využívají k tvorbě skupiny, atd.

²⁰⁰ VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. s. 7-8

Turistická kancelář

Zaměřeno na: ověření a procvičení historické a geografické faktografie.

Pomůcky: mapa města.

Lze ji hrát nejen ve třídě, ale i v terénu. Jeden ze žáků je průvodce, ostatní turisté. Průvodce vypráví turistům o místech, která ukazuje. Turisté pokládají průvodci otázky a snaží se od něj získat co nejvíce informací. Děti si mohou i vymyslet název cestovní kanceláře.

Hry: Kudy procházely dějiny, Stavitelé, A proč, jsou modifikací her z knihy PaedDr. Heleny Východské, *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*.²⁰¹

A proč?

Zaměřeno na: rozvoj logiky, procvičování znalostí, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: papír, psací potřeby.

Učitel žákům předloží nebo nadiktuje čtyři údaje. Jeden z údajů nemá s ostatními žádnou souvislost. Úkolem žáků je v určeném čase najít tento údaj a vysvětlit, proč nemůže být zařazen ke zbývajícím třem. Dále vysvětlit, proč spolu souvisejí zbývajících tři pojmy. Lze využít ke vstupní motivaci, jako forma zkoušení – opakování pro celou třídu, pro jednotlivce nebo skupiny.

Pojmy:

Škarman - kostel sv. Jakuba – kolová hradba – kaple sv. Anny

Tuhošť - Břetislav I. - Jindřich III. – Karel IV.

Přemysl Otakar II. – královské město – opevnění – Kryštof Hrubý

Křižácká vojska – Cesarini – Husité – Slované

Klobouk – zlatý kříž – papežská bula – náušnice

Šance – půlválcové věže – příkopy – sklep

Volf – Maxmilián – Lamingen – Matyáš

J. Jirásek – J.Š. Baar – B. Němcová – Jiří Žáček

---

²⁰¹ VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. s. 12, 23, 24

Kudy procházely dějiny...

Zaměřeno na: procvičení orientace na mapě, improvizaci, procvičení a upevnění znalostí o regionu, kompetence k řešení problému, komunikativní, sociální i personální.

Pomůcky: mapa regionu, papír, propiska.

Na připravené mapě Chodska je vyznačeno několik tras, které vedou přes místa historicky významná. Trasy by měly obsahovat 3 – 6 míst. Děti jsou rozděleny do skupinek a poté losují trasu. Žáci představují poutníky, kteří cestují po mapě. Během své cesty u každého místa vyprávějí s jakou událostí, datem, osobností jsou tato místa spjata. Děti nejvíce baví vyprávět v 1. osobě.

Trasy:

Chodský hrad – kaple sv. Anny – kostel sv. Vavřince na Veselé hoře

Dolní brána – kostel U svatých – Smolov – Klobouk u Kouta na Šumavě

Branka – děkanský kostel Narození Panny Marie – měšťanský pivovar – Baldovské návrší

Augustiánský klášter – Škarman – Újezd

Stavitelé

Zaměřeno na: rozvoj estetického cítění, představivosti, upevnění historických a zeměpisných poznatků.

Pomůcky: karton, krabičky, lepidlo, izolepa, papír, pastelky.

Žáci si vylosují nebo vyberou významná místa Domažlic, které navrhne učitel. Žáci představují současné stavitele, architekty, sochaře, podle svého výběru. Na určeném místě mají vymyslet – postavit nebo nakreslit objekt, který připomene a proslaví významnou událost z dějin, které se zde odehrály. Může to být pomník, skanzen, muzeum. Děti musí takový objekt vymyslet, popsat a vysvětlit, proč má právě takovou formu.

Místa: *Baldov, Smolov, Újezd*

Hádej, kdo jsem

Zaměřeno na: opakování a rozšíření učiva, procvičení souvislostí.

Pomůcky: kartičky se jmény, papír, tužka.

Děti budou hádat, dle výroku známé osobnosti, kdo to je. Organizace: jméno osobnosti si každý napíše na papír a pak společně kontrolují nebo se přihlásí, pokud osobnost uhádnou.

Lze ji i modifikovat tak, že žáci si vylosují kartičky se jmény a ostatní budou hádat atd. Mohou pracovat ve skupinách.

Jindřich Šimon Baar

Jsem rodák z Klenčí pod Čerchovem a studoval jsem na domažlickém gymnáziu. Byl jsem kněz a spisovatel. Mezi má nejznámější díla patří Hanýžka a Martínek, Jan Cimbura a Chodské povídky a pohádky. Po celý můj život mě nikdy neopustil zájem o chodský folklor. Po mé smrti v Klenčí pod Čerchovem zřídili na mou památku muzeum a ve vsi Výhledy mi postavili památník s mou sochou, odkud mám úžasný výhled na chodskou krajinu.

Josef Douba

Jsem akademický malíř a ilustrátor. Chodsko bylo mou životní inspirací a velice rád jsem jej navštěvoval. Dokonce tak rád, že jsem se sem natrvalo přestěhoval a nakonec i roku 1928 zemřel.

Karel Matěj Čapek Chod

Mým rodným městem jsou Domažlice. Pracoval jsem jako redaktor v Národních listech a Národní politice, jsem spisovatel a divadelní kritik. Psal jsem hlavně prózu, romány a divadelní hry. Poukazoval jsem na rozklad společnosti, sociální rozvrstvení a zobrazoval skutečný život. Má díla se stále těší oblíbenosti. Jedno z mých nejoblíbenějších děl se jmenuje Dar svatého Floriána, což je soubor povídek zachycující mé vzpomínky na mládí. Na sklonku života jsem se stal čestným občanem svého rodiště.

J. Fr. Hruška

Pocházím z Pece pod Čerchovem. Byl jsem spisovatel a psal jsem i pohádky. Věnoval jsem se studiu chodských stavení. Můj celoživotní koníček bylo studium chodského dialektu a chodský folklór. Jsem autorem národopisných prací o Chodsku. Své dílo Dialektický slovník chodský jsem propojil s národopisnou složkou, což mnozí obdivovali. Živil jsem se jako učitel.

Alois Jirásek

Jsem profesor, politik a spisovatel. Po gymnáziu jsem vystudoval historii. Jako politik jsem usiloval o státní samostatnost českého národa a dokonce jsem byl senátorem. Mezi mé nejznámější divadelní hry patří Jan Hus a Lucerna. Ve svých dílech jsem se snažil v lidech vzbudit touhu po spravedlnosti a svobodě. Několikrát jsem navštívil Domažlice. K Chodsku se váže můj velice dobře známý román Psohlavci, díky čemuž jsem byl prohlášen čestným občanem Domažlic. Další má slavná díla jsou: F. L. Věk, Temno, Mezi proudy a mnoho dalších.

Jindřich Jindřich

Jsem rodák z vesnice Klenčí pod Čerchovem. Jsem hudební skladatel, klavírista a sběratel chodského národopisu. Nechci se chlubit, ale uměl jsem hrát téměř na všechny hudební nástroje, ale zejména jsem vynikal jako houslista a jako klavírista. Byl jsem sbormistrem mužského pěveckého sboru Čerchovan. Jsem autorem díla Chodsko a Chodského slovníku. Ve sborníku Chodsko se věnuji nářečí, gramatice, historii, lidové kultuře Chodska, životu a zvykům chodského lidu. V Domažlicích jsem dokonce vybudoval muzeum, kde jsem shromažďoval doklady chodského lidového umění. Svou životní pouť jsem ukončil v Domažlicích.

Václav Malý

Jsem akademický malíř. Studoval jsem výtvarné umění v Praze. Maloval jsem hlavně česká, moravská a slovenská města a krajiny. Většinu svého života jsem prožil na Chodsku. Ilustroval jsem spisy Jindřicha Šimona Baara, díla J. Vrby. Mezi mé nejznámější obrazy patří: Pout' u sv. Vavřince, Nedělní dopoledne na náměstí v Domažlicích, Pout' u Dobré Vody.

Božena Němcová

Jsem spisovatelka a mnozí mě považují za zakladatelku novodobé české prózy. Psala jsem česky. Můj muž byl celník, tudíž jsme se často stěhovali za jeho prací a já měla možnost poznávat nová místa. V Domažlicích jsem pobývala téměř pět let. Během této doby jsem v Domažlicích a okolí sbírala náměty pro své knihy. Mezi mé známé knihy o Chodsku patří

Karla, Pohorská vesnice, Obrazy z okolí Domažlického. Ovšem nemohu zapomenout na knihy Babička a Divou Báru. Do svých knih jsem promítala své vlastenecké citění, životní zkušenosti a názory. Svou životní pouť jsem ukončila v Praze v domě U Tří lip.

Antonín Příhoda

Jsem rodák z Domažlic. Během svého života jsem držel ochrannou ruku nad studenty a pracoval jsem jako děkan. Děkanskému kostelu jsem věnoval krásný oltář. Zajímal jsem se o pěstitelství ovocných stromů. Snažil jsem se zvelebit Domažlice. J. V. Myslbek je autorem mého pomníku v Domažlickém parku, který je na mou počest po mně pojmenován.

František Roubík

Jsem historik, spisovatel a pedagog. Dlouhá léta jsem pracoval jako archivář. Domažlické muzeum archivuje mnohé mé práce, uložené ve formě strojopisů. Věnoval jsem se zejména historii Chodska a kartografii. Během okupace jsem byl regent ministerstva školství a zasloužil se o udržení českých vědeckých společností. Má nejznámější díla jsou Dějiny Chodů u Domažlic a Soupis map českých zemí. I ostatní má díla jsou velice ceněna odborníky již po mnoho let. Jsem čestným občanem obcí Újezd a Klenčí pod Čerchovem.

Antonín Srna

Jsem domažlický rodák. Mou profesí bylo učitelství, byl jsem ředitelem chlapecké školy v Domažlicích. Jsem spoluzakladatel domažlického muzea a městské knihovny. Zasloužil jsem se o rozšíření chlapecké školy o pokračovací školu průmyslovou. Napsal jsem ručně psanou Kroniku města Domažlic, která je uschována v muzeu Chodského hradu.

Jaroslav Špillar

Jsem nazýván malířem Chodska. Nejznámější dílo, které jsem stvořil, se nazývá Výměnkáři. Žil jsem nejdříve v Postřekově a později v Peci pod Čerchovem. Během svého života jsem často cestoval a navštívil jsem mnohé země, dokonce v Rumunsku jsem se podílel na výzdobě tamního kostela. Můj bratr se jmenuje Karel, a podle mě a bratra se jmenuje galerie v Domažlicích.

Jan Vrba

Jsem spisovatel a častým námětem mi bylo prostředí Chodska. Psal jsem hlavně romány, povídky a novely. Několik let jsem se živil jako lesník a později jako redaktor několika časopisů. Mám v Domažlicích pamětní desku na domě, kde jsem žil a taktéž zemřel. Mezi má známá díla patří trilogie Chodské rebelie, Boží mlýny, Jan Martin Šanda. Román Boží mlýny se dočkal filmové zpracování.

Přemysl Otakar II.

Byl jsem významný český panovník ve 13. století a Domažlice jsem nejen založil, ale i povýšil na královské město. Říkali mi král železný a zlatý. Vedl jsem povstání proti svému otci Václavovi I. Za mé vlády České království zaznamenalo největší rozmach. Zřídil jsem zemský soud a pomocí budování královských měst jsem naplnil státní pokladnu. Jednou z mých dcer byla Anežka Přemyslovna. Zemřel jsem roku 1278 po bitvě na Moravském poli.

Jan Lucemburský

Byl jsem českým panovníkem, ale mnoho času jsem trávil na válečných výpravách, proto mi říkali král cizinec. Několikrát jsem navštívil Domažlice a v roce 1318 zde svolal slavný panský sněm, kde jsem se usmířil s českou šlechtou tzv. Domažlickými úmluvami. Domažlickým jsem udělil právo svobodné volby rychtáře. Město jsem několikrát z finančních důvodů zastavil. Má manželka byla Anežka Přemyslovna. Bojoval jsem s českou šlechtou o moc ve státě. Byl jsem vynikající diplomat a neohrožený rytíř. Zemřel jsem během bitvy u Kresčaku v roce 1339.

Karel IV.

Byl jsem jeden z nejvýznamnějších českých panovníků. Můj otec se jmenoval Jan a matka Eliška. Vychováván jsem byl na francouzském dvoře. Při nástupu na trůn jsem našel Čechy ve velmi zuboženém stavu a musel jsem postupně získat zpět své hrady a královské statky. Za mé vlády vzkvétaly nejen Domažlice, nýbrž celé Čechy. Slíbil jsem, že město nebudu již více zastavovat, ale bohužel jsem svůj slib nedodržel, za což měšťané získali

mnohé výsady. Třeba trhy výroční nebo na dobytek. V Praze se po mně jmenuje univerzita a most a mé ostatky jsou uloženy v chrámu sv. Víta v Praze.

Jan Hus

Svůj život jsem zasvětil náboženství. Byl jsem římskokatolický kněz, reformátor, kazatel a rektor pražské univerzity. Ve svých kázáních jsem hovořil o církevních zlořádech. Mé kázání mělo velkou návštěvnost. Kázal jsem na Kozím hrádku a v kapli Betlémské. Byl jsem upálen v Kostnici, kam mě pozval král Zikmund a kde mě odsoudili jako kacíře. Datum mého upálení se stalo státním svátkem. Z mých přívrženců vznikli husité. Mé učení rozdělilo občany Domažlic na dva zneprátelené tábory.

Kardinál Cesarini

Pocházel jsem z Itálie a byl jsem duchovní otec, diplomat. Roku 1431 jsem vedl vojsko křižáků na domažlické husity pod vedením kněze Prokopa Holého, kteří již svým zpěvem způsobili v řadách křižáků paniku a ti se rozutekli. Z bitvy jsem uprchl v převleku za prostého vojáka. Při úprku jsem ztratil klobouk. Po této události jsem pochopil, že s husity nelze vyjednávat silou, proto jsem se zasadil o to, aby husité mohli veřejně vyjednávat před Basilejským koncilem.

Racek Rýzmborský z Janovic

Král Jiří z Poděbrad mě ustanovil domažlickým purkrabím, za což jsem musel slíbit, že Chodský hrad, vždy když bude potřeba, zpřístupním vojsku. Válčil jsem léta s bavorskými pány. Nechal jsem přestavět hrad Rýzmberk u Kdyně, odkud jsem podnikal výpady do Bavor. Jsem pochován v domažlickém klášteře.

Volf Maxmilián Lamingen

Mému předkovi Volfu Vilému prodal dědičně císař Ferdinand II. jedenáct chodských vsí a pustý Chodský hrad, čímž se stal pánem svobodných Chodů a hradu. Domažličtí se s mým rodem o něj čtyřicet let přeli. S mou osobou je spjata nejtragičtější část historie chodského boje za svobodu. Po potlačení selského povstání jsem Chodům nařídil odevzdat svá privilegia. Zasloužil jsem se o oběšení vůdce chodského povstání. Jelikož Kryštof Hrubý

zemřel ve vězení, volba padla na Jana Sladkého – Kozinu. Po jeho popravě jsem zemřel do roka a do dne. V Trhanově jsem nechal postavit barokní zámek.

Ano nebo ne?

Zaměřeno na: zábavné opakování znalostí, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: papír, tužka.

K této hře žáci budou odpovídat na otázky ano x ne, podle toho, zda výrok bude pravdivý nebo nikoliv. Odpovědi si zaznamenávají na papír, kde do sloupce s odpovědí ano, píše čísla otázek, které pokládají za pravdivé. Čísla nepravdivých výroků píše do vedlejšího sloupce. Na závěr proběhne hromadná kontrola. Odpovědi společně žáci s učitelem zdůvodní. Děti spočítají chybné odpovědi. Na pravdivost x nepravdivost lze využít i kartičky. Červená kartička by znamenala ne, zelená ano. Modifikací je soutěž: Chybná odpověď vyřadí hráče a postupuje se až k poslednímu. Nebo ve družstvech, kdy si zaznamenají žáci odpovědi, poté proběhne kontrola a vyhrává skupina s největším množstvím správných odpovědí.

1. *Jan Sladký Kozina byl vůdcem chodského povstání.*
2. *Karel IV. založil královské město Domažlice.*
3. *Domažlice postihl v 19. století mohutný požár.*
4. *Trhová osada Domasilice se nacházela na křižovatce dvou významných obchodních cest.*
5. *Ve větě „Kozinův statek můžete navštívit v Újezdě.“ je podmět nevyjádřený.*
6. *Chodové se podíleli na ochraně zemské hranice.*
7. *Křižáci bojovali pod vedením kardinála Cesariniho s husity roku 1212.*
8. *Nápis „Domažlice, pevná vlasti hráz, co jste někdy byli, buďte zas.“ je vytesán na Chodském hradě.*
9. *Na městském znaku můžeme spatřit orla na červeném pozadí.*
10. *Do městské pevnosti vedly tři brány: Horní, Dolní a Babylonská.*
11. *Domažlická kostelní věž je rovná.*
12. *Slovo privilegium je podstatné jméno mužského rodu.*
13. *Jindřich Šimon Baar byl malířem, který většinu svých obrazů věnoval zvěčnění*

chodské krajiny.

14. *Širákem nazývali široké sukně, pod něž nosívaly ženy několik spodniček.*

15. *Bulačina je dialekt, kterým se hovoří na Domažlicku.*

Hra na Žida

Zaměřeno na: rozvoj pohybových dovedností s využitím původních regionálních her v rámci výuky o Domažlicích a okolí.

Pomůcky: žádné.

Typická pohybová hra dětí z Chodska. Dítě si lehne na záda a dělá mrtvého, ostatní kolem něj utvoří kolečko, pochodují dokola a zpívají:

„Starej Žid nám umřil, nedáme mu zvoniti, haž nás bude honiti.“

Jedno z dětí ho zatahá na nohu: *„Starej Žide, stávej!“*

Žid vyskočí a honí ostatní. Koho chytne, ten se stává Židem, a hra se opakuje.

Hra na bejčka

Zaměřeno na: rozvoj pohybových dovedností s využitím původních regionálních her v rámci výuky o Domažlicích a okolí, prohloubení znalostí o národopisu.

Pomůcky: žádné.

Jeden ze žáků dělá hlídače (bejčka) a ostatní jdou a dělají, že trhají trávu a zpívají při tom:

„Trhám, trhám travičku, na bejčkovo louce. Bejček není doma, jel do Berouna pro čtyry vovce, pro pátýho berana, s rohatejma rohama.“

Po doznění písničky bejček vyskočí a honí ostatní. Koho chytne, toho zavede do chlívku a zpívá u toho: *„Hučka, hučka do chlívčka!“* a běží za ostatními.

Hra na slepou bábu

Zaměřeno na: rozvoj pohybových dovedností s využitím původních regionálních her v rámci výuky o Domažlicích a okolí, prohloubení znalostí o národopisu.

Pomůcky: žádné.

Jednomu hráči se zaváže oči a několikrát ho ostatní otočí na místě. Poté bábu dva hráči chytí za ruce a vedou ho kolem tázajícího:

„Kam tě vedem? Do koutku. Co v tom koutku? Třeječek²⁰². Co v tom třeječku? Klubko. Co v tom klubku? Jehla. Co v tý jehle? Nit. Polib starý bábě řít.“

Nebo: „Tak si mě, bábo, chyt!“

Hráči bábu pustí a bába se snaží někoho chytit. Koho chytí, stává se bábou.²⁰³

Hra na škatule

Zaměřeno na: rozvoj pohybových dovedností s využitím regionálních her

Pomůcky: vybavení tělocvičny nebo krajinných prvků

Děti se rozestaví u nejrůznějších „domečků“ (žebřiny, kámen, strom, lavička, kláda atd.) a rozpočítají se: př. „Sedí jahla hu potoka, říkají jí klíč, než se bába votočila, jahla bula pryč!“. Kdo je při rozpočítávání posledním, stane se ostarkem.²⁰⁴ Ten se postaví doprostřed vymezené plochy k honičce a zvolá: „Škatule, škatule, hyjbyjte se!“ Děti utíkají a vyměňují si „domečky“. Vostarek se snaží dostat k některému prázdnému „domečku“; kdo zbude bez „domečku“ stává se vostarkem.²⁰⁵

Náměty a inspirace následujících her vycházejí ze sborníku didaktických her od autora Tomáše Kotena, *Škola? V pohodě!*²⁰⁶

Skrývačky

Zaměřeno na: postřeh, ověření znalostí, práci s textem.

Pomůcky: pracovní listy nebo tabule.

Hra je zaměřena na orientaci v textu a rozvíjí kompetence k řešení problému a řeší mezipředmětové vztahy.

---

²⁰² punčochy

²⁰³ Hra na Žida, na bejčka, na slepou bábu dle knihy: BAAR, Jindřich Šimon. *Chodské písně a pohádky*. Praha: nakladatelství Odeon, 1975. s. 86-87

²⁰⁴ Ten, kdo v dětských hrách honí.

²⁰⁵ JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 120

²⁰⁶ KOTEN, Tomáš. *Škola? V pohodě!: Metody, hry a formy práce pro realizaci učiva, pro dosažení očekávaných výstupů a rozvoj klíčových kompetencí*. Most: nakladatelství Hněvín, 2006. s. 37-211

Liba a Ruda se běželi k řece vykoupat.
Vybíjená je hra, díky které mne tělocvik baví.
Jirka si sbalil do batohu pásmo, lovecký nůž, provázek a svačinu.
Hera je dobrá na pečení vánočního cukroví.
Babičko, stelete si sama nebo Vám mám pomoci?
Zeleninový vývar Hanýžce moc chutnal.
Značka Nissan na tradičním veletrhu aut měla veliký úspěch.
Madrace, která je proležená, bývá zdrojem bolestí zad.
Zlomí Karolína nový rekord školy v hodu diskem?
Opičkovi mají výhru bytové proměny téměř jistou.
Dub u lavičky vrhal příjemný stín.
Pan Strnad ven také bere svého kocoura.

Domino

Zaměřeno na: rozvoj hbitosti myšlení, opakování a prověření znalostí, kompetencí sociálních.

Pomůcky: kartičky s dvojicemi pojmů.

Děti budou rozděleny na libovolný počet družstev a každé družstvo dostane kartičky ve tvaru domina, kde budou spojovat dvojice. Musí vytvořit obdélník. Vítězí nejrychlejší družstvo.

<i>Chodský slovník</i>	<i>Psohlavci</i>
<i>A. Jirásek</i>	<i>Advent</i>
<i>Zikmund</i>	<i>Cesarini</i>
<i>Klobouk</i>	<i>Hanýžka a Martínek</i>
<i>J.Š. Baar</i>	<i>ponocný</i>
<i>Věž</i>	<i>Prokop Holý</i>
<i>husité</i>	<i>Smolov</i>

<i>Tuhošť</i>	<i>Privilegium</i>
<i>milové právo</i>	<i>Podkostelní</i>
<i>Hradská</i>	<i>Děkan</i>
<i>Příhoda</i>	<i>1331</i>
<i>zemský sněm</i>	<i>Půta z Potštejna</i>
<i>Soběhrd z Litic</i>	<i>bitva u Domažlic</i>
<i>1431</i>	<i>Chodský hrad</i>
<i>děkanský kostel</i>	<i>Jindřich Jindřich</i>

Šifrovaná abeceda

Zaměřeno na: propojení matematiky, českého jazyka s vlastivědou, procvičení matematických operací se zaměřením na rozvoj a procvičení regionálních znalostí, procvičení slovních druhů, abecední řady. Rozvíjí kompetence komunikativní, k učení a řešení problémů.

Pomůcky: pracovní listy s příklady a šifrovaná abeceda.

Celou šifrovanou abecedu je nutné žákům okopírovat, aby ji měli k dispozici v potřebném množství. Zprávu a tajenku lze napsat i na tabuli. Vypočítají příklad a podle výsledku vyhledají písmeno, které doplní do tajenky. Při zaměření na český jazyk si děti nad každý slovní druh zapíší jeho číslo a podle instrukcí spočítají příklad. Opět dle výsledku vyhledají písmenko, nutné k vyluštění tajenky.

A - 1	J - 11	T - 21	Ě - 30	Ý - 40
B - 2	K - 12	U - 22	É - 31	Ž - 41
C - 3	L - 13	V - 23	Í - 32	

D - 4	M - 14	W - 24	Ó - 33	
E - 5	N - 15	X - 25	Ň - 34	
F - 6	O - 16	Y - 26	Ř - 35	
G - 7	P - 17	Z - 27	Š - 36	
H - 8	Q - 18	Á - 0	Ť - 37	
CH - 9	R - 19	Č - 28	Ú - 38	
I - 10	S - 20	Ď - 29	Ů - 39	

Jak se jmenovalo hradisko položené 4 km od Domažlic?

S	M	O	L	O	V
---	---	---	---	---	---

$$860 : 43 = 20$$

$$196 : 14 = 14$$

$$176 : 11 = 16$$

$$78 : 6 = 13$$

$$128 : 8 = 16$$

$$207 : 9 = 23$$

Kdy proběhla vítězná bitva u Domažlic?

$$10\ 017 : 7 = 1431$$

Jaké dokumenty získávaly Domažlice od panovníků?

P	R	I	V	I	L	E	G	I	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

$$(365:5) - 56 = 17$$

$$(56. 13) - 709 = 19$$

$$(456 : 6) - 66 = 10$$

$$184: 8 = 23$$

$$(156:6) - 16 = 10$$

$$(489: 3) - 150 = 13$$

$$(782:2) - 386 = 5$$

$$(1745:5) - 342 = 7$$

$$(5512: 8) - 679 = 10$$

$$(2968:4) - 741 = 1$$

Najdi ke slovu v tajence synonymum – slovo stejného významu.

Výsady

Vzpomeneš si na nějaké?

Právo na kácení lesa

Mílové právo

Právo volit si rychtáře

Právo k městským živnostem

Kdo vládl městu až do 18. století společně s konšely?

R	Y	CH	T	Á	Ř
---	---	----	---	---	---

Bum + kéž = 10 + 9

(Mládnu x pětkrát) + zítra = 5 x 4 + 6

Tam + nejlepší = 7 + 2

Jaký x v = 3 x 7

Ani – dokonce = 5 – 5

Jestlipak x tvůj + totiž = 9 x 3 + 8

Kdo byl nespokojen s tresty pro chodské rebelanty v 17. století?

L	O	M	I	K	A	R
---	---	---	---	---	---	---

pod kostelem + Kozino! + osada = 7 + 5 + 1

lese + dám sedlákově + vidím kapli + položím kočce = 6 + 3 + 4 + 3

místo koláče + soubory + kašnu + Božena = 2 + 7 + 4 + 1

bez znaku + kvůli mně + Viléme! = 2 + 3 + 5

Zubřiny + po městě + keramiku = 2 + 6 + 4

statek stál = 1

na stole + s konšelem + okolo studny + po kolena = 6 + 7 + 2 + 4

Stříhaná

Zaměřeno na: procvičování slovosledu, propojení s vlastivědou, procvičování slovních druhů, kompetence k učení, kompetence sociální a k řešení problému.

Pomůcky: kartičky s jednotlivými slovy.

Skupina získá na kartičkách rozstříhanou větu. Na každé z kartiček je pouze jedno slovo. Na povel učitele se skupina snaží větu správně sestavit. Lze i soutěžit v rychlosti sestavení věty.

Vhodné je, aby věta měla počet slov podle počtu žáků ve skupině (každý má jednu kartičku). Po sestavení se seřadí ve správném pořadí před tabuli. Ostatní skupiny kontrolují. Pak se učitel například ptá: „Kdo drží zájmeno? Najděte podnět a přísudek...“ Ostatní je kontrolují.

Vhodné věty:

<i>Jan</i>	<i>Lucemburský</i>	<i>svolal</i>	<i>zemský</i>	<i>sněm.</i>
------------	--------------------	---------------	---------------	--------------

<i>Zed'</i>	<i>byla</i>	<i>ve</i>	<i>dvou</i>	<i>pásech.</i>
-------------	-------------	-----------	-------------	----------------

<i>Dochovala</i>	<i>se</i>	<i>pouze</i>	<i>Dolejší</i>	<i>brána.</i>
------------------	-----------	--------------	----------------	---------------

<i>Na</i>	<i>tmavomodrém</i>	<i>pozadí</i>	<i>vystupovalo</i>	<i>cimbuří.</i>
-----------	--------------------	---------------	--------------------	-----------------

<i>Město</i>	<i>několikrát</i>	<i>zachvátil</i>	<i>mohutný</i>	<i>požár.</i>
--------------	-------------------	------------------	----------------	---------------

Slovní kvarteto

Zaměřeno na: rozvoj slovní zásoby, procvičení regionálních znalostí, kompetence sociální a komunikativní.

Pomůcky: kartičky s regionálními pojmy.

Jedná se o obměnu známého kvarteta a je vhodná pro skupinovou práci. Hráč musí získat k sobě patřící čtveřici karet. Rozdávající hráč rozdává karty po jedné, až mu žádná nezbude. Hru začne hráč po jeho levici. Zeptá se kteréhokoliv hráče na konkrétní kartu z kvarteta, od kterého má alespoň jednu kartu. Jestliže tuto kartu oslovený hráč má, musí jí tazajícimu se hráči odevzdat. Ten se pak ptá na další kartu a to jak stejného, tak kteréhokoliv z ostatních hráčů. Pakliže hráč nevlastní kartu, na kterou je dotazován, dostává se tímto na tah a může se sám někoho zeptat na libovolnou kartu, která by se mu hodila do jeho kvartet. Hotové čtveřice se odkládají. Kdo má nejvíce hotových kvartet vyhrává. Vhodný počet hráčů 3 – 6.

Vhodné čtveřice slov pro procvičení znalostí o regionu:

Spisovatelé: J. Š. Baar, B. Němcová, A. Jirásek, K. J. Erben

Významné osobnosti: A. Příhoda, J. Špillar, A. Srna, V. Malý

Předměstí: Horejší, Dolejší, Bezděkovské, Týnské

Privilegia: milové právo, právo volit si rychtáře, právo na kácení lesa, právo k městským živnostem

Památky: Augustiniánský klášter, Chodský hrad, městské opevnění, měšťanský pivovar

Kostely: kostel sv. Jakuba, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kostel Narození Panny Marie, kostel Zvěstování Panny Marie

Bitva u Domažlic: husité, křižáci, Cesarini, 1431

Knihy: Psohlavci, Chodské rebelie, Dějiny Chodů u Domažlic, Obrazy z okolí Domažlického

Chodské povstání: J. Sladký – Kozina, Kryštof Hrubý, Lomikar, rod Lamingenů

Kroj: fěrtoch, širák, šerka, rukávce

Pexeso

Zaměřeno na: procvičování paměti a regionálních znalostí, pochopení vztahů mezi pojmy.

Pomůcky: kartičky pexesa s pojmy či obrázky.

Žáci hledají stejné dvojice nebo různé dvojice k sobě vztahově příslušející. U varianty B je vhodnější menší množství kartiček s ohledem na vyšší náročnost.

Varianta A.

Obrázky: Chodského hradu, děkanského kostela, kroje, městského znaku, kaple sv. Anny, J. Sladkého – Koziny, chodské keramiky, čakanu aj.

Varianta B.

Dvojice pojmů: Jirásek – Psohlavci, Kozina – Lomikar, bulka – šerka, děkanský kostel – kostel Narození Panny Marie, Domažlice – královské město, panovníci – privilegia, Branka – Dolní brána, Jindřich Jindřich – národopisné muzeum, privilegia – milové právo, aj.

Co to znamená?

Zaměřeno na: pochopení pojmů, významů slov, rozvoj vyjadřovacích schopností.

Pomůcky: žádné.

Tuto hru lze hrát dvojím způsobem: buď děti vystihují význam daného slova, nebo naopak. Druhá varianta je lehčí. Hodnotí se nejvýstižnější odpověď. Kdo odpoví špatně či vůbec, dostává trestný bod. Vhodné pro skupinovou práci.

Privilegium - výsada či výsadní právo, které uděloval panovník.

Cech – řemeslnické sdružení, které hájilo práva a zájmy svých členů, dohlíželo na jakost, výchovu učedníků aj.

Stavba sloužící křesťanům k modlitbám a bohoslužbám – kostel.

Národní lidový oděv typický pro danou oblast – kroj.

Jak to bylo dál?

Zaměřeno na: rozvoj fantazie, slohových dovedností, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: část příběhu.

Učitel vypráví, čte část příběhu a žáci děj domyslí. Vhodná aktivita do projektového vyučování. Pokud děj mají žáci domyslet ve skupině, rozvíjí se další kompetence, a to sociální a komunikativní.

Pohádka O vodníkovi podle J. F. Hrušky: *Naše nebožka bába prý jednou na vlastní oči viděla hastrmana, zeleného mužíčka. Častokrát nám vyprávěla i o tom, co slychala od své prabáby, jak na něho vyžrála obyčejná dívka. Nevím už přesně, abych vám nelhal, z které vsi ta dívka byla, ale opravdu prý se to stalo a bylo to takhle.*

Máma ji poslala vyprat prádlo k rybníku a povídá: “Co se budem tahat s vodou, teďka v létě, vyper u rybníka a hod’ to na hráz na trávu.” Dívčí se nechtělo, no ale mámu poslechla. Pěkně si prádlo položila na hromadu vedle sebe, klekla na břeh, namočila máminu košili. Vtom už se dělají na rybníce velká kola, žbluňklo to několikrát a dívče byla pod vodou u mužíčka. Ten se chechtal, jak snadno dostal dívčí, hezkou a hodnou.

Když se dcera dlouho nevracela, máma šla za ní. Vidí prádlo na břehu, dceřin šátek plave po vodě. Máma hned uhádla, co je, plakala, bědovala, co si ona, stará ženská, počne, kdo se bude o ni starat. Prádlo odnesla domů a div ho neprala v samých slzách. Ale marné bylo všechno naříkání, mužíček už začal dole pod vodou ukazovat nové hospodyni své hospodářství.²⁰⁷

Jak to bylo dál?

Opakovačka

Zaměřeno na: opakování znalostí, kompetence sociální a k řešení problému.

Pomůcky: pracovní list

Děti pracují ve skupině s pracovním listem, kde jsou napsané otázky, na které společně odpovídají. Za odpovědi získávají body. Za úplnou odpověď či za mnoho odpovědí získává skupina 2 body, za neúplnou odpověď nebo málo pojmů 1 bod, nesprávná, žádná odpověď je bodována 0 body. Vítězí skupina s nejvíce body.

Otázky:

- 1) *Vyjmenuj části ženského chodského kroje.*
- 2) *Jaké znáš ulice v Domažlicích?*
- 3) *Napiš několik knih, související s Chodskem, s Domažlicemi.*
- 4) *Vyjmenuj kostely v Domažlicích.*
- 5) *Jaká znáš privilegia, která získali domažličtí občané?*
- 6) *Vyjmenuj co nejvíce slov chodského dialektu.*
- 7) *Jaké znáš autory, kteří psali o Chodsku nebo Domažlicích.*
- 8) *Jmenuj chodské zvyky, obyčeje.*
- 9) *Z jakých částí se skládalo městské opevnění Domažlic?*

---

²⁰⁷ FORMÁNKOVÁ, Věra; SERVÍTKOVÁ, Jarmila. *Pohádky z Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1991. s. 14-16

10) Jmenuj jednotlivá předměstí Domažlic.

Co to je?

Zaměřeno na: rozvoj vyjadřovacích schopností, sledování detailů, trénink paměti, opakování znalostí.

Pomůcky: obrázky týkající se Domažlic, významných osobností Chodska, národopisu.

Jeden žák dostane obrázek, který si prohlédne a musí ho ostatním popsat tak, aby uhádli, co se na něm skrývá. Odpověď napíše na papír a odnesou učitelovi.

Příklady vhodných obrázků: *Božena Němcová, Chodský hrad, náměstí Domažlic, J. Š. Baar, čakana, chodský kroj, dudy, Horní brána, domažlická věž, kostel sv. Vavřince, domažlický znak* atd.

Slovní druhy

Zaměřeno na: opakování podstatných jmen a sloves, rozvoj slovní zásoby, rychlost vyjadřování a vybavování.

Pomůcky: žádné.

Děti mohou zůstat sedět v lavicích, ale vhodnější je práce v kruhu. Př. Učitel určí první podstatné jméno, žák doplní sloveso. Ten, který vymyslel sloveso, řekne podstatné jméno, další opět sloveso a tak to jde pořád dokola. (*Chodové – stráží, Baar – píše* atd.) Děti využívají své znalosti o Domažlicku. Lze zároveň určovat i mluvnické kategorie nebo obohacovat základní větu o další slovní druhy. Např. doplň ještě podstatné jméno (*Chodové – stráží. → Chodové stráží hranice.*); doplň přídavné jméno (*Chodové stráží zemské hranice.*) atd.

Vyjmenovaná doplňovačka

Zaměřeno na: opakování vyjmenovaných slov, rozvoj slovní zásoby.

Pomůcky: papír a kartičky s osobnostmi nebo pojmy spjatými s Domažlicemi a okolím.

Žák si vylosuje jméno a přidá jedno vyjmenované slovo, poté doplní dalšími vyjmenovanými slovy. Př. *Jan Sladký Kozina – Jan Sladký Kozina bydlel v Újezdě. – Jan Sladký Kozina bydlel v Újezdě na statku, kde choval nejrůznější dobytek, jako třeba býky, kobyly, slepice, které na noc zamykal ve stodole.*

Kartičky: *Lomikar, Jindřich Šimon Baar, Jan Sladký Kozina, kroj, Zuzana Veselá, Božena Němcová, chodská chalupa, Jindřich Jindřich, chodský pes, kardinál Cesarini, Jan Lucemburský, Domažlice, rychtář, Kryštof Hrubý, Antonín Přihoda, Jan Vrba, Volf Vilém Lamingen, náměstí, Chodové, chodská strava.*

Malovaná osnova

Zaměřeno na: čtení, chápání textu a výběr důležitých momentů v textu, zvýšení zájmu o čtení, upoutání pozornosti, propojení vlastivědy s literaturou a výtvarnou výchovou.

Pomůcky: pověst nebo pohádka, papír, pastelky.

Učitel čte pověst či pohádku, kterou rozdělí na několik částí. Během pauz ve čtení si žáci namalují důležitý moment ve vyprávění, vystihující přečtený úryvek. Vznikne obrázková osnova.

Př. Pověst J. Š. Baara **Jak švec vošidil faláře** (viz. příloha č. 2)

Pověst učitel rozdělí na pět dílů. Konečné věty jednotlivých částí jsou v textu vyznačeny. Zábavné je, po několika dnech se k obrázkům vrátit a nechat děti, aby napsaly stručně příběh podle obrázkové osnovy, což slouží i jako zpětná vazba, zda děti zachytily na svém obrázku zásadní informace z příběhu.

Chodí pešek okolo

Zaměřeno na: opakování učiva, rychlé vybavování, změnu stylu výuky – opakování s pohybem.

Pomůcky: pešek – šátek s uzlem, sáček s látkovou výplní atd.

Využití známé hry, kdy pešek chodí kolem ostatních dětí v kruhu, které mají zakryté oči a všichni opakují známou říkanku: „*Chodí Pešek okolo, nedívej se na něho. Kdo se na něj koukne, toho Pešek bouchne.*“ V tu chvíli Pešek někoho šťouchne a ten musí odpovědět na učitelovu otázku z probraného učiva. Pokud neví, stává se Peškem. Např. *V jakém roce proběhla známá bitva u Domažlic? Kam posílali Chodové své posly se stížnostmi? Kolik kostelů nalezneme na náměstí v Domažlicích? Jak se nazýval zaniklý kostel, který stál v areálu U Všech svatých? Atd.*

Kdo je nejrychlejší?

Zaměřeno na: rychlé opakování a upevnění znalostí, kompetence k učení a řešení problémů.

Pomůcky: obrázky, kartičky s pojmy.

Obrázky si skupina dětí rozloží lícem navrch. Učitel říká definice či názvy obrázků a děti musí na kartičku co nejrychleji položit dlaň. Ten, který má první položenou dlaň na obrázku si obrázek ponechá. Vítězem se stává žák s nejvíce kartičkami. Lze využít i na procvičení např. mluvnických kategorií atd.

Např.

Privilegium

1431

Jan Sladký

V jakém roce se udála slavná bitva u Domažlic? Najděte slovo stejného významu ke slovu výsada. Jak se jmenoval sedlák, který byl potrestán oběšením po vzpouře proti Lamingenům?

Kartičky: privilegium, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Půta z Potštejna, bulačina, Augustiniánský klášter, kostel sv. Jakuba, obchodní stezka, clo, daně, cechy, zástava, předměstí, Lamingen, B. Němcová, Chodský hrad, pomezí hvozdu, rychtář, Bavorsko, předměstí, Zubřina, Domažlické úmluvy, Lomikar, Cesarini, jídášky, Racek z Rýzemberka, aj.

Zákeřná krabička

Zaměřeno na: rozvoj slovní zásoby, procvičení mluvnické části českého jazyka s využitím regionální problematiky, procvičení vyjadřování, kompetence k řešení problému, komunikativní.

Pomůcky: papír, kartičky s pojmy.

Učitel připraví kartičky s podstatnými jmény, vztahujícími se k regionu. Nejdříve si ve skupině děti vytáhnou čtyři slova, pomocí kterých napíší krátký příběh. Každá skupina si zvolí vypravěče a ten prezentuje příběh ostatním. Po splnění úkolu kartičky vrátí do krabičky. Pak může následovat další řada úkolů. Žáci mohou pracovat ve skupině, ve dvojicích, jednotlivci. Např. „Vytáhni si kartičku a řekni, jaké může být zadané podstatné jméno (*kostel – kamenný, rozbořený, opravený* atd.).“ Čímž se procvičí přídavná jména.

Lze se i zeptat na vzor, stupňování. „Co může ono podstatné jméno vykonávat (*kostel – stát, být* atd.)? Dosad' do věty.“ Opět mohou žáci určovat mluvnické kategorie. Na závěr mohou žáci všechny kartičky abecedně seřadit. Úkolů se nabízí nepřeborná řada.

Další variantou práce s kartičkami může být obdoba televizní hry Kufr. Každá skupina si určí jednoho, kdo bude napovídat a jednoho, kdo bude hádat. Poté se určí zapisovač, zapisující úspěšně uhádnuté pojmy a časoměřič, měřící např. dvě minuty. Žák, který hádá, se postaví k tabuli a učitel se postaví před napovídajícího s vylosovanou kartičkou tak, aby hádající žák neviděl pojem. Napovídající se snaží vysvětlit pojem popisem, definicí, synonymem, jakkoliv, ale nesmí použít stejný slovní základ. Skupina, mající nejvíce uhodnutých pojmů za dvě minuty, vyhrává.

Pojmy: *kostel, bitva u Domažlic, kraj, privilegium, hrad, Zubřina, náměstí, Božena Němcová, Jindřich Šimon Baar, zemský sněm, město, keramika, dialekt, Jan Žižka, Lamingen, Jan Sladký Kozina, pivo, rychtář, Chod, statek, sedlák, stezka, hvozd, opevnění, hranice, znak, masopust, dudy, zástava, tovaryš, Kryštof Hrubý, toč, aj.*

Vědecký kongres

Zaměřeno na: rozvoj vyjadřování, schopnosti argumentovat, přijmout názory ostatních, kompetence sociální a řešení problému, využití znalostí v diskuzi, vzbuzení zájmu o regionální problematiku.

Pomůcky: internet, psací potřeby, blok.

Učitel zadá žákům otázku: např., „*Která událost v dějinách Domažlic podle vás nejvíce ovlivnila život ve městě?; Jak by podle vás měly Domažlice ideálně vypadat? Co byste změnil? Co se vám nelíbí?*“ Žáci budou pracovat ve skupině, za kterou bude prezentovat před ostatními jejich názor vybraný mluvčí. Argumentovat mohou všichni ze skupiny. Společně si připraví odpovědi na otázku, které přednesou ostatním. Mohou pracovat s encyklopediemi, internetem atd. Ostatní, pokud s něčím, co pronesla jiná skupina, nesouhlasí nebo by chtěli téma rozšířit, si během přednesu dělají do bloku poznámky. Po skončení referátů ostatní skupiny pronáší zaznamenanou kritiku, rozšiřující příspěvky a

skupina, která je kritizována, musí svůj názor hájit. Pokračuje se až do vyčerpání tématu. Žáci se nesmí nekultivovaně hádat (používat neslušné výrazy, neskákat si do řeči atd.). Učitel musí diskusi usměrňovat. Na závěr je vhodné společné názory třeba umělecky ztvárnit na velkou čtvrtku nadepsanou tématem diskuze (Např. *Nejvýznamnější dějiny našima očima.*).

Jaké y x i má být ve slově?

Zaměřeno na: pravopis, kompetence k řešení problému, rychlost reakce, soustředění.

Pomůcky: kartička s Y a s I.

Učitel čte text a žáci během jeho čtení zvedají kartičky jaká i x y v jednotlivých slovech mají být. Při chybě je vhodné se u slova zastavit a zdůvodnit si pravopis.

Příklad vhodného textu: pověst Oheň boží od Marie Korandové.

Ze všech živlů nejobávanější býval oheň. „Oheň je dobrý sluha, ale zlý pán. Před velkou vodou utečeš, před ohněm ne.“ říkávaly naše babičky a než šly na lože, pečlivě ulévaly každíček uhlíček na ohništi. A přece se tak často vysmekl oheň lidem z otežl! Dřevěné chalupy, stodoly, chlévy a kůlny vzplanuly jako vích a vítr roznášel záluďné snopy jisker dál a dál. Po střechách krytých šindálkem, peručím nebo slaměnými došky. Celé vesnice lehaly popelem, celá městečka nebo velké části měst. Požáry neobešly ani Domažlice...²⁰⁸

Matematické hádanky

Zaměřeno na: propojení matematiky s tématem o regionu, procvičení matematických operací.

Pomůcky: matematická hádanka na tabuli nebo v pracovním listu.

Lze využít hádanek nebo mají žáci zjistit odpověď na otázku.

Hdo se nenarodil ha přece žil? [Hadam a Heva](#)

65	36	37	106	69	83	13	92	101	22	67	85	38
H	E	A	O	D	V	A	A	M	L	A	K	H

²⁰⁸ KORANDOVÁ, Marie. *Chodské pověsti a legendy*. Plzeň: nakladatelství NAVA, 2004. s. 51

1. $38 + 27 = 65$ 2. $72 - 35 = 37$ 3. $81 - 12 = 69$ 4. $56 + 36 = 92$
 5. $63 + 38 = 101$ 6. $86 - 73 = 13$ 7. $54 - 16 = 38$ 8. $73 - 37 = 36$
 9. $46 + 37 = 83$ 10. $104 - 37 = 67$

Sedí pana na vrátkách vo devíti kabátkách, eště kříčí: “Zima, zima!” Cibule

487	124	436	396	375	543	185	286	363
B	C	E	I	U	H	L	A	K

1. $407 - 283 = 124$ 2. $754 - 358 = 396$ 3. $654 - 167 = 487$
 4. $543 - 168 = 375$ 5. $341 - 156 = 185$ 6. $725 - 289 = 436$

Štýry rohy, žádný nohy, velký břicho. Poruška

177	189	479	344	375	279	366	157	321	467	273
U	P	A	E	O	H	R	K	L	M	Š

1. $362 - 173 = 189$ 2. $862 - 487 = 375$ 3. $655 - 289 = 366$
 4. $445 - 268 = 177$ 5. $491 - 218 = 273$ 6. $521 - 364 = 157$
 7. $742 - 263 = 479$

Kerá bota nyjvíč tlačíla sedláky? Robota

744	674	1652	835	1404	793	1534	1308	603	1278
O	I	T	R	A	L	Z	B	O	N

1. $167 \times 5 = 835$ 2. $93 \times 8 = 744$ 3. $327 \times 4 = 1308$
 4. $67 \times 9 = 603$ 5. $236 \times 7 = 1652$ 6. $234 \times 6 = 1404$

Římské číslice

Zaměřeno na: propojení matematiky s vlastivědou regionu, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: pracovní list nebo tabule.

Žák k sobě přiřadí správné letopočty jednou psané římskými číslicemi, v druhé variantě arabskými číslicemi a následovně k tomu připojí odpovídající historickou událost.

1592	MCCCXVIII	Nejhorší požár v historii města.
1373	MCCXXXI	Doložení Domažlic jako vsi v konfirmačních listech.
993	MCCCLXXIII	Manifestace českého lidu na Vavřinci.
1945	MCDXXXI	Sjednání tzv. Domažlických úmluv.
1481	CMXCIII	První vyobrazení Domažlic.
1822	MCMXXXIX	Nejstarší zmínka o Domažlicích.
1318	MCMXLV	Vypálení předměstí a chodských vsí Bavyry.
1939	MDXCII	Bitva u Domažlic.
1431	MDCCCXXII	Osvobození města americkými jednotkami.
1231	MCDLXXXI	Vytesání městského znaku na Dolní bráně.

Běhaná

Zaměřeno na: libovolné matematické učivo propojené s vlastivědou, kompetence sociální, k učení, řešení problému, zábavná forma opakování spojená s pohybem.

Pomůcky: žádné.

Učitel si předem připraví otázky. Žáci pracují ve skupinách. Po vyslechnutí otázky se snaží vypočítat výsledek na papír. Jakmile mají zapsaný výsledek, běží zástupce k učiteli, který stojí před tabulí, ke kontrole. Učitel ohlásí pořadí běžících zástupců, měnících se každou otázkou. Po doběhnutí posledního teprve učitel pokládá další otázku. Žáci získávají body:

za první místo tři body, druhé místo dva body, třetí místo jeden bod, ostatní body nezískávají. Správná odpověď je podmínkou. Na závěr si skupiny body sečtou a vítězí skupina s nejvyšším počtem bodů.

Otázky:

Spisovatel Alois Jirásek zemřel v roce 1930 ve věku 79 let. V jakém roce se narodil? (1851)

Pivo se v Domažlicích zřejmě vaří od roku 1341 a pivovar byl uzavřen v roce 1996. Jak dlouho se vařilo v Domažlicích pivo? (655)

Městský znak byl vytesaný na Dolní bráně v roce 1481. Jak dlouho zdobí její stěnu? (531)

J. F. Hruška se narodil v roce 1865 a dožil se 72 let. V jakém roce zemřel? (1937)

Na obrubě kamenného věžního ochozu se nachází letopočet MDXLV. Zapište ho arabskými číslicemi. (1545)

Sv. Štěpán má svátek 26. 12., kolik dní zbývá do Nového roku? (5)

Na rybníčku v Příhodově parku plavou kachny. Jedna plave před dvěma, jedna za dvěma, jedna plave mezi dvěma. Kolik kachem tam celkem plave? (3)

Šest chodských vyslanců do Vídně si během cesty uvařili šest vajec. Jak se o ně rozdělili, když každý dostal jedno vajíčko a jedno vejce zůstalo v kotlíku? (Šestý vyslanec dostane vejce v kotlíku.) atd.

Průzkum královského hvozdu

Zaměřeno na: procvičování základních matematických operací, propojení s vlastivědou, sociální kompetence a kompetence k řešení problému.

Pomůcky: hrací kostka a plán hry.

Na hracím plánu jsou čísla označená bílá místa, která již chodští sedláci zmapovali. Šedé plochy jsou neprozkoumané oblasti, cesty atd. Hráč má za úkol projít co největší plochu oblasti, aby mohl co nejlépe plnit strážní službu.

Hru budou žáci hrát ve skupině. Žák hodí kostkou a padnoucí číslo vynásobí číslem hracího pole, na které kostka dopadla. Pokud je kostka mezi poli, počítá se vyšší číslo. Další hráč pokračuje, až ten předchozí svůj početní úkol dopočítá. Pokud počítající hráč udělá chybu a někdo ji objeví, získává ji objevitel. Vítězem se stává hráč, jehož součet

získaných bodů dosáhne 1000, což znamená, že prošel největší území (herní plán viz příloha č. 5).

Anežka Česká

Zaměřeno na: opakování učiva, kompetence komunikativní, k řešení problémů a sociální.

Pomůcky: tabule.

Na zadní stranu tabule učitel napíše název věci, jméno osobnosti, kterou budou žáci hádat. Žáky lze rozdělit na skupiny, řady, chlapce a dívky. Žáci pokládají otázky, učitel odpovídá ano – ne. Musí co nejdříve zjistit o co, nebo o koho se jedná.

Př. *Božena Němcová*

Jste muž? Ne.

Máte spojitost přímo s Domažlicemi? Ano.

Nechala jste založit nějakou významnou stavbu? Ne.

Atd.

Rychlík

Zaměřeno na: rychlé vybavování, opakování pojmů, uvědomění si souvislostí.

Pomůcky: papír a psací náčiní.

Žáci ve skupinách nebo jednotlivě ve vymezeném časovém úseku napíší co nejvíce pojmů – slov k tématu Domažlic a Chodska. Čím víc pojmů, tím více bodů.

Slovní úlohy

Zaměřeno na: logické uvažování, opakování matematických operací, mezipředmětový vztah s vlastivědou.

Pomůcky: pracovní listy.

Úlohy:

1. *Kozina choval 23 slepic. Každá mu snesla 8 vajec týdně. Čtvrtinu z toho musel odevzdat zástavní vrchnosti. Kolik vajec mu celkem týdně zbylo? Kolik vajec získal za půl roku Kozina a kolik vrchnost? (138, 3588, 1196)*

2. *Kdysi dávno v podvečer se vracel sedlák Brychta s koníkem z Domažlic. Kuň pro velkou únavu už sotva kopyty pletl, což se sedlákovi líbilo pramálo, a tak ho popoháněl. Koník si pomyslel: „Jajaj, to mě bolí kopytka! Vždyť už jsem ušel takový lán cesty a stejně je můj pán nespokojený. Nejdřív jsem šel z Dilů do Postřekova, což je 8 kilometrů. Z Postřekova do Domažlic to bylo ještě o polovinu více, potom jsem jel ještě čtyři kilometry do Havlovic a zase zpátky. A teď ještě přes Klenčí, a to dělá třetinu mé dosavadní cesty. Kolik jsem vlastně ušel kilometrů?“⁽³²⁾*

3. *Lakomý krejčí z Domažlic utřil za měsíc duben 1468 krejčárků, v květnu šestkrát tolik, v červnu dvakrát méně než v květnu. Kolik krejčárků získal za tyto tři měsíce? Za čtvrtinu peněz nakoupil nové látky, nitě aj. a čtvrtinu utratil. Kolik mu zbylo?
(14680, 7340)*

Při vyučování regionální tematiky se přímo nabízí varianta výuky pomocí projektu, neboť patří mezi nejefektivnější didaktické metody.

V případě projektového vyučování je vhodné zařadit ještě následující činnosti, protože dotváří národopisný a historický obraz Domažlicka.

- Pečení chodských koláčů.
- Nácvič chodských tanců – lze i pod vedením někoho z chodského národopisného souboru.
- Zpěv a poslech chodských písní v rámci hudební výchovy.
- Kresba krajiny, památek Domažlic, lidových prvků (keramika, kroj, maškara sv. Barbory atd.), s využitím nejrůznějších technik (dokreslování půlky obrázku, vymývání barev, tušové techniky, atd.).
- Výroba velikonočních kraslic voskovou technikou, která je typická pro chodskou oblast, chodského praporu, modelace a výroba Masopusta nebo Mořeny.
- Četba chodských pověstí a pohádek.
- Seznámení s lidovou slovesností (třeba prostřednictvím besedy s rodákem mluvícím bulačinou).

- V žádném případě nelze opomenout **vlastivědnou procházku** či **exkurzi**, neboť se jedná o základní metodu výuky vlastivědy. Vlastivědná vycházka zprostředkovává doprovodné asociace tématu, rozvíjí pozorovací schopnosti, estetické citění, vytváří prostor k tvorbě mezipředmětových vztahů, objasňuje i procvičuje učivo a hlavně prohlubuje citové vztahy k místu bydliště. Měla by navazovat na vědomosti již žáky získané nebo zprostředkovávat vědomosti nové. U vycházek a exkurzí určených pro žáky 1. stupně je nutné zařazení didaktických her, aby byly pestré a zábavné.²⁰⁹ Jako vhodná místa k exkurzi a procházce navrhuji: Chodský hrad s muzeem, muzeum Jindřicha Jindřicha, Augustiniánský klášter s kostelem Nanebevzetí Panny Marie, děkanský kostel s věží a kostel s hřbitovem „U Svatých“ v rámci návštěvy historického centra Domažlic, kostel sv. Vavřince na Veselé hoře, Výhledy s památníkem J. Š. Baara a Kozinův statek v Újezdě.

---

²⁰⁹ NELEŠOVSKÁ, A.; SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. s. 172-176

3.2 Dramatická hra

Dramatická výchova učí zkušeností pomocí osobního nezprostředkovaného poznávání sociálních vztahů a jevů. Základem je zkoumání, poznávání a pochopení mezilidských vztahů a situací v současnosti i dobách minulých, prostřednictvím hry v roli a dramatickým jednáním ve fiktivních situacích. Dramatická hra je podstatou dramatické výchovy. *„Dramatická hra je námětová hra založená na mezilidském kontaktu a komunikaci, na setkávání různých lidských jedinců v situacích, osob, které na sebe vzájemně působí, řeší střetávání svých postojů a potřeb, přání a směřování a vytvářejí tak děje.“*²¹⁰

Zaměřeno na: rozvoj slovní zásoby, schopnosti vyjadřování, fantazie, využití regionální literatury, uvědomění si hlubších souvislostí příběhu, pochopení historické události, poznávání skrze aktivitu, obohacení smyslových prožitků dětí, rozvoj orientace v prostoru a soustředění, kompetence sociální, k řešení problému, komunikativní, netradiční forma práce.

Cíle:

- *„Obecným cílem je dovést děti k hlubšímu pochopení smyslu příběhů a skrze to i k lepšímu porozumění sobě samým a světu, který je obklopuje.“*²¹¹
- Spoluprožívání příběhu, historické události, díky zobrazení skutečnosti.
- Radost z přínosné a zábavné práce.
- Prožitek z problémové situace a nalezení řešení.
- Uvědomění si svých možností.
- Spontánní vyjádření žáků v roli.

---

²¹⁰ MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. Praha: nakladatelství Artama, 1993. s. 19

²¹¹ ULRYCHOVÁ, I.; GREGOROVÁ, V.; ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*. Praha: nakladatelství Portál, 2000. s. 12

- Zamyšlení se nad vlastnostmi, které by měl mít člověk v nadřazeném postavení vůči jiným lidem a nad důsledky vybraných historických událostí.
- Rozvoj fantazie.
- Kultivování a ventilování emocí.
- Respektování partnerů při hře a uplatnění se v kolektivu.
- Chápání mezilidských vztahů.
- Obohacení rozumového a citového života dětí. Rozšíření hranic poznání a snazší včlenění do společnosti.
- Rozvoj dovedností: soustředění, orientace v prostoru, vzájemná pomoc atd.

3.2.1 Chytrá horákyně

Pohádka má své nezastupitelné místo mezi předlohami pro dramatickou improvizaci v práci s dětmi na prvním stupni. Pro děti na prvním stupni je nejvýznamnější hlavně její jednoznačnost. „*Malé dítě se v dění a lidech kolem sebe teprve postupně orientuje, ne vždy si je dovede vysvětlit, a má proto potřebu jevy kolem sebe uspořádat a třídít.*“²¹² Jednoznačnost pohádky nutí děti k nápravě, opravě a doplňování, čímž se stává cestou k poznání a k porozumění životu kolem sebe.

Pomůcky: papírová koruna, bubínek s paličkou, velký papír A1, lihové popisovače 6ks.

Hra je složena ze tří bloků. Žáci nebudou seznámeni s pohádkou předem, ale jednotlivé části příběhu (viz příloha č. 3) jim učitel bude číst v průběhu dramatizace, takže vytvoří spojovací články jednotlivých aktivit. Tento způsob práce s textem dává žákům možnost samostatně domýšlet, rozvíjet děj a současně pracovat s momentem překvapení, přinášející bezprostřední reakce na okolnosti nastolené příběhem. Stavba hry není neměnná, učitel musí reagovat na momentální situaci a vývoj dramatické hry. S celým textem se žáci seznámí na konci práce.

---

²¹² MACHKOVÁ, Eva. *Úvod od studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS-Artama, 1998. s. 133

3.2.1.1 první část

- **Čtení první části pohádky.**
- **Je lepší být poctivým chudákem nebo lakotným boháčem?**

Učitelka s žáky rozvine diskuzi o vlastnostech lidí v souvislosti s materiálním zázemím. Zeptá se, jací by chtěli být, až vyrostou, jak jsou jednotlivé vlastnosti důležité a jaký mají vliv na mezilidské vztahy. Zda je důležité být bohatý. Co by oni byli ochotní udělat pro peníze. Atd.

- **Manky den.**

Žáci se rozdělí do tří skupin. Jedna skupina bude znázorňovat práci Manky od rána do oběda, druhá od oběda do večerního odpočinku a to vše se bude dít ve dvojicích. Ve třetí skupině budou jednotlivci znázorňovat reakci Manky. Zpočátku budou žáci pantomimicky ilustrovat Manky den pouze pohybem, později přidají zvuky a slova.

3.2.1.2 druhá část

- **Čtení druhé části pohádky.**
- **Pantomimické ztvárnění hádanky.**

Každá skupina ztvární pantomimicky hádanku: „Co je nejbystřejší, co nejsladší, a co je nejbohatší?“.

- **Jak rozřešil spor král? Jak byste to udělali vy?**

Žákům učitelka nastolí situaci: Když jsi poctivě sloužil/a myslíš, že sis zasloužil/a dohodnutou odměnu? Krávu? O žádném takovém slibu nic nevím...Sám mám málo, nemůžu rozhazovat! Děti si v kolektivu zahrají scénu u soudu, královo řešení sporu a bude následovat hra v roli, jak by se ve stejné situaci zachovaly ony, co by udělaly a proč. Znovu rozehrají analogové situace a nabízejí vlastní řešení.

3.2.1.3 třetí část

- **Čtení třetí části pohádky.**

- **Král není doma.**

Král má pocuchané nervy. Dvořané a dvorní dámy se proto chovají v jeho přítomnosti tiše, aby ho nerušili. Sedí na svých místech a zabývají se nějakou klidnou činností: hrají šachy, vyšívají, čtou apod. Uprostřed místnosti stojí král, a když udeří 1x do bubínku (tleskne apod.) a zvolá: „ Král není doma!“, všichni vyskočí, běhají sem a tam, jsou hluční bez ohledu na dvorskou etiketu, dokud král zase neudeří 2x do bubínku a nezvolá: „ Král je zase doma!“. V ten okamžik musí všichni opět ztichnout a věnují se klidné činnosti. Tato hra je na rozehrání, uvedení do tématu.

- **Jeho veličenstvo král přichází...**

Učitel nebo žák opět představuje krále. Zvolna kráčí místností a děti/dvořané ho sledují v malém odstupu, seřazení do zástupu. Vždy, když se král znenadání otočí, všichni musí zaujmout předepsanou polohu, a tím vzdát králi čest. Musí například udělat dřep a oběma rukama se dotknout podlahy nebo si sednout zkřížmo apod. Podobu pozdravu králi lze vymyslet s dětmi. Kdo je nejpomalejší, musí se zařadit na konec průvodu.

- **Jaké vlastnosti by měl mít král?**

Všechny děti se stanou královskými rádci a učitel vstoupí do role samotného krále. Diskuze v rolích začne v okamžiku, kdy si král sedne na židli do kruhu a osloví své rádce. Žádá je o radu, aby mu poradili jak být dobrým králem, který má úctu svých poddaných, královny. Jaký má vliv na smýšlení poddaných nespravedlivé rozhodnutí. O každém návrhu se bude diskutovat, k čemu je ta která vlastnost dobrá, jak se projeví při vládnutí, a ty, se kterými souhlasí většina, se zapisují na velký papír, aby je měli všichni před očima. V závěru král rádcům poděkuje za pomoc a řekne, že vše, co tu bylo navrženo, vezme v úvahu a zamyslí se nad sebou.

Diskuse v rolích dává dětem příležitost zamyslet se nad vlastnostmi, které by měl mít nejen člověk, stojící v čele státu, ale vlastně jakýkoliv člověk, který je v nadřazeném postavení vůči jiným lidem. Tato hra může dětem přispívat k pocitu vlastní hodnoty a důležitosti a uvědomění si, že je důležité umět si přiznat chyby a nedostatky ve svém chování a snahu se změnit.

- **Jak bys dal/a najevo nesouhlas s královským rozhodnutím ty?**

Děti budou hrát scénku ve dvojicích. Mohou využívat i pomůcky.

- **Kdybych si já měl/a vybrat, co si smím odnést ze zámku, co by to bylo?**

Co by děti volily a proč? Diskuse v kruhu. Vymezování pojmů láska, rozum, hloupost, odpuštění, proč jsou v životě důležité a co lidem přinášejí. Atd.

3.2.2 Boží soud

Mezi další vhodné předlohy pro dramatickou výchovu patří bezesporu pověst, zejména pokud je prezentována jako trvalá hodnota a základ současné kultury.

Tato dramatizace vychází z předpokladu, že žáci mají o bojích Chodů o svá privilegia jen povrchní znalosti. Vzhledem tomu, že dramatizace tohoto tématu je vhodná spíše pro žáky druhého stupně, ale zároveň je vhodná pro své téma, budou děti s pověstí seznámeny v úvodu (viz příloha č. 4), čímž se práce s pověstí zjednoduší. Stavba hry opět není neměnná. Jednotlivé úseky lze nahradit stručným převyprávěním části pověsti, které se týkají, z důvodu provázanosti příběhu.

Pomůcky: papír, propisovače, pastelky, kartičky s obdobími Kozinova života, deka nebo dřevěná ohrádka.

3.2.2.1 Nalazení

Na začátku práce jsou zařazeny hry, které by žákům měly nejdříve přinést změnu aktivity oproti většinovému sedavému zaměření školní práce a následně je zklidnit a připravit na budoucí práci.

- **Hra na babu**

Hráč mající „babu“ dává babu určeným způsobem (herdou do zad, bokem, hlavou, atd.). „Baba“ se dává do libovolné části těla nebo do části těla předem určené (do nohy, do zad, atd.). Dále může být určen i způsob běhu (po čtyřech, po jedné noze, skoky, atd.).

Variantou hry je, že žák se musí držet po celou dobu za tu část těla, kam babu dostal.

- **Sochy**

Učitel pustí hudbu a žáci se budou pohybovat po místnosti. Jakmile hudbu učitel zastaví, žáci v ten moment ustrnou v pozici, ve které se momentálně nachází.

Modifikace: Učitel žákům navodí představu, že se nachází v galerii na výstavě soch. Podle názvu výstavy budou žáci svoje sochy obměňovat. Během hudby se budou pohybovat po místnosti, a jakmile hudba ustane, řekne učitel název výstavy (zima, stáří, radost, atd.) a děti zaujmou pozici sochy, jež bude vyjadřovat téma výstavy.

Nebo čtyři žáci jdou za dveře a mezitím tři žáci vytvoří sousoší. Před vstupem do místnosti si žáci za dveřmi zaváží oči. Ostatní žáci je uvedou do místnosti. Jeden ze skupiny se zavázanýma očima bude představovat sochaře, ostatní budou představovat sochy. Sochař bude pomocí hmatu sestavovat kopii již vytvořeného sousoší.

- **Opakuj**

Žáci se posadí do řady na kraji hrací plochy, jeden z nich se postaví doprostřed před ostatní a řekne libovolnou větu s libovolnou intonací, výrazem ve tváři a gestem. Ostatní hráči se budou jeden po druhém střídat o místo žáka stojícího uprostřed a budou opakovat pronesenou větu s rozdílnými gesty, výrazem ve tváři a intonací.

3.2.2.2 Hra

Nejprve žáci budou rozděleni do skupin po 4-5 členech. Mohou se rozdělit sami, podle osobních preferencí či na základě rozpočítání nebo je rozdělí učitel. Herní část začne četbou pověsti.

- **Chodové**

Učitelka s dětmi rozvine diskuzi o tom, kdo byli Chodové, jaké měli vlastnosti, jak vypadali, a proč tomu tak bylo, atd. Vše bude společně s dětmi zapisovat na velký arch papíru formou myšlenkové mapy.

- **Životopis Jana Sladkého – Koziny**

Učitelka stručně seznámí žáky s životem Jana Sladkého – Koziny. Viz. Příloha č. 6. Každá skupina po domluvě bude pantomimicky ztvárňovat určitý úsek Kozinova života s lehkou pomocí životopisných informací, což umožní hlubší proniknutí k postavě a okolnostem jeho života. Předpokládá se znalost chodského folkloru a používání fabulací. Po předvedení scénky žáci mohou vysvětlit scénář scénky. V posledních dvou úsecích života se bude kolem osobnosti Koziny odvíjet známá chodská pře s Lamingenem. Životopis jako takový bude ukončen deputací do Vídně. Jednotlivé úseky budou napsány na kartičkách, které si zástupci jednotlivých skupin vylosují. Skupiny si mohou po pantomimickém ztvárnění jednotlivé úseky sedlákovy života vyměnit. Modifikací může být improvizace sdialogem nebo technika živých soch.

Životní úseky: hravé dětství (0 - 10 let), už jsem velký kluk (10 - 17 let), měl bych se pomalu ohlížet po nevěstě (17 - 23 let), já a moje rodina (23 – 40 let), však my se nedáme (spor proti vrchnosti), poselství do Vídně k císaři.

- **Jdeme, jdeme, kampak dojdeme?**

Učitel určí způsob chůze a žáci se volně pohybují určeným způsobem po místnosti. Tato hra je zařazena z důvodu odreagování od obtížných rolí.

Motivace: delegace Chodů jde se stížností na vrchnost k císaři. Během cesty tam a zase zpátky, kráčí...

Typy chůze: do kopce, zvesela, do neznáma, už je bolí nohy, po lávce, z kopce, unaveně, smutně, s písničkou, v blátě, v dešti, atd.

- **Naše tradice**

Jednotlivé skupiny ztvární libovolnou technikou (pantomimou, hrou v roli, kresbou, atd.) některou z tradic spojenou s Chodskem. Po ukončení práce, své pojetí předvedou ostatním.

- **Cesta časem**

Do roku 1695 na území Domažlicka přistála loď s člověkem z roku 3000, který vůbec nerozumí tamější událostem. Vyptává se, co to znamená a proč se tak děje, kdo za to může atd. Ostatní hráči důkladně vysvětlují události, příčiny, aby cestovatel v čase pochopil podstatu věci. Cestovatelem může být buď žák v roli, nebo učitel. Tato hra nutí žáky k zamyšlení nad podstatou problému, vzpomínání na informace, které se dozvěděli v pověsti nebo během jiného vyučování o regionu a vložili je do kontextu. Časové omezení je ke dni poprav y Koziny. Jedná se v podstatě o vyprávění pomocí dialogů. Učitel bočním vedením dialogy usměrňuje nebo do hry může nenápadně vstupovat jako účastník hry.

Příklad otázek: Kdo jste? Co se tady děje? Kdo je to Lamingen? Proč proti němu brojíte? Co to jsou privilegia? K čemu Lomikar Chody potřeboval? Atd.

- **Vzpomínka**

Chodská delegace dorazila do Prahy, kde před jejich zraky na příkaz císaře byla rozstříhána jejich poslední privilegia, jako důkaz jejich neplatnosti. Poté žádali pražští úředníci po vyslancích slib poslušnosti a věrnosti W. M. Lamingenovi. Vyslanci odmítli a byli uvězněni. Mezitím Lamingenův správce vtrhl do statku Kryštofa Hrubého, kde sebral několik dopisů od delegace z Vídně. Totéž chtěl udělat i na Kozinově statku, ale sedláci se postavili proti němu. To byla voda na Lamingenův mlýn. Vyžádal si vojsko, které skutečně přišlo. Chodové se bránili, ale nakonec podlehl i přesile. Museli na svaté evangelium odpřísáhnout, že budou sloužit rodu Lamingenů, uznávají neplatnost svých privilegií a budou zachovávat nařízené perpetuum silentium. Nakonec poddanství Lamingenům odmítl jen Jan Sladký Kozina a dražnovský rychtář Kryštof Hrubý. Za neposlušnost jim apelační soud navrhl rok nucených prací. S tím ale Lamingen nesouhlasil a podal odvolání. Žádal hrdelní tresty a pochodil. Soud rozhodl, že přední tři chodští buřiči: Kozina, Selner a Hrubý budou oběšeni, ostatní buřiči budou potrestáni na pranýři. Císař tresty potvrdil, ale místo tří poprav stanovil jen jednu. Pro svou výmluvnost byl vybrán Kozina. Převezli ho do Plzně, kde měl být popraven. Ostatním Chodům Lamingen nařídil, aby se účastnili poprav y, aby viděli, jak bude potrestán každý, kdo se vrchnosti vzepře. I on sám přijel, aby Kozinu viděl umírat.

Žáci se pokusí zachytit tyto události do „Chodské kroniky“ pomocí obrázku. Lze využít i práce skupiny, kdy každý namaluje část vzpomínky, čímž se vytvoří malovaný příběh. Po ukončení práce, každý žák svůj výtvar se slovním popisem představí ostatním.

- **Vězení**

Učitel se žáky pomocí deky nebo dřevěné ohrádky a židlí vytvoří improvizované vězení, kam si každý zkusí na chvíli posadit a představit si, jak se asi Kozina cítil jako vězeň odsouzený k smrti. Pak budou následovat otázky: Jak ses cítil coby vězeň? Měl jsi strach? Na co myslíte, že Kozina myslel? Atd.

- **Poprava**

Každá skupinka si připraví vlastní ztvárnění Kozinovy poslední cesty na popraviště. Mohou si vybrat, zda pantomimicky nebo improvizací s dialogem. Otázky: Proč si myslíte, že Lomikar žádal přísnější tresty? Jak se asi Kozina a ostatní přítomní cítili? Co si myslíte, že je pro odsouzence v jeho posledních chvílích nejdůležitější? Jaký měla poprava účinek? Atd.

- **Lomikarovo svědomí**

Hráči vytvoří dvě řady směrem k sobě, mezi nimi pomalu prochází hráč, představující Lomikara. Ostatní hráči ho postupně oslovují, a to buď způsobem, že vyslovují předpokládané myšlenky Lomikara, anebo mu sdělují svůj názor na něj, na jeho charakter a jednání.

- **Pověst, skutečnost?**

Učitel rozvine diskuzi se žáky jaký je rozdíl mezi informacemi o nějaké události, které předkládá pověst a učebnice. Př. Myslíte si, že informace o sporu Chodů s vrchností, které jsme se dozvěděli z pověsti, plně odpovídají skutečnosti? Proč tomu tak bývá? Atd. Na konci diskuze učitel seznámí žáky s rozdíly v pověsti a skutečnosti.

- **Závěrečná reflexe**

Proč si myslíte, že Chodové na zástavního držitele takto reagovali? Proč vrchnost nerespektovali? Co si myslíte, že tato událost Chodům přinesla? Proč se neustále obraceli k císaři? Proč si mysleli, že právo je na jejich straně? Na odpovědi učitel reaguje vlastními upřesňujícími vstupy.

4 ZÁVĚR

Město Domažlice s okolím je známé především svou bohatou historií, četností architektonických památek a specifickým národopisem. Za počátek osídlení oblasti lze považovat už mladší a pozdní dobu bronzovou. Celní a trhovářská osada Domažlice vznikla v místech zaniklého kostela sv. Jakuba a byla umístěna na křižovatce obchodních stezek. Ve 13. století zde založil Přemysl Otakar II. královské město Domažlice, sloužící k ochraně západní hranice, lesa před kácením, vybírání celních poplatků, za což od panovníků měšťané získávali mnohá privilegia. Město chránily městské hradby, za nimiž se nacházelo předměstí. Roku 1318 se konal ve městě zemský sněm, kde vznikly tzv. Domažlické úmluvy mezi Janem Lucemburským a českou šlechtou. Město bylo dáváno panovníky často do zástavy, což vedlo k nespokojenosti měšťanů, neboť zástavní držitelé většinou vybírali vysoké poplatky. Časté požáry vedly ve středověku k architektonickým změnám města a vystěhováním „rizikových“ živností za hradby města.

V dobách husitských válek se Domažlice připojily na stranu husitů. Při snaze krále Zikmunda o potlačení husitského hnutí došlo nedaleko Domažlic ke slavné bitvě, datované do roku 1431. Křižácké vojsko vedené kardinálem Cesarinim rozehnali husité pod vedením Prokopa Holého. Sám Cesarini musel uprchnout v převleku a dle pověsti během něj ztratil klobouk, zlatý kříž i papežskou bulu.

V 16. století město vzkvétalo z důvodu využívání cechovního zřízení a rozvoje pivovarnictví. Domažlice se účastnily odboje proti Ferdinandovi I. Habsburskému, za což byly městu zabaveny poddanské vsi a musely zaplatit vysokou pokutu. Město se v předbělohorském období účastnilo dalšího odboje v podobě stavovského povstání a opět ho stihl trest, tentokrát ekonomický i vojenský.

Novověká historie Domažlic je v 18. a 19. století spjata především s rozvojem podnikání, a to především v oblasti výhodného přeshraničního obchodu, v zemědělství, v oblasti lidových řemesel (tradiční keramika a chodské výrobky), ale také s cestovním ruchem. Další významnou etapou v historii Domažlic je po I. světové válce a období I. republiky až šestileté období II. světové války. Válka pro město znamenala jednak hospodářský propad,

jednak „očité svědectví“ mnohých válečných hrůz, zejména v podobě tzv. transportů a pochodů smrti v závěru války. Domažlice byly osvobozeny americkou armádou roku 1945.

Období socialismu přineslo městu na jedné straně rozvoj strojírenství, na straně druhé však útlum lidových tradic a mnoho škod na historickém architektonickém jádru. Současnost se nese v duchu rozvoje infrastruktury města, rozvoje podnikání a podpory cestovního ruchu.

Mezi nejvýznamnější architektonické památky města patří zbytky městského opevnění a bran, Chodský hrad, kde sídlil královský purkrabí, měšťanský pivovar a mnohé církevní památky prezentované děkanským kostelem Narození Panny Marie, Augustiniánský klášter s kostelem Nanebevzetí Panny Marie, kostel sv. Vavřince na Veselé hoře, kaple a hřbitov sv. Jana Nepomuckého, hřbitovní kostel „U Svatých“ a kaple sv. Anny.

Slavná Chodská minulost se prolíná celým krajem. Boje chodských sedláků o své svobody, privilegia se zástavními vrchnostmi, se dokonce staly předlohou pro mnohé literáty. Například Jiráskovi Psohlavci jsou téměř legendární.

Chodský národopis prezentuje chodský kroj, lidová architektura, typická keramika, dialekt nazývaný bulačina a to vše podtrhují krajové zvyklosti a tradice.

Domažlice a Chodsko k sobě neustále přitahovaly pozornost spisovatelů. Nejznámější z nich jsou: Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Alois Jirásek, Jindřich Jindřich, Jindřich Šimon Baar, Jan František Hruška atd.

Regionální historie je nedílná součást vyučování vlastivědy na 1. stupni základní školy. Důležitost výuky o místních dějinách spatřuji zejména v tom, že v této oblasti žáci získávají první zeměpisné a dějepisné poznatky, které se propojují s jejich každodenním životem a zároveň mají přímou vazbu na **klíčové kompetence**. Současný trend udává směr odklonu od frontálního vyučování a od velkého množství izolovaných faktografických údajů. Zároveň je kladen i důraz na rozvoj obecných dovedností, čímž se otevírá prostor pro aktivizační metody. Tyto požadavky splňují didaktické hry a dramatická výchova, které vedou žáky k tvořivosti, samostatnosti, rozvíjí jejich schopnost získávat a třídit informace a podněcují fantazii i zájem o vytčené téma.

Regionální výuka jde ruku v ruce s výchovou k vlastenectví, která by v žácích měla vzbudit kladný vztah k místu rodiště, a dále by měli být žáci schopni ocenit estetické a kulturní hodnoty oblasti. Nelze ani vynechat výchovný význam a možnost formovat hodnoty žáků.

Podstatu a význam dějepisných znalostí jako součásti vyučování vlastivědy velmi výstižně formuluje Mgr. Ivo Kopka na Rámcovém vzdělávacím portálu. Tuto citaci volím jako vhodný závěr celé diplomové práce:

„Dějepis není staromilství. Dějepis není vyprávění pohádek. Je to popis života lidí, jejich snažení a hledání. Je to obraz základů současného společenského bytí. Každé ohlédnutí do těchto základů znamená poučení o možnostech a směrech nových cest. Je to poznání a chápání současnosti skrze minulost. Je to možnost naplnit obsah pojmů vlastenectví, vlast, hrdost, odkaz předků, tradice.“²¹³

---

²¹³ KOPKA, Ivo, Mgr. Poznáváme region. [online] 22.2.2010. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/O/4611/POZNAVAME-REGION.html/>

5 SUMMARY

The thesis deals with methodology application in the primary school subject of social science in connection with the history of Domažlice. The work is divided into two main parts, theoretical and didactic.

The theoretical part introduces the history of the town from prehistoric times to the present, and due to the process of urban sign, with the most important monuments of Domazlice and the surrounding area. The following chapter is dedicated to the history and folklore of the region Chodsko, especially their disputes with the lien possessors. The theoretical part of the chapter concludes Chodsko in the literature, which provides a brief overview of the authors and their works devoted to this area.

Didactic part includes offers of didactic games. Processed educational games are designed to enrich teaching social science, to attract students, provide them with regional themes by interesting ways to connect local history curriculum with other school subjects. Experiential education process represents a dramatic tales Chytrá horákyně and legends Boží soud. All proposed activities and expected outcomes are formulated in accordance with the The Framework Educational Programme.

6 POUŽITÁ LITERATURA

Literatura:

- BAAR, Jindřich Šimon. *Chodské písně a pohádky*. Praha: nakladatelství Odeon, 1975.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Západní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1985.
- DAVID, Petr. *Chodsko – Domažlicko: Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku*. Praha: nakladatelství S & D, 2009. ISBN 978-80-86899-20-6.
- DUFFEK, Max. *Chodskem!: Průvodce po Domažlicích a okolí*. Domažlice: Klub českých turistů, 1903.
- FORMÁNKOVÁ, Věra; SERVÍTKOVÁ, Jarmila. *Pohádky z Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1991. ISBN 80-7088-034-1.
- HILMERA, Jiří, Dr.; VONDRA, Jiří, Dr. *Domažlice: Městská památková rezervace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1967.
- HOFMEISTEROVÁ, Božena. *Okouzlený milenec Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988.
- HOLÝ, J. P. *Třináct domažlických zastavení*. Domažlice: tiskárna Domažlice, 1994.
- JINDŘICH, Jindřich. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1956.
- JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 80-7360-662-3
- JIST, Adam. *Kopa kopců*. Praha: nakladatelství Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-113-0.
- KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991.
- Kolektiv autorů. *Český les*. Praha: nakladatelství GeoBohemia, 2007. ISBN 978-80-239-9867-2.

Kolektiv autorů. *Český les: Příroda-historie-život*. Praha: nakladatelství Baset, 2005. ISBN: 80-7340-065-0.

KORANDOVÁ, Marie. *Chodské pověsti a legendy*. Plzeň: nakladatelství NAVA, 2004. ISBN 80-7211-179-5.

KOTAL, Josef, PhDr. *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: nakladatelství Stráž, n. p., 1971. ISBN 59-216-71.

KOTEN, Tomáš. *Škola? V pohodě!: Metody, hry a formy práce pro realizaci učiva, pro dosažení očekávaných výstupů a rozvoj klíčových kompetencí*. Most: nakladatelství Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-18-4.

KOUTNÁ, Jana. *Historie domažlických Chodů*. Klenčí pod Čerchovem: obec Klenčí pod Čerchovem, 2000. ISBN 80-238-5703-7.

KUMPERA, Jan. *Dějiny západních Čech, od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: nakladatelství Ševčík, 2004. s. 32-33, 40 – 41, 138, ISBN 80-7291-108-2.

KURCOVÁ, Jitka. *Tradiční oděv na Chodsku. Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., zvláštní číslo. MK ČR E 11540.

LÍBAL, Dobroslav. *Domažlický okres ve středověku*. Domažlice: muzeum Chodska, 1993. ISBN 80-900245-1-3.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. Praha: nakladatelství Artama, 1993. ISBN 80-7068-041-5

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod od studia dramatické výchovy*. Praha: nakladatelství IPOS-Artama, 1998. ISBN 80-7068-103-9

MAUR, Eduard. *Chodové: Historie a historická tradice*. Praha: Univerzita Karlova, 1984.

MAUR, Eduard. *Kozina a Lomikar*. Příloha deníku *Svobodné slovo*, číslo 20. Praha: nakladatelství Melantrich, 1989.

MLEJNEK, Adolf. *Chodsko*. Praha: nakladatelství Svépomoc, 1973.

NELEŠOVSKÁ, A.; SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1236-5.

PELANT, Jan. *Města a městečka západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984.

PELANT, Jan. *Znaky a pečete západočeských měst a městeček*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1985.

PROCHÁZKA, Z. *Domažlice: historicko - turistický průvodce*. Domažlice: nakladatelství Český les, 1993. ISBN 80-901122-1-8.

PROCHÁZKA, Z. *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích*. Domažlice: nakladatelství Český les, 2008. ISBN 80-86125-67-X.

REICH, J.; ŠMÍD, J. *Chodsko*. Praha: nakladatelství ČTK – Pressfoto, 1982.

SCHEUFLER, Vladimír. *Dějiny chodské keramiky*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959.

ULRYCHOVÁ, I.; GREGOROVÁ, V.; ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*. Praha: nakladatelství Portál, 2000. ISBN 80-7178-355-2.

VANĚK, Ferdinand; HOSTAŠ, Karel, Dr. *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století: Politický okres domažlický*. Praha: Archeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902.

VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. ISBN 80-7020-121-5.

ZÁVACKÁ, Věra, PhDr. *Pochody smrti. Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., číslo 4. MK ČR E 11540.

ZÁVACKÁ, Věra, PhDr. *Pochody smrti. Domažlický zpravodaj*. Domažlice: město Domažlice, 2011, ročník 33., číslo 5. MK ČR E 11540.

Internetové zdroje:

ČESKÉ LIDOVÉ PÍSNĚ. CZ. *Lidové nástroje a muziky v Západních Čechách*. [online] 2009. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW: <http://lidovepisne.cz/lmuznpl01.html>

DOMAŽLICKÉ ÍČKO: Městské kulturní středisko Domažlice. *Dějiny Domažlic*. [online] 2006. [cit. 2012-3-27]. Dostupné z WWW: <http://www.idomazlice.cz/cs/historie/>

DOMAŽLICKÉ ÍČKO: Městské kulturní středisko Domažlice. *Středověké opevnění města a městská věž*. [online] 2006. [cit. 2011-9-12]. Dostupné z WWW: <http://www.idomazlice.cz/cs/proturisty-pamatky-opevneniavez>

ENCYKLOPEDIIE LIBRI. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918: Jan Sladký – Kozina*. [online] 1996. [cit. 2012-3-24]. Dostupné z WWW: <http://www.libri.cz/databaze/kdo18/list.php?od=k&start=41&count=20>

JAKLOVÁ, Alena, prof. *K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického I*. [online] 1997. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z WWW: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7362>

KETTY KERAMIKA. *Chodská dekorační keramika*. [online] 2009. [cit. 2012-3-29]. Dostupné z WWW: <http://www.kettykeramika.com/chodska1.html>

KOPKA, Ivo, Mgr. *Poznáváme region*. [online] 22.2.2010. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/O/4611/POZNAVAME-REGION.html/>

METODICKÝ PORTÁL RVP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] 1. 9. 2010. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>

MUZEUM CHODSKA V DOMAŽLICÍCH. *O hradu*. [online] 2007. [cit. 2011-9-18]. Dostupné z WWW: <http://www.muzeum-chodska.com/cz/chodsky-hrad/o-hradu>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Ekonomika mikroregionu*. [online] 10. 5. 2005. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/pro-investory/ratingove-hodnoceni-mesta/ekonomika-mikroregionu.html>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Historie*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/historie/domazlice-v-roce-1699.html>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Historie: městský znak*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/historie/mestsky-znak.html>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Kaple sv. Jana Nepomuckého*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-02-04]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/domazlice/kaple-sv-jana-nepomuckeho.html>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Památky Domažlic*. [online] 31. 1. 2007. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich-a-v-blizsim-i-vzdalenejim-okoli.html>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA DOMAŽLICE. *Základní informace*. [online] 2011. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z WWW: <http://www.domazlice.info>

PIVOVARY. INFO. *Historie domažlického pivovarnictví*. [online] 2008. [cit. 2011-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008050020>

SDRUŽENÁ OBEC BARÁČNÍKŮ “STARÉ ČIČOVICE”. *Kroj chodský, dolních vesnic, ženský*. [online] 2009. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.baracnici.qsh.cz/default.aspx?pg=b03914fa-30d9-4bfd-97fe-0b41a0eee17a>

SDRUŽENÁ OBEC BARÁČNÍKŮ “STARÉ ČIČOVICE”. *Kroj chodský, horních vesnic, ženský*. [online] 2009. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.baracnici.qsh.cz/default.aspx?pg=5e5852a1-d9be-48c9-83ca-a4cabf125572>

SLAVÍKOVÁ, Darja, Mgr. *Stavbou roku Plzeňského kraje je i nový kostel v Domažlicích*. [online] 4. 4. 2009. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z WWW: http://www.4stav.cz/stavbou-roku-plzenskeho-kraje-je-i-novy-kostel-v-domazlicich_4c2924

WIKIPEDIA. *Alois Jirásek*. [online] 17. 4. 2011. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Alois_Jir%C3%A1sek.jpg

WIKIPEDIA. *Jan Sladký Kozina*. [online] 14. 1. 2009. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Jan_Sladk%C3%BD_Kozina.jpg

WIKIPEDIA. *Jindřich Šimon Baar*. [online] 31. 8. 2009. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jind%C5%99ich_%C5%A0imon_Baar.jpg

Ostatní:

RILLICH, I.: *Pohlednice: Domažlice*. Frymburk: vydavatelství Ivan Rillich. PIDIFRK č. 226

7 PŘÍLOHA

Příloha č. 1

KOPIE TEXTU ZE ZAKLÁDACÍ LISTINY Z PAMĚTNÍ KNIHY AUGUSTINIÁNSKÉHO KLÁŠTERA

„Tobiáš, z Boží milosti biskup pražský, všem, kteří tento list uzří, spásu věčnou od Hospodina.

Žádost vůle nábožná má skutkem vyplněna býti, aby se i upřímnost zbožného úmyslu chvalně ukázala i žádaný prospěch bez pochyby mocně vzrostl. A proto chceme, aby vám všem tímto listem bylo známo, že na žádost a zbožnou snažnost předobrotivého pána našeho, pána Václava, jasného krále Čechů a markrabí moravského obdarování jeho právně a dokonale vydané s dorozuměním naším svobodným a zřejmým, které on učinil počestným a nábožným mužům bratřím poustevníkům z řádu svatého Augustina, majitelům tohoto listu, uděliv jim a všem jejich nástupcům a vykázav řádu svrchu řečenému místo, kde se sami usadili a usazují k uctění Boha a ku prospěchu spasení duší mezi zdmi trhového města Domažlic, aby tam z nábožné vůle téhož pána našeho krále a na odpuštění hříchů předků jeho i jeho vlastních, jakož i nejzvrženější paní Jitky, choti jeho, slavné královny české, markraběnky moravské, ke cti všemohoucího Boha a jeho svatých, řeholní dům a kostel vystavěn byl. Mocí, jakou vládneme a s vyhrazením práv farního kostela města svrchu jmenovaného s jistým vědomím potvrzujeme a mocí přítomného spisu upevňujeme.

Žádný tedy nemá toto naše potvrzení rušiti anebo v pošetilé odvážlivosti na odpor se stavěti. Pakli by ale kdo proti tomu jednati se odvážil, má věděti, že tímto jednáním svým upadne v hněv všemohoucího Boha a svatých Víta, Václava, Vojtěcha, mučedníků a patronů našeho pražského kostela.

Tomuto svědectví jsme tento list vyhotoviti se a pečeti svou opatřiti a potvrditi nechali.

*Ujednáno a dáno v Praze léta Páně 1288, od narození Jeho počítaje, 28. Ledna, v roce biskupství našeho devátém.*²¹⁴

---

²¹⁴ KLUSALOVÁ, Iva; LANGER, Jiří. *Dějiny kostelů a kaplí domažlické farnosti*. Plzeň: nakladatelství Laiwa Press, 1991. s. 10

Příloha č. 2

Jak švec vošidil faláře

Jindřich Šimon Baar

Lindouc švec se ševcovou mili takovou bídu, že huž si neveděli co počít. Vostávali v podruzstvě, nemili hani záhon pole, práci jim žádnýj nenes, švec nemíl do čeho šídlem píchnout, děti plná sence, něhdež nic co do huby dát hani co na sebe vzít, žádná pomoc vodnikad. Tu si milyj švec řek: „Íčko huž mi nic jinšihó nezbyjvá než bud' humřit, nebo se nahučit kráct. “ Humřit se mu přece eště nechtilo, dyjt' stál v nejlepším věku. Cák mu mohlo byjt? Tak něco vokolo štyrycátky. Vopustit ženu ha děti, to teky není snadlý, tak holt se s milým Pánem Bohem dal na to šibalství. Dělal to s dost těžkým srcem. Hale dyž to nešlo poctivě tak ani tak, chtíl to íčko zkusit jináč. To věděl, že žádnýj hučenyj nespád z nebe ha že každému řemeslu, hajt' to kolář nebo kovář, krejčíř nebo švec, musí se člověk dobře vyhučít. Teky zlodijí že se nerodí, hale tepřiva časem se tomu svýmu řemeslu nahučí, ha hned s tím hučením začel.

Za humny mil jeren sedlák velkou hromadu zemí, jak planýroval trávník. Svec popád doma kus kůži, krád se k hromadě, zahrabal jí tám ha skoval se. Po chvíli vylíz, rozhlíd se na šecky strany, příkrčil se, chňap po kůži ha běžil s ní zpátky demů. Tak se hučil kráct celýj den.

Myslil si, že ho žádnýj nevidí, hale myjlil se. Falář stál za zdí ve svý zahradě, šecker viděl, jenom si nedoved vyložit, co švec tropí. Neehál si ho tera zavolát na faru ha povídá mu: „Cák to děláš, ševče? Já tě huž vod rána pozoruju, jak dycky popádneš kus zemí z hromady ha hupaluješ s ní demů. Ty děláš něký kouzla ha čáry. To já nesmím trpít. Hned se přiznej!“ Švec se tera přiznál. Povídá: „Já nekouzlím hani nečaruju. Já se hučím kráct, habych se ženou ha dětma nehumřil hladem.“

„Ha humíš to?“

„No — možná, že huž bych to doved.“ „Tak víš co? Já tě vemu na exámen. Musíš složit hu mně zkoušku. Esli mi hukrádneš do rána tu nyjlepší jalojci z mařtalí, bure tvá ha eště tě celou stotku přidám. Esli se dáš chytit, tak se těš na kremenál.“ „Platí,“ výkřik švec ha šel demů.

Doma povídá ženě, na čom se s falářem ujednali.

„Snadlý to nebure, to si nemysli,“ lekla se žena. „Falář nechá jalojci jistě hlídat jako voko v hlavě. Hale nežť! fíák to huděláme.“ Švec mil moudrou ženu. Šla ha koupila hu žida flašku silný kořalky, voblíkla se jako žebračka, na řibet si vzela brambůrovj kůš ha kvečeru šla na faru prosit, haby jí tám necháli přes noc. „Tuto nemůže byjt,“ zaškrabal se za huchem falář. Víme, nechtíl takuvýho chudáka starýho rovnou vyhnát ze dveří, hdyž zrovna v neděli mil kázani, že se čítá milosrdnyj skutek přijímat do domu pocestný. „Ve faře máme málo místa. Teky dost možná, že byste nám tu nasadila vši, tak děte do mařtalí, tám spí pacholci, ha řekněte, že vás tám posílám, haby vás necháli na slámě přespát,“ rozhod falář, haby mil pokoj.

Ševcová šla ha prosila pacholky tak dlouho, haž řekli: „Tak si tu, babo, něhde lehni ha bud' zticha. My nesmíme celou noc husnout, čekáme zlodije.“

Žebračka si sedla na stoličku, vytáhla růženec, modlila se, hale mezi modlením teky vytáhla flašku ha lízla si. „Cák to, babo, máš?“ hudeřili na ni pacholci, hdyž viděli, jak po každým napití mlonká jazykem ha pochutnává si. „To mám meducínu pro kášel. Esli chcete, přihněte si teky,“ podávala jim babička flašku. Pacholci si přihnoulí jednou, dvakrat, přihyjbalí tak dlouho, haž bulo po meducíně, vopjili se ha husnoulí jako dřeva. Íčko ševcová stála, vod- vázala vod žlebu jalojci, venku huž čekál švec ha spolou si jí vorvedli demů.

Falář, hned ráno jak stál, de do mařtalí. Pacholci eště ležili ha spali jako zabity ha jalojce pryč. Falář hned věděl, kolik huhodilo. Poslal si pro ševce, potřepal mu na rameno, vyplatil mu stotku, bulo po nouzi, hale nebulo eště po zkoušce.

„Něco za něco, nic za nic,“ povídá falář. „Hukrád si mi jalojci, íčko mi musíš za ni něco přinést.“ „Cák by to mílo byjt?“ „Chcíp nám kohout ha potřebujem jinýho. Mušíš ho něhde hukradnout. Hale chci takovýho, kteryj by nespál, nežral hani nesral. Esli ho přineseš, dostaneš dvě stotky vore mně, esli ho nepřineseš, pomaširuješ do kremenálu.“ „Platí,“ výkřik švec kurážně ha šel demů.

Doma celyj ztrápenyj to povídá ženě ha ta se hned zasmíla: „Tuto bude snadlý. Takovj kohout je v celyj vsi jenom jeren, ha ten sedí na břitově na márnici.“ Ševci spád v tý chvíli kámen ze srce. Bát se nebál, čekál, haž se setmílo, šel na břitov, vylíz na třechu márnice,

sundal s ní plechovýho kohouta, vodnes ho na faru ha strčil ho rovnou do kurníku. Dyž kuchařka ráno pouštěla slepice, nemohly ven. Podívá se, ha von jim zakryjvá vyjchod kus plechu. Vytáhne ho, hale hned ho pustila, jako by páčil, ha leknutím haž vykřikla. Poznála břitovního kohouta. Běžila to řect faláři, ten se zasmil ha poslal si pro ševče. Dal mu dvě stotky, potřepal mu na rameno ha řek: „Vidím, že si chlapík. Íčko tě dám nejtěžší oukol. Esli se tě povede, dostaneš takovou vodměnu vode mně, že budeš jistě spokojený, esli ne, čeká tě kremenál!“

Švec se zrovna třís dychtivostí, co to asi bude. „Nejvíc mi pijou krev kaplan, kantor ha kostelník. Každou chvíli se něhde vopijou, neposlouchají mě. Esli je hukradneš, tak tě hudělám za to kostelníkem ha budeš mít nadycky po bídě.“ „Platí,“ vykřik švec ha rozběh se k domovu. Tám ho kuráž vopustila, pověděl ženě, co má hudělat, ha začel naříkat: „Tuto já nedovedu. Tuto já jistě prohraju, falář mi nedovolí kráct ha my vostanem věčně věků chudáci.“ „Mlč, mlč!“ těšila ho žena. „To by bulo, habysme to spolu nesvedli. Jen co dostanu nápad. Nech mě ha nestarýj se!“

Šla do hory ha tám nachytala v řece asi půl kopy ráků. Hu žida koupila si kopu tenkyjch svíčiček, jako prodávají po kostelích svíčkový báby, z domova vzela tři pytle, ha dyž šel navečer kostelník zvonit klekání, šoupla s mužem do kostela ha necháli se tám spolu zavřít. Každýmu ráku dali do klepeta svíčku, ha dyž na věži tloukla půlnoc, roužli svíčky, pustili ráky po kostele, vyběhli na kruchtu, žena člapala měchy, švec sed za varhany ha začel hrát.

Ponocnyj to slyší, vidí v kostele vokna vozárený, rozběh se rovnou do hospody, de eště sedil kaplan s kantorem ha kostelníkem, hráli karty ha bužírovali. Falář nebul doma, sváně někam na noc vor jel, tak musel stát kaplan, vzít klíče ha jít se podívat. Cisty sjedomí nemil, bál se, tak poslal ponocnýho ještě vydyjřit kantora ha kostelníka.

Sichní tři se vydali ke kostelu, ha dyž lízli po schodech, vidí, jak se ve voknech míhají sjetla, jako by tám chodil zástup lidí se svíčkama, varhany hrajou ha teky zaslechli zpěv:

„Hdo chce do nebe jiti, muší šecky svý peníze s sebou míti.“

„Kakra!“ povídá kaplan, „mušíme poslechnout. Skočme si demů pro peníze ha vobětujme je, jináč bude s náma zle.“ Poslechli, vrátili se, vorevřili kostel, vidí po zemi plno sjetliček ha kaplan hned křik: „To sou dušičky z vočisce, ty si dou pro nás!“ Ha šichni se třísli

strachy jako vosiky. Švec za varhanama se nafouk, v jenom kuse hrál ha zpíval takovým hlubokým hlasem, jako by z hrobu vycházel:

„Muší šecky peníze s sebou vzíti ha teky do pytle hned vlízt!“

Tři pytle slíly delů ha kaplan s kantorem ha kostelníkem tak buli poblázněný, že jeden přes druhého hned se cpál do pytle. Íčko švec vyskočil za varhanama, ševcová běžila demů pro tratar, švec zavázal pytle, ha jeden po druhým táh za cucek z kostela ven. To ce ví, že bědovali, dyž je táh přes práh ha po schůdkách delů vod kostela. Hlavy jim klepaly vo kamení jako vořecky ha švec zpíval:

„Do nebe je cesta hlinitá, trnitá i kamenitá, hdo se tám chce po ní dostát, ten muší něco vystát!“

Vodmlčili se ha trpili rádi. Svec naložil pytle na tratar, ševcová vodpředu táhla za provaz, tak je chčasně přivezli demů ha složili je do husího chlívku. K ránu začly husy štěbetat. Tu povídá hned kaplan: „Íčko bude konec trápení! Slyším huž handělíčky zpívat.“ Teky kohouti se rozkyrýhali. „Já teky slyším,“ zaradoval se kantor. „Ha já teky,“ vozvál se v pytli kostelník, hdyž začly mrňoukat kočky. Tak buli popletený, že nepoznávali hani zvířecí hlasy.

Ráno stojí lidi před kostelem ha čekají, haž se kostel vorevře. Vtom běží kostelnice ha naříká, že se jí ztratil muž, za ní láme rukama kantorka ha teky kuchařka hlásí z fary, že kaplan není doma. Přišel falář v kredice ha ptá se: „Hdepa je kostelník? Cák to, že nevorvírá?“ Tu si zpomil falář na ševce ha povídá, jako by nehumíl pět spočítat: „Musíme je hledat, esli je něhdo nehukrád.“ Ha ved je rovnou k ševci. Ten se huž zdaleka smál, vorevřil chlív ha rozvázal pytle. Můžeme si pomyslit, co bulo íčko smíchu. Sichni tři se hned vodstěhovali jinam, falář dostál nového kaplana i kantora, kostelníkem hudělal ševče ha nemoh si dost vynachválit, jak šikovnýho pomocníka má. Esli eště žijou, tak sichni kafičko pijou. Esli huž nežijou, tak v hrobečku hnijou.²¹⁵

---

²¹⁵ BAAR, Jindřich Šimon. *Chodské písně a pohádky*. Praha: nakladatelství Odeon, 1975. s. 329-333

Příloha č. 3

Chytrá horákyňě

Božena Němcová

3.3.1.

Byli dva bratři. Jeden z nich byl bohatý statkář, neměl žádné děti a byl tuze lakomý. Druhý, chudý chalupník, měl jedinou dceru a byl až příliš dobrý. Když šlo děvčeti na dvanáctý rok, dal ji k bratrovi za husopasku. Dvě léta sloužila za stravu, po dvou letech zesílila a nastoupila jako děvečka.

„Služ jen, Manko, poctivě,“ řekl jí strýc, „až ze služby vystoupíš, dám ti místo mzdy jalovici. Právě mám čtyřnedělní tele, to zatím doroste, a tobě to bude jistě milejší než peníze.“

„To víte,“ odpověděla Manka, a od té chvíle byla do práce jako oheň a ani krejcar strýci nepromarnila. Ale strýc byl vychytralý. Manka sloužila tři léta poctivě a bez reptání, otec ale churavěl a stárnul, a ona musela domů. Žádala tedy jalovici, z které už byla hodná kráva. Tu se obrátil milý strýc jako korouhvička, řka kdesi cosi, že jí tolik nedá, že jí to neslíbil, a chtěl ubohou Manku několika groši odbýt. Ta však nebyla tak hloupá, aby byla peníze přijala, ale doma s pláčem otci všecko povídala a naléhala, aby šel panovníkovi žalovat.

Otec, zlostí popuzený na proradného bratra, šel bez meškání ke králi a žalobu přednesl. Pan král ho vyslechl a poslal pro sedláka. Sedlák ale dobře tušil, jestli to král nějak nespraví, že musí jalovici dát, proto hleděl, jak by ho na svou stranu dostal. Panovník byl v rozpacích. Bohatého by si nerad byl rozhněval, a chudý měl přece právo na své straně.

3.3.2.

Rozsoudil tedy chytrým způsobem. Zavolal si každého zvlášť a dal jim hádanky: „Co je nejbystřejšího, co je nejsladšího a co nejbohatšího?“ a doložil, kdo to uhodne, že dostane jalovici. Mrzutí odešli bratři domů, celou cestu rozvažovali, co by to asi bylo, ale ani jeden ani druhý nemohli se pravdy dopídit. „No co?“ ptala se žena bohatého sedláka, když přišel domů. „Čert aby ty soudy vzal, teď jsem v bryndě,“ řekl sedlák a hodil tchořovkou o stůl. „No a proč, co se ti stalo, prohrál jsi?“

„Co prohrál! Neprohrál, ale co nejspíš teprv prohraju. Král mně dal hádanku: Co je nejbystřejšího, co nejsladšího a co nejbohatšího? Jestli to uhodnu, zachovám si jalovici.“

„To jsou mi věci s hádankou. Já ji sama uhodnu. Co by mohlo být bystřejšího nad našeho černého špicla, co sladšího nad náš sud medu, co bohatšího nad naši truhlu tolarů?“

„Máš pravdu, ženo, tys to uhodla, jalovice je naše.“ Tak se uspokojil milý sedlák a nechal si chutnat, co mu žena přistrojila. Chalupník přišel domů celý smutný, pověsil klobouk na hřebík a sedl si za stůl. „No, jak jste pořídil, táto?“ ptala se Manka. „Ba pořídil. Jsou to páni, ti by člověka div nezbláznili.“

„Nu a co, tak povídejte.“ Táta povídal, co mu panovník uložil. „Nu a nic víc? To já sama uhodnu, jen nebuďte smutný, ráno vám to povím.“

Chalupník ale proto přece celičkou noc oko nezamhouřil. Ráno přijde Manka do sednice a povídá: „Až se vás bude pan král ptát, řekněte, nejsladší že je spaní, nejbystřejší že je oko a nejbohatší že je zem, z níž všechno pochází. Ale to vám povídám, ať neříkáte, od koho jste se to dověděl.“ Chalupník šel ke králi, zvědavý, zdali ta odpověď bude dobrá. Nejdřív zavolal panovník sedláka a ptal se ho na rozluštění hádanek.

„Inu, já myslím,“ odpověděl sedlák, „že nemůže být nic bystřejšího nad mého špicla, který všechno vyčmouchá a vyslídí, nic sladšího nad můj sud medu, který již čtyři léta leží, nic bohatšího než moje truhla tolarů.“

„Milý sedláku,“ řekl král a pokrčil rameny, „to se mi nezdá, ale vyslechnu, s jakou bratr přišel.“

„Milostivý pane, já myslím, nejbystřejší že je oko, které mžikem všechno přehlídne, nejsladší že je spaní, neboť ať je člověk jak chce zarmoucený a utmáčený, když spí, neví o ničem a někdy se i ve snu potěší, a nejbohatší že je zem, z níž všechno naše bohatství pochází.“ „Tys uhodl, a dostaneš jalovici. Ale pověz mi, kdo ti to řekl, protože vím, že se to v tvé hlavě neurodilo.“ Dlouho nechtěl chalupník povědět, ale když na něho král naléhal, spletl se a vyjel s barvou ven. „Dobře tedy, když je tvá dcera tak chytrá, ať přijde zejtra ke mně, ale ať to není ani ve dne ani v noci, ani ustrojená ani nahá, ani pěšky ani na voze.“ To byl pro chalupníka zase kámen na srdce.

„Milá Manko!“ řekl, když přišel domů, „tys to pěkně vyvedla, jeho veličenstvo nechtělo věřit, že to mám ze své hlavy, já musel povědět, co jsem věděl, a nyní máš k němu přijít, ale nemá to být ani ve dne ani v noci, nemáš být ani nahá ani ustrojená a nemáš přijít ani pěšky ani na voze.“ „Nu, to je toho, jen se nebojte, však já to svedu.“ Ve dvě hodiny po půlnoci Manka vstala, vzala režný, velmi řídký žok, oblékla ho na sebe, na jednu nohu vzala punčochu, na druhou naboso střevíc, a když bylo ke třetí hodině, mezi dnem a nocí, sedla na kozu a napolo pěšky, napolo po jezdecku do města se dostala. Pan král se koukal z okna a chytrou horákyni již očekával. Když viděl, že tak dobře svou úlohu provedla, vyšel jí naproti a pravil: „Teď vidím, že jsi vtipné děvče, jestli chceš, vezmu si tě za ženu.“ „Proč ne, chci,“ odpověděla Manka, když si přeměřila jeho veličenstvo od hlavy k patě. Ženich si vzal hezkou nevěstu pod paždí a vedl ji do pokoje. Nato poslal pro tátu, pro krejčího a dal ušít šaty pro nastávající královnu.

3.3.3.

Den před svatbou přikázal ženich nevěstě, aby se nikdy do jeho věcí nepletla, do žádného soudu ani do ničeho jiného, sice že se musí v tu chvíli k otci navrátit. „Učiním po tvé vůli,“ odpověděla nevěsta.

Druhý den byla svatba, a z Manky se stala královna. Ale ona se dobře do všeho hodila, ke každému byla vlídná a manžela milovala, za to ji také každý měl ve veliké vážnosti. Jedenkrát přišli ke králi dva sedláci, jeden měl hřebce, druhý kobyly. Oba koně ale měli pohromadě. Když kobyla dostala hříbě, nastala otázka, komu náleží. Sedlák, co měl hřebce, tvrdil, že vším právem jemu hříbě patří; sedlák, jemuž kobyla patřila, dokazoval, že má k hříběti ještě větší právo. Tak se hádali, až se dostali k panovníkovi. Sedlák, jehož byl hřebec, měl velké bohatství, i slíbil veličenstvu něco po straně, a hřebec dostal hříbě. Zatím ale královna všecko ve vedlejším pokoji vyslechla, a nelíbil se jí nespravedlivý rozsudek pana manžela. Když vyšel chudší sedlák ven, zakývala na něho a pravila mu stranou: „Vy hloupý, pročpak jste se nechal tak napálit? Kdopak to jakživ slyšel, aby měl hřebec hříbě?“

„Inu, já ovšem taky myslím, že se mi velká křivda stala, ale když to jeho veličenstvo tak rozhodlo, co mám dělat?“

„Věřím vám, ale poslechněte, co vám řeknu, pod tou podmínkou, že se žádný nedoví, kdo vám tu radu dal. Zejtra okolo poledne vezměte sítě, vylezte na Škarman a dělejte, jako

byste chytal ryby. Můj muž půjde s několika pány v tu dobu okolo. Až vás uhlídají, budou se vás ptát, co tam děláte, vy jim odpovězte: když můžou mít hřebci hříbata, že můžou taky na vrchu ryby růst.“

Sedlák paní poděkoval a slíbil, že se podle rady zachová. Druhý den vyšel si pan král s několika pány na lov. Tu vidí již zdaleka na Škarmanu sedláka sítě roztahovat. Pustili se všichni do smíchu, a když přišli až k samému vrchu, ptali se sedláka, co tam dělá. „Chytám ryby,“ odpověděl sedlák. „Ty blázne!“ křičel král, „kdo to jakživ slyšel, aby na vrchu ryby rostly?“

„Když můžou mít hřebci hříbata, můžou taky na vrchu ryby růst,“ odpověděl sedlák.

Král zůstal jako pivoňka; hned si ale zavolal sedláka dolů, vzal ho stranou a řekl: „To hříbě je tvoje, ale nejdřív mi povíš, kdo ti tu radu dal.“ Sedlák zapíral, co mohl, ale konečně přece královnu vyzradil.

Navečer přijde král domů, ale své paní si ani nevšímá, chodí po pokoji, nepromluví ani slovo a na žádnou otázku neodpovídá. Manka si hned pomyslela, jaký škvor mu v mozku vrtá, přesto však trpělivě očekávala, k jakému konci se to schýlí. Po hodné chvíli zůstal pan manžel se zamračenou tváří před ní stát a pravil: „Jestlipak víš, co jsem ti před svatbou přikazoval?“

„Vím to, vím.“ „Pročpak jsi tedy sedlákovi radila?“ „Protože nespravedlnost snést nemůžu. Ubohý sedlák byl ošizený.“ „Aťsi byl ošizený nebo ne, tobě do toho nic nebylo. Nyní se vrať, odkud jsi přišla; abys však neřekla, že jsem i s tebou nespravedlivě naložil, dovolím ti odtud vzít, co je ti nejmilejší.“ „Děkuju, milý muži, za tvou dobrotu, a když jinak být nemůže, poslechnu. Dovol, abych ještě naposled s tebou povečeřela, a to tak vesele, jako by se nebylo pranic mezi námi událo.“ Manka běžela hned do kuchyně, dala dobrou večeři vystrojít a to nejlepší víno uchystat. Když byla jídla na stole, sedli si oba za stůl, jedli, pili a hovořili jako o hodech. Paní připíjela panu manželovi každou chvíli, a když viděla, že je trochu opilý, poručila služebníkovi, aby jí ještě tu nalitou sklenici vína podal. „Milý muži! Tu sklenici vína vypij na moje zdraví a na rozloučenou. Jak to uděláš, půjdu domů.“ Král vzal víno a jedním lokem ho vypil na zdraví manželčino; ale již sotva jazykem vládnul. Po chvílce mu hlava sklesla a on tvrdě usnul. Královna všecko zamkla, služebníci krále uložili, potom ho vzali i s postelí na ramena a šli za paní. Otec ruce spínal, když viděl pozdě v noci podivný průvod k chalupě přicházet. Teprv když mu dcera všecko vysvětlila,

byl spokojený. Slunce stálo hezky vysoko, když se jeho veličenstvo probudilo. Kouká, mne si oči, a nemůže se upamatovat, co se to s ním stalo. Tu vejde do dveří Manka v prosté, ale čisté selské sukni, s černým čepcem na hlavě. „Ty jsi tu ještě?“ ptá se jí. „Nu, proč bych nebyla? Vždyť jsem doma.“ „A co já tu dělám?“ „Copak jsi mně nedovolil, abych si vzala s sebou, co mi je nejmilejší? Tys mi nejmilejší, tedy jsem si vzala tebe.“ Král se dal do smíchu řka: „Budiž ti odpuštěno! Vidím však jasně, že jsi chytřejší než já, proto budeš taky od dnešního dne ty soudit, a ne já.“ Královna byla tomu ráda, a od toho dne soudila ona, a bylo všude dobře.²¹⁶

---

²¹⁶ FORMÁNKOVÁ, Věra; SERVÍTKOVÁ, Jarmila. *Pohádky z Chodska*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1991. s. 27 -33

Příloha č. 4

Boží soud

Alois Jirásek

Kapitola I

Důležitou cestu, vedoucí šumavským hvozdem od Domažlic do Němec, opatrovali od nepaměti Chodové, lid jadrný, otužilý, myslí udatné. Vesnice jejich: Lhota, Pocínovice, Kýčov, Medákov, Thumačov a Stráž, Újezd, Draženov, Postřekov, Chodov a nyníjší město Klenčí, někdy na samém kraji královských pomezních lesů, rozkládají se v nížině i na výšinách a jsou roztroušeny pruhem asi šest mil dlouhým podél hranic při důležitých stezkách a přechodech.

Chodové, staročeští hraničáři, chodili po hranicích a dbali, aby sousedé Němci hranic neztenčovali, hvozd český bez práva nemýtili, v něm nelovili a vůbec aby se v něm pychu nedopouštěli. V čas nepřátelských vpádů hájili těch stezek a cest, překopávali je, sruby při nich stavěli, záseky dělali, a bojovali ve všech těch bojích a bitvách, které kdy v jejich okresu a okolí byly svedeny. Dobrou družkou byla jim čakana, za pozdějších dob ručnice dlouhá a krátká, za spolehlivé pak společníky měli velké a silné psy. Zbraň nosili vždy i za dob, kdy ostatním obyvatelům našeho království zbraň dovolena nebyla.

Kdykoliv se český král ubíral jejich končinami, vítali ho Chodové ve zbrani pod hlavním praporem svým; byl bílý a měli na něm ve znaku psí hlavu. Uctivše pána svého po starodávném obyčeji soudkem medu, provázeli ho jako čestná stráž horami přes hranice. Za své těžké a často nebezpečné služby požívali Chodové zvláštních výhod a práv. Odjakživa byli lidem svobodným a kromě svého krále neměli žádné vrchnosti. Robot a jiných poddanských služeb nekonali, lesů, jichž chránili, užívali volně a také v nich volně honili. Měli svůj vlastní soud ve svém hradě v Domažlicích. V čele toho soudu byl "chodovský rychtář" ustanovený králem. V domažlickém hradě chovali svůj prapor, pečeť a privilegia, jež jim udělili králové Jan Lucemburský, Karel IV., Václav IV, Jiří Poděbradský a jiní. Naposled konali Chodové svou službu vojenskou osudného roku 1620, zdělavše na bavorském pomezí záseky na příležitostných místech. Tenkrát naposled se ozývalo hlubokým hvozdem šumavským volání chodských stráží, tenkrát naposled vlál nad hlavami českých hraničářů bílý praporec s černou obrubou, zdobený psí hlavou.

Pak přišla bělohorská bitva. Záplava obecné zhouby stihla také pohorské zákoutí volného Chodska. Čtyřicátého dne po exekuci staroměstské postoupeni jsou Chodové zápisem Karla z Lichtenštejna na místě císařově Volfu Vilému Lammingerovi, svobodnému pánu z Albenreuthu, jenž byl jedním z císařských komisařů hrozné truchlohry dne 21. června 1621. O devět let později prodáni jsou Chodové témuž Lammingerovi v úplný, dědičný majetek za 56 000 zlatých. Nový pán nechtěl uznat a neuznal jejich svobody a privilegii a nakládal s nimi jako s lidem robotným a poddaným. Ale stateční Chodové nemlčeli a nechtěli se jen tak, bez boje vzdát své svobody a svých výsad po otcích zděděných. I soudili se s novou vrchností, které nechtěli uznat. Soud trval dlouho. Volf Vilém Lamminger zatím zemřel a pře skončena teprve za jeho syna Maxmiliána, jenž vyhrál. Chodům byl dodán rozsudek, že se jejich žádost jednou navždy odmršťuje, jejich privilegia že jsou již neplatná, jim pak samým že se pod přísnými tresty ukládá perpetuum silentium.

To bylo roku 1668.

Rozsudek ten Chody hrubě zarazil a na dlouhý čas bylo v jejich končinách ticho hrobové. Ale ticho to přece nebylo věčné. Chodové nezapomněli na svá privilegia, na svou bývalou svobodu a jako nejvzácnější poklad chovali jejich důvěrníci staré listiny od českých králů předkům jejich dané. Dokud ty měli, dotud věřili, že není všemu konec, že se mohou pořád ještě hlásit o své právo. Než trhanovský pán zvěděl, čím se "Chodováci" těší. Proto poručil, aby mu ty staré listiny vydali. Ale tím byli Chodové ještě více utvrzeni, že majestáty jejich dosud platí. Proč by je pán jinak chtěl! A tak neuposlechli, listů nevydali. Tu Lamminger násilím pohrozil a také násilím chodská privilegia vydral, v Újezdě, kdež byla na ten čas ukryta. Ale všech přece nedostal. Dvě listiny, a to ty nejdůležitější, Chodové uchránili, a také pak začali při s trhanovským Lomikarem, jak Lammingerovi říkali.

Nejprve poslali do Vídně deputaci k císaři, roku 1692. Došly pak noviny, že císař přijal posly vlídně. Mysl Chodů se tím povznesla, důvěra jejich, že právo jejich zvítězí, se utvrdila; prve nežli byl rozsudek vyhlášen, odepřeli trhanovskému pánu všechny služby a nechodili na robotu. Lamminger na ně žaloval a vylíčil všechno jejich jednání jako buřičské a nebezpečné, takže byl na Chodsko vyslán plzeňský krajský hejtman Hora. Chodové ze všech vesnic byli svoláni do Trhanova, panského sídla. Zámecký dvůr bělal se šerkovými župany Chodů. Stáli tu hustě, muž vedle muže; těžký černý širák vedle širáku, sem tam beranice, čapka. Všichni dychtivě očekávali, co jim krajský hejtman ohlásí. Veliká většina jich nadála se jistě veselé noviny, že pře jejich příznivě vyřizena. V okně nad

nádvořím zjevil se posléze pán v dlouhé kadeřavé vlásence, v kabátě zlatem vyšíváném. Byl to krajský hejtman. S ním přistoupil k oknu jeho úředník a ten přečetl Chodům dychtivě již čekajícím úřední vyřízení: Že svých práv již dávno pozbyli, že jim bylo nařízeno perpetuum silentium, toho že nedbali a tím se provinili, a proto že trestu zasloužili. Nicméně jim bude odpuštěno, jestliže všeho nechají a budou-li své vrchnosti poslušni.

Chodové byli tím rozsudkem strašlivě zklamáni. Divže se na Lammingera neobořili. Jak smýšleli, pověděl té chvíli mladý sedlák z Újezda, Jan Sladký řečený Kozina, jenž se nad jiné horlivě chodských práv zastával. Řekl krajskému hejtmanu do očí, že nevěří tomu, co jim bylo čteno, poněvadž je proti všemu právu. A tak neposlechli a při o své svobody vedli dále. Stížnosti jejich odkázány k novému šetření do Prahy k apelačnímu soudu a zároveň nařízeno, aby poslali sedm schopných a řádných důvěrníků k témuž soudu do Prahy. Vedle starého Kryštofa Hrubého, rychtáře draženovského, byl mezi nimi Jan Sladký, Kozina, nejpřednější. V Praze však u soudu apelačního nejednali s nimi o starých privilegích, nýbrž o neposlušnosti vůči Lammingerovi a výtržnostech, které v jeho zprávách a žalobách náramně vzrostly. Chodové zas dovolávali se svého práva. Na důkaz jeho ukázali ty dva důležité zachované majestáty. Ale soud ustríhl u listin pečetě a pergamen rozstříhl, dokládaje, že to vše již nic neplatí, a žádal na těch sedmi důvěrnících, aby se poddali a Lammingerovi, jelikož své vrchnosti, přísahali poslušnost a věrnost. Když tak neučinili, uvěznil je.

Zatím Lammingerův správce Koš, jednaje po přání a vůli svého pána, podráždil násilným jednáním chodské sedláky tak, že se na něj i jeho sluhy obořili. Násilně totiž vrazil v Draženově do statku Kryštofa Hrubého, aby se tam zmocnil některých psaní od poslů z Vídně sem poslaných. Když rovněž tak chtěl v Újezdě učinit, shlukli se proti němu. Správce Koš poručil panským myslivcům ve svém průvodě, aby střelili do lidu. Újezdští Chodováci však myslivce odzbrojili, panského purkrabí zajali, a správce Koš stěží jen ujel na svém koni. To byla voda na Lammingerův mlýn. Ihned si vyžádal vojsko. A vojsko skutečně přitrhlo. Nejprve do Újezda. Újezdští opustili ves, prve nežli vojáci přišli, a shlukli se v lesích u Hamrů. K nim se tam přidali Chodové ze sousedních vesnic. Odtud však ustoupili vojenské přesile do Pocínovic. A tu se strhla bitka mezi nimi a vojskem je stíhajícím.

Kapitola II

Nejeden z Chodů tu vykřvácel pro zlatou starou svobodu, ale nadarmo. Podlehli přesile. Přes sedmdesát ze zajatých rozestrkáno po vězeních v Plzni, v Týně a ve Stříbře, a bili je jako zloděje a tuláky. Ostatní pak Chodové, ves po vsi, voláni, bylo před samými žněmi, do Trhanova na zámek a tam musili všichni, sedláci i chalupníci, na svaté evangelium odpřisáhnout, že jsou a zůstávají, oni i jejich potomci, poddanými a robotnými lidmi Jeho Milosti urozeného pana Lammingera z Albenreuthu a jeho dědiců, že všichni uznávají neplatnost svých bývalých práv a majestátů a že nařízené jim perpetuum silentium budou zachovávat. Těžká byla chůze do Trhanova; zamklí, skličeni čekali Chodové před kanceláři, až je tam zavolají. Byli již na mysli zkrušeni, a kdo nebyl, dobře věděl, že všeliký odpor je marný. Temným hlasem odříkávali přísahu, nejeden se při tom zajíkl, nejeden hlas se trásl. Důvěrníci jejich, Kozina, Kryštof Hrubý a ostatní, seděli dosud v Praze v Novoměstské radnici. I na ně páni naléhali, aby slíbili panu z Albenreuthu poddanství. A slíbili, když uslyšeli, co se doma stalo. Ale ne všichni. Jen starý Hrubý nepodepsal a Kozina. Ten pánům řekl: "Lomikar nás může nutit, háby smě robotovali; hale kerak mám říct, že naše právo neplatí? Naše právo platí. Dáme to huž na Boha." Ti, kteří podepsali, mohli domů. Draženovský však starý rychtář a jeho synovec Kozina zůstali ve vězení.

Ale Lamminger nebyl ani ted' spokojen. Trest, který apelační soud Chodům ustanovil, mu nestačil. Podal odvolání a žaloval k hrdelnímu soudu. A pochodil dobře. Hrdelní soud rozsoudil, aby Kryštof Hrubý, Kozina a Čtverák, jelikož hlavní a nejpřednější buřiči, byli oběšeni, ostatní pak přední Chodové aby stáli na pranýři a odpykali svou odvahu tuhým vězením. Ve Vídni rozsudek ten potvrdili až na to, že ne tři, ale jeden má být oběšen. Zatím starý Kryštof Hrubý, někdy nejmávanější rychtář na Chodsku, zemřel v pražském vězení. Zbylo rozhodnout, má-li být Čtverák nebo Kozina utracen. A soud ustanovil Kozinu, protože byl "velmi výmluvný, a tudíž nebezpečný, a ze všech nejvíce zatvrzelý, nechtěje o pardon prosit".

I převezli ho do Plzně, aby se stalo po rozsudku. Když se blížil den poprav, poručil Lamminger, aby osmašedesát Chodů ze všech vesnic chodských, každý s malými dětmi svými, přišlo do Plzně podívat se, jak budou Kozinu trestat, aby si pamatovali oni i děti jejich, aby se vypravovalo do kolikátého kolena, jak potrestány odpor a rebelie proti trhanovskému pánu. Sám také přijel do Plzně, aby viděl Kozinu umírat. Ten mužně se

chystal na potupnou smrt a těšil se tím, že Lomikar u světského soudu vyhrál, ale tam u božího soudu že vyhraje on, protože jejich věc byla pravá a on že nevinně umře.

V den poprav, bylo 28. listopadu léta 1695, shluklo se v Plzni nesmírné množství lidu domácího a z okolí. Vše se valilo za odsouzeným, za nímž kráčela jeho rodina, jeho krajané, osmašedesát Chodů, většinou vysokých a statných mužů, v pláštích, v kožiších, ale bez čakan. Vedouce děti své, kráčeli zatmušile a s lítostí hleděli na nešťastného Kozinu. Dlouhým vězením byl přepadlý, ale šel, vojáky obklopen, pevně a nesl hlavu rovně. Průvod se valil z města ven. Buben, černým sukнем potažený, smutně, ztlumeně rachotil a temný jeho zvuk splýval se žalostným hlasem umíráčku. Za městem na výšině stála šibenice. Kolem ní se vojsko rozestavilo a v prostore jím uzavřené stanuli radní pánové, úředníci; tu také byli důstojníci na koních, krajský hejtman Hora a jemu po boku Lamminger z Albenreuthu.

Sem do té prostory přivedli Kozinu. Kolem se vše utišilo. Smutným tichem jen vzlyk a pláč Kozinovy rodiny a jeho krajanů se ozval. Sám mladý hospodář, stanuv pod šibenicí, políbil kříž knězem mu podaný a naposled se kolem rozhlédl, po svých lidech, po zástupu. A vtom uzřel mezi důstojníky na koni také toho, jenž byl příčinou všeho - Lammingera. Kozina se vzpřímil, podíval se mu do tváře a vtom už volal velikým hlasem, jenž se jasným vzduchem mrazivého dne jasně rozléhal: "Lomikare! Lomikare! Do roka budeme spolu stát před súdnú stolicí boží. Hin se hukáže, kdo z nás!" Vtom se velící důstojník vzpamatoval. Obnažený jeho kord se zableskl vzduchem, kat podtrhl a Kozinův hlas umlkl. Navždy. Jana Sladkého, nazvaného Koziny, nebylo naživu. Na smrt bledý hleděl na něj Lamminger, ale již obrátil koně a jel rychle do města. Chodové a lid kolem klečeli a v pohnutí a rozčilení modlili se z té duše za nebožtíka. Plakali a vzlykali nejen lidé z Chodska, nýbrž i cizí, a plni vzrušení opakovali si, jak ten Chod pozval trhanovského pána na boží soud.

Kapitola III

Lamminger se z Plzně na trhanovský zámek už ani nevrátil. Poslal rychlého posla ke své paní, aby se za ním vypravila, že ji v Plzni bude očekávat. Do trhanovského zámku přijel zase až za rok, na podzim. Všichni, kdož ho viděli, říkali, že se všechn změnil, že je nějak přepadlý. Byl také mrzutější a přísnější. Sám si teď nikdy nevyjel jako jindy, nýbrž vždycky v průvodu. Nedůvěřoval Chodům. Doma pak, o samotě, přecházel často a dlouho komnatou, patrně neklidný a zamyšlen. I spaní ho opouštělo, a když usnul, sténal a

křičival, mučen hroznými sny. Kozinova slova mu nešla z mysli a počítal čas. Už minul skoro rok a nic se nestalo. Již se počal utěšovat, že ten sedlák jen tak hrozil. Než přicházely zase chvíle, kdy na něj myslil, musil myslit, kdy se mu Kozina zjevoval ve snách, bledý, planoucích očí, vyzývající ho na boží soud. Aby se povyrazil, zval Lamminger četné hosty na trhanovský zámek, strojíval velké hony a hlučné po nich hostiny. Chodům však nevolnil. Musili robotovat, a když s hostmi honil, musili mu nadhánět zvěř v těch lesích, kdež otcové jejich sami jako páni lovivali. Říjen už minul, nastával listopad.

V ten čas jednou po honu večer seděl s hostmi u tabule; venku se chystalo na bouři. Lamminger byl dobré míry, neboť se poslední dobu zvláště těšil, že Kozina přece jen mluvil naplano; že když do té doby se nic nestalo, že se již nestane, že přečká i listopad, jako již přečkal všechny měsíce. Také byl vínem rozjařen. Již začal nahlas o tom, o čem před lidmi nikdy nemluvil: o lhůtě Kozinou mu dané. Pak se i té lhůtě smál, až posléze zpupně zvolal: "O Kozino, špatný proroku! Rok už tu, ty tam a já dosud tu!" Ale vtom klesl rázem zpět do křesla. V ten okamžik se venku rozbouřil víchr, až stromy před okny se rozhučely, v panské komnatě se otevřely dveře samy od sebe, okna řinčela, a jídelnou se brala zvolna bledá postava. Trhanovský pán už mlčel. Byl bez sebe a oči měl v sloup. Odešel tam, kam ho Kozina vyzval. Páni a dámy kolem trnuli a chvěli se hrůzou.

Zpráva o Lammingerově smrti rozletěla se Chodskem; všude velebili boží spravedlnost, vzpomínali vroucně na Kozinu a opakovali: "Boží soud! Boží soud!"

Tam v klenečském kostelíku uložili do hrobky pana Lammingera z Albenreuthu, a kletby Chodů šly za ním. Hned po pohřbu odjela vdova po něm s dcerami a vícekrát se na Trhanov nevrátila. Do roka jej prodala, i Kout a Rýzmbek, ostatní panství.

Statečný Jan Kozina zůstal v žehnané paměti všech svých krajanů, kteří od jeho smrti začali nosit šňůrky černé barvy na svých bílých šerkách, na znamení smutku. Chodský lid si podnes vypravuje, jak Kozina "bul nevinně hutracenej ha že je svatým".²¹⁷

---

²¹⁷ JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. s. 275-283

Příloha č. 5

Herní plán

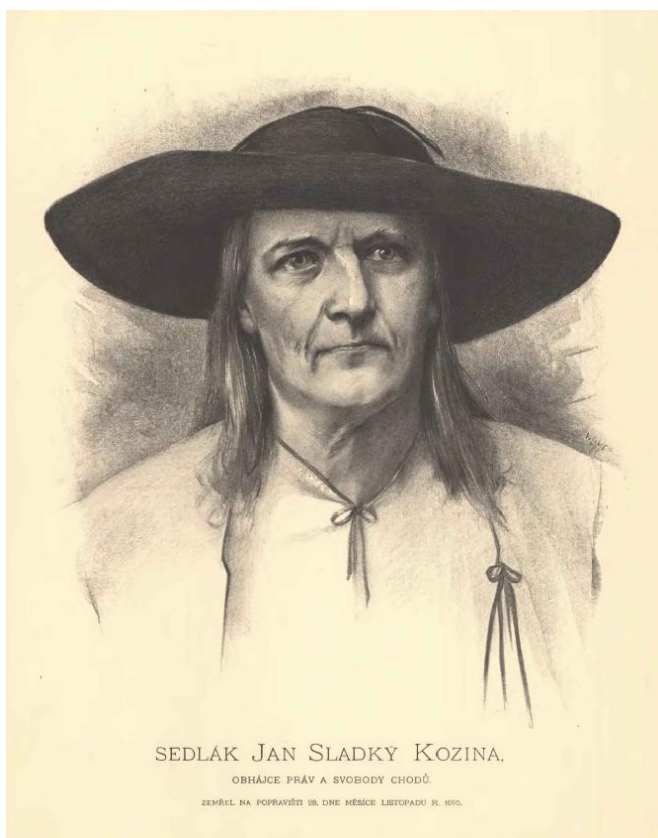
Šedá plocha je neprozkoumaná oblast. Bílé plochy jsou již zmapované oblasti.

Příloha č. 6

Jan Sladký - Kozina

Narodil se zřejmě v roce 1652 v Újezdě a zemřel 28. 11. 1695 v Plzni. Byl to prostý sedlák, kterého nazývali Kozinou podle statku, na němž hospodařil, neboť dříve patřil rodině Kozinů. Osobnost Koziny se dostala do popředí až s událostmi spojených se spory

s W. M. Lamingenem. Žil se svou ženou Hančí, dětmi Pavlem, Hanáčkou a matkou na statku v Újezdě. Vynikal svou klidnou povahou, kterou umocňovala důvěra v právo, byl nebojácny a odhodlaný. V roce 1692 se zúčastnil dvou poselstev Chodů do Vídně. V únoru 1693 otevřeně vystoupil na veřejném shromáždění Chodů v trhanovském zámku proti vrchnosti, čímž posílil jejich odhodlání k odporu. Jako jeden z chodských zástupců byl přítomen rozstřihání chodských privilegií na rozkaz císaře v pražské místodržitelské kanceláři, jako důkaz jejich neplatnosti. Poté byl vězněn a nakonec odsouzen k trestu

Jan Sladký – Kozina. Převzato z: WIKIPEDIA. Jan Sladký Kozina. [online] 14. 1. 2009. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Jan_Sladk%C3%BD_Kozina.jpg

²¹⁸ ENCYKLOPEDIJE LIBRI: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918: Jan Sladký – Kozina.* [online] 1996.[cit. 2012-3-24]. Dostupné z WWW:
<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/list.php?od=k&start=41&count=20>